Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Výchovné strategie rodičů a jejich vliv na prevenci chování dětí v kyberprostoru

Diplomová práce

Autor: Bc. Vít Pospíšil

Studijní program: B7507 - Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Kalibová Petra, Ph.D.

Hradec Králové 2019

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor: **Vít Pospíšil**

Studium: P17K0338

Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Název diplomové práce: **Výchovné strategie rodičů a jejich vliv na prevenci chování dětí v kyberprostoru**

Název diplomové práce AJ: Educational strategies of parents and their influence on the prevention of children's behavior in cyberspace

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zabývá výchovným působením rodičů dětí mladšího školního věku v oblasti kyberprostoru. Cílem práce je zjistit, jaký vliv mají zvolené výchovné strategie rodičů na prevenci chování dětí v oblasti kyberprostoru. Výzkumné šetření bude realizováno kombinací techniky focus group a polostrukturovaného rozhovoru s vybranými rodiči.

ECKERTOVÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL. Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5. KOPECKÝ, Kamil. Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4861-9. SPITZER, Manfred. Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7. VÁGNEROVÁ, Kateřina. Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-912-5. MATĚJČEK, Zdeněk. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7. SHARIFF, Shaheen. Sexting and cyberbullying: defining the line for digitally empowered kids. New York: Cambridge University Press, 2015. ISBN 978-1-107-62517-4.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Petra Ambrožová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci pod vedením vedoucího práce vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 10. dubna 2019

…….

Bc. Vít Pospíšil

Poděkování

Děkuji Mgr. et Mgr. Petře Kalibové, Ph.D. za její čas, poskytování rad a odborné vedení práce. Dále děkuji Mgr. Ivě Školníkové, Mgr. Miladě Frankové a Mgr. Pavlíně Vaculíkové za vstřícnou spolupráci, pozvání rodičů a zajištění prostor na základních školách, kde první část výzkumu probíhala. Také děkuji všem rodičům, kteří poskytli osobní rozhovory.

Anotace

POSPÍŠIL, Vít. *Výchovné strategie rodičů a jejich vliv na prevenci chování dětí v kyberprostoru,* Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 83 s., Diplomová práce.

Současná generace rodičů dokáže jen z části efektivně reagovat na vývoj médií a virtuálního světa. Cílem této diplomové práce bylo zmapování současných přístupů rodičů při vedení svých dětí v oblasti kyberprostoru. Tyto mediální strategie jsou dále porovnávány s výchovnými postupy a je zkoumán možný dopad a vliv na děti v rodinách. Práce se zabývá tématem, v jaké situaci se rodiče s ohledem na nový mediální svět ocitají a jak média působí na jejich děti v mladším školním věku. Stručně jsou shrnuta rizika internetu a součástí práce jsou také aktuální užitečná pravidla a nastavení, která rodičům mohou pomoci provést děti světem virtuálních nástrah. Výzkumná část proběhla kombinací metody focus group v rámci rodičovských seminářů na půdě tří základních škol a individuálních rozhovorů s pěti rodičovskými dvojicemi, které mají alespoň některé z dětí ve věku 6-11 let. Data byla vyhodnocena kvalitativní analýzou zaznamenaných rozhovorů.

Klíčová slova: rodina, rodičovská mediace, mediální výchova, kyberprostor, média, internet

Annotation

POSPÍŠIL, Vít. Educational Strategies of Parents and Their Influence on Prevention of Children's Behavior in Cyberspace, Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 83 p., Diploma Thesis.

The current generation of parents fails to respond effectively to media and virtual world development. The aim of this thesis was to map current approaches of parents in leading their children in the world of cyberspace. These media strategies are then compared with educational practices, followed by the examination of the possible impact on children in families. Another topic explores the situation in which the parents find themselves in the new media world and how the media affect their primary school children. The risks of the Internet are briefly summarized and current useful rules and settings are also included to help parents lead their children through the traps of the virtual world. The research part was a combination of the focus group method carried out during seminars for parents at three elementary schools and individual interviews with five parental couples, who have at least some children aged 6-11. Data were evaluated by qualitative analysis of the recorded interviews.

Keywords: family, parenting mediation, media education, cyberspace, media, internet

Obsah

Úvod **9**

1. Výchovné strategie **11**

1.1. Výchovné styly 11

1.2. Rodičovské mediace 13

1.3. Účinnost rodičovských mediací 17

2. Rodiče a děti v kyberprostoru **19**

3. Pravidla a nástroje účinné výchovy prevence **30**

3.1. Základní pilíře prevence v rámci rodičovské výchovy 30

3.2. Kam mají rodiče dovést své děti v oblasti kyberprostoru 31

3.3. Co pomáhá při rozhodování a nastavování pravidel pro média 32

3.4. Užitečná nastavení a pravidla účinné mediální výchovy 34

4. Vlastní empirické šetření **39**

4.1. Záměr výzkumného šetření 39

4.2. Stanovení výzkumné otázky 39

4.3. Cílová skupina 40

4.4. Sběr dat 40

4.5. Výzkumné metody 43

4.5.1. Metoda Focus group 43

4.5.2. Metoda hloubkového rozhovoru 46

4.6. Rizika a omezení výzkumu 49

4.7. Analýza získaných dat 49

4.8. Zodpovězení výzkumné otázky 68

Závěr **77**

Seznam použité literatury **79**

Seznam tabulek a obrázků **83**

Seznam příloh **83**

Úvod

Cílem této práce bylo prozkoumat virtuální svět digitálních médií očima rodičů, zorientovat se v jejich přístupech, nastavení pravidel i celkových mediálních strategiích. Podívat se na to, jak tyto strategie souvisí s výchovnými postupy a jaký je možný dopad a vliv na děti v jejich rodinách. Práce se zabývá tématem, v jaké situaci se rodiče s ohledem na nový mediální svět ocitají a jak média působí na jejich děti v mladším školním věku. Stručně jsou shrnuta rizika internetu a součástí práce jsou také aktuální užitečná pravidla a nastavení, která rodičům mohou pomoci provést děti světem virtuálních nástrah. Výzkumná část proběhla kombinací metody focus group v rámci rodičovských seminářů na půdě tří základních škol a individuálních rozhovorů s pěti rodičovskými dvojicemi, které mají alespoň některé děti ve věku 6-11 let.

Úvod do virtuálního světa a digitálních médií

Nacházíme se ve zvláštním světě, kde byl kromě viditelného, hmatatelného a emocionálního světa vytvořen také svět virtuální, digitální. Jedná se o prostor, který dle Rushkoffa (2000, s. 12) jako *„neohraničený datový vesmír porušuje všechna pravidla hmotné reality.“* Je možné propojit jednotlivé lidi, kultury a místa, která byla dříve nedostupná a neprostupná. Můžeme online vyhledávat informace, objednávat na eshopech, komunikovat i platit po internetu. Tento svět skýtá nebývalé možnosti, o kterých se lidem před sto lety ani nesnilo. Kromě pokroku však přináší také temné uličky, neprobádaná nebezpečná místa a dokonce pasti, do kterých se lidé mohou velmi snadno chytit. Hulánová (2012, s. 28) popisuje, jak virtualita může změnit naše chování v kyberprostoru. Mění se zde nejen vnímání druhých lidí, ale i sebe sama.

Vyrůstá zde nová generace lidí (často označovaná jako generace Z, generace I či Děti 3.0), která již nezná život bez digitálních přístrojů a médií a neumí si svůj život bez nich představit. Informační technologie vnímají jako svoji neoddělitelnou součást. Jak píše Kopecký (2015, s. 118) „*internetové služby začínají aktivně využívat ve věku 2-3 let a mezi jejich první aktivity patří zejména hraní jednoduchých her a přehrávání videí (především pohádek)“*. Pokud tedy přemýšlíme o těch nejmenších a nejzranitelnějších, tak bohužel musíme konstatovat, že už malé děti *„vědí všechno možné o videohrách, kreslených seriálech a nejnovějších aplikacích“* (Chapman a Pellicane, 2016, s. 30). Často jim však chybí vyučování o charakteru, které by z nich pomohlo utvářet kvalitního člověka. Kdo je naučí lidským ctnostem jako je zodpovědnost, soucit, vytrvalost, víra a

další? Kdo jim bude vzorem v tomto mediálním věku? Kdo je provede úskalími digitálního světa? Budou to jejich starší kamarádi, nebo „přátelé z virtuálního světa“. Zachrání je škola nebo předmět mediální výchovy či informatiky ve škole? Bude to internet sám, nebo je snad možné vytvořit pro oblast kultivace charakteru nějakou aplikaci? Stanou se těmito průvodci jejich rodiče? Chapman a Pellicane (2016, s. 27) zmiňují, že *„stále více studií dokládá, jak trávení času u obrazovky nepříznivě ovlivňuje mozek a sociální i emocionální vývoj dětí.“* Nejblíže jsou u dětí k možnosti ovlivnit jejich přístup k médiím jejich vychovatelé, tedy nejčastěji rodiče.

Navíc Eckertová (2013, s. 14-16) zmiňuje zprávu, kterou zveřejnila společnost AVG Technologies pod názvem ***„Učitelé nezvládají učit děti o online bezpečnost, nedokážou naplnit očekávání rodičů“***, kde se uvádí, že „*82 % dotazovaných učitelů z celého světa si o dnešních rodičích myslí, že spoléhají na výuku škol k bezpečnosti na internetu více, než je zdrávo. Domnívají se také, že rodiče jejich žáků nejsou dostatečně informováni“*. To ukazuje, jak velká propast mezi školou a rodinou pravděpodobně ve společném působení na vedení dětí v kyberprostoru je, a zároveň jak velké potřeby v této oblasti rodiče mohou mít. Proto jsem se v této práci zaměřil právě na cílovou skupinu rodičů.

1. Výchovné strategie

1.1. Výchovné styly

Rodina je místem, které podle Čápa (1993, s. 272) *„poskytuje dítěti modely k napodobování a identifikaci, … předává mu model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině a začleňuje dítě do určitého způsobu života a předává mu určité sociální požadavky a normy“*. V rodině tedy dochází k primární socializaci a rodiče mají hluboký a zásadní vliv na formování dítěte. Podle toho, jakou cestou výchovy se vydají, mluvíme o různých rodičovských strategiích.

Výchovné strategie rodičů, které Fontana (2014, s. 24) popisuje jako *„rodičovské způsoby chování spjaté se styly péče o děti a jim odpovídající chování dítěte“*, mají vícero podob a různí autoři se je snaží kategorizovat podle sdružujících hledisek, které odráží změny a vývoj ve společnosti a navzájem se navíc prolínají a kombinují.

Rodičovské postoje

Rodičovské postoje, resp. postoje rodičů k dětem, jsou přímo spojeny s výchovou a rodičovskými strategiemi. Čáp (1993, s. 279) říká, že většina badatelů souhlasí s názorem, že klíčový *„aspekt v postoji rodičů k dítěti je vyjádřen protikladem (popřípadě dimenzí): **láska, přijímání dítěte**, kladný postoj k němu - a naproti **tomu zavržení dítěte, negativní postoj k němu**, lhostejnost, chlad, až nenávist“*. Kladný postoj, jak Čáp (1993, s. 279) dále shrnuje, umožňuje dítěti si vytvářet kladné vztahy k rodičům i dalším lidem a na rozdíl od negativního postoje rodičů *„mu to pomáhá ve formování svědomí a charakteru“*.

Čáp zmiňuje studii sociologa D. Riesmana a jeho spolupracovníků o změnách charakteru amerického občana, který rozlišuje následující výchovné rodičovské řízení (Riesman, Glazer, Denney, 1968 in Čáp, 1993, s. 268). V **tradičním řízení** *„dítě vyrůstá ve velké rodině a formuje se převážně napodobováním dospělých i starších sourozenců“*. Stádium **vnitřního řízení** se vyznačuje *„přísnou morální výchovou (mnohdy s náboženským základem) a na dítě jsou kladeny vysoké požadavky na výkon i chování“*. Poslední popsané stádium se nejvíce podobá současnému většinovému rodičovskému stylu a Riesman ho nazývá **vnější řízení**, kde *„se rodina zmenšuje a uvolňují se jí její tradiční pouta“*, přičemž na formování dítěte má stále větší vliv skupina vrstevníků a média. Podle Čápa (1993, s. 268) se při tradičním a vnitřním řízení hodnotí nejvíce práce, při vnějším

řízení se pak prosazuje konzum, volný čas, zábava a zájmové činnosti. Už v té době však Riesman Glazer, Denney (1968 in Čáp, 1993, s. 269) vyhlížejí nový styl řízení rodiny, který pojmenovali **autonomní typ**. Ten by měl překonat nedostatky předchozích stylů a výsledkem by měl být člověk, který *„nepodléhá vnějšímu nátlaku (tradice, skupiny vrstevníků, hromadné sdělovací prostředky apod..), ani pocitům viny a strnulým vnitřním zásadám“,* ale dokáže se rozhodovat v měnící se společnosti zralým způsobem.

Kategorizace výchovných strategií

Jedno z velmi používaných třídění rodičovských stylů je kategorizace, kterou popisuje Maccobyová a Martin, kteří člení rodičovské styly na **autoritativní, autoritářský, shovívavý a zanedbávající** (Maccobyová a Martin,1983 in Fontana, 2014, s. 24). Podle nich, je ***autoritativní styl*** zaměřený na rozvoj dítěte odpovídající věku a schopnostem dítěte, bývá ze strany rodičů vřelý a rozhodnutí směrem k dítěti jsou většinou zdůvodňovány. Chování dítěte je obvykle vůči rodičům spolupracující a k vrstevníkům kamarádské. Dítě spěje k zdravé nezávislosti a usiluje o svůj nejlepší výkon. U ***autoritářského stylu*** je prosazována moc ze strany rodičů bez vzájemné komunikace. Vyžaduje se poslušnost, úcta k autoritě a tradici a tvrdá práce. Dle Maccobyové a Martina (1983 in Fontana, 2014, s. 24) děti ztrácí spontaneitu a snahu k dobrému výkonu, chlapci mívají větší sklon k agresivitě vůči vrstevníkům. Rodiče v rámci ***shovívavého*** *rodičovského* ***stylu*** jsou orientovány na dítě, přijímají je a zahrnují láskou, ale žádají a očekávají od nich málo. Dětské chování pak odpovídá pozitivnímu a živému citovému naladění, může však být nezralé bez osobní i společenské zodpovědnosti. Děti mohou mít také sklon k agresivitě. Jak již z názvu vypovídá, u ***zanedbávajícího stylu*** jsou rodiče příliš zaměstnány svými činnostmi a často se nezajímají o názory a city dítěte. Děti mají skon k náladovosti, mnohdy se jim nedostává dostatečného soustředění a těžko se jim ovládají jejich emoce, mívají sklon chodit za školu a inklinují k závislostem.

Ve srovnání s rozdělením podle Čápa (1993, s. 332) by výše popsaný autoritářský styl odpovídal **autokratickému** (autoritativnímu) řízení, shovívavý styl **liberální výchově** a autoritativní styl by bylo možné přiřadit k **sociálně integračnímu vedení (demokratická výchova)**, které podporuje vlastní iniciativu a působí spíše příkladem.

Podobně Kopřiva (2012, s. 259) rozděluje typy výchovy na **autoritativní styl**, který ovšem koresponduje s popisem autoritářského stylu dle Maccobyové a Martina, a kde platí pravidla především pro ty, kdo nemají moc. Dále popisuje **anarchii** s nejasnými

pravidly a normami, která nejsou závazná. Tento styl nejvíce připomíná liberální výchovu. Třetí typem je **demokratický styl**, kde pravidla platí pro všechny a na jejichž vzniku participují, jak vychovatelé, tak děti.

Volbu a preferenci daných výchovných stylů často ovlivňuje věk a pohlaví dětí i vychovatelů. Ševčíková (2014, s. 164) zmiňuje příklad, kdy mladší děti jsou kontrolovány častěji než starší a podobně jsou obezřetnější rodiče více na dívky než na chlapce. *„Z pohledu rodičů, matky zaujímají autoritativní styl mnohem častěji otcové, kteří naopak inklinují k autoritářskému stylu“*.

1.2. Rodičovské mediace

Cílem rodičovské mediace, resp. ovlivňování a působení rodičů na děti v oblasti mediální gramotnosti a výchovy, je podle Livingstone a Helsper (2008, in Ševčíková, 2014, s. 164) *„maximalizovat výhody, potažmo příležitosti, jež internet dětem přináší, a naopak minimalizovat rizika, která z připojení k internetu vyplývají“*. Ševčíková (2014, s. 164) doplňuje, že dalším cílem je také vyrovnat nesoulad mezi hodnotami a postoji, které předávají vychovatelé a které předkládá internet. Šeďová (2007, s. 103) ze širšího pohledu mediální výchovy říká, že se jedná o *„záměrné a cílevědomé jednání, které rodiče vyvíjejí ve snaze ovlivňovat vztah svých dětí k médiím a za tímto účelem používají řadu technik“*. Stašová, Slaninová a Junová (2015, s. 134) pak dodávají, že *„mediálně gramotní lidé jsou schopni provádět informovanou volbu a chápat povahu obsahu a služeb, využívají celou šíři příležitostí, kterou nabízejí nové komunikační technologie“*. Jenkins (2009 in Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 134) navíc řadí mezi klíčové cíle naučit děti a mládež rozlišovat mezi komerčními zájmy a skutečnými fakty. Dále zdůrazňuje etický rozměr, kdy se účastníci učí více reflektovat svá rozhodnutí v kyberprostoru a vidí, jaký dopad mohou mít na druhé.

Z výstupů evropského projektu EU Kids Online[1] z roku 2010, kterého se zúčastnilo přes 25 tisíc dětí ve věku 9-16 let a jejich rodičů, vytahuje Palyza (2011, s. 33) zajímavé údaje ohledně rodičovského dozoru nad aktivitami dětí v sociálních sítích. Podle výzkumu *„jedna třetina rodičů (32 %) nedovoluje svým dětem mít profil na sociálních sítích. Jedna*

[1] **EU Kids Online** –výzkum v 25 státech Evropy, 2010, 25.142 dětí (9-16 let) a jejich rodičů; EC Safer Internet Programme

pětina (20 %) to dovoluje ovšem s podmínkou dozoru při používání a polovina dotazovaných rodičů své děti při užívání nijak neomezuje“.

Evropský výzkum ve svých výsledcích také shrnuje, že *„většina rodičů říká svým dětem, co na internetu dělat (70 %) a zůstávají poblíž, když jsou děti online (58 %). Nicméně se zdá, že jeden z osmi rodičů (13 %) nepoužívá žádnou z forem mediací“* (Livingstone, Haddon, Görzig, Ólafsson, 2011, s. 8). Palyza (2011, s. 33) doplňuje, že rodiče z České republiky mají při dohledu nad svými dětmi v oblasti internetu volnější přístup.

V dotazníkovém šetření z roku 2012, které prováděli Stašová, Slaninová a Junová (2015, s. 146) vyplývá, že rodičovské postoje se výrazně lišily podle různých typů médií. *„Největší naléhavost pravidel pro používání vnímali rodiče u počítačů… a paradoxně nejnižší podporu existence pravidel vyjádřili rodiče v případě mobilních telefonů“*.

Typy mediací

Ševčíková (2014, s. 165) přináší rozdělení rodičovské mediace podle taxonomie, která vznikla v rámci zmíněného projektu EU Kids Online:

Prvním z nich je **aktivní mediace,** kterou Stašová, Slaninová a Junová (2015, s. 139) nazývají také jako ***instruktivní***, jelikož by měla obsahovat *„**diskusi** mezi rodiči a dětmi nad mediálním obsahem, která spočívá ve stimulaci kritického myšlení dítěte“*. ***Aktivní mediace bezpečného internetu*** zahrnuje vzdělávání a přinášení rad, které jsou důležité pro bezpečné chování na internetu a toho jak se vyvarovat potížím. Rovněž do této oblasti patří poučení, jaké kroky má dítě učinit, aby se z daného problému dostalo, a kde hledat účinnou pomoc. Při činnosti na internetu se očekává, že mezi rodiči a dětmi probíhá komunikace o tom, jak dítě internet používá, co ho tam baví či nebaví dělat. Debaty rodičů s dětmi se podle Šťastné a kolektivu především týkají ochrany osobních údajů a navazování kontaktů přes internet, méně pak kritiky obsahu nebezpečných stránek (násilné a pornografické stránky) a zavirování zařízení. U počítačových her pak rodiče řeší nejvíce rizika virtuální reality. Diskuze však nebývá předem plánovaná a promyšlená, ale vzniká většinou spontánně (Šťastná, Wolák, Cigánková, 2014, s. 96). Podle Ševčíkové (2014, s. 165) je zde také prostor *„povzbuzovat a podporovat dítě, aby samo objevovalo internet a učilo se tam nový věcem“*. Aktivní mediace může mít pozitivní či negativní charakter, kde u pozitivního zaměření mohou rodiče poukázat na kladné rysy a aspekty médií. V druhém případě naopak rodiče upozorňují na negativní vlivy digitálního světa a mají potřebu svoje děti chránit. „*Ačkoli se jeví jako*

nejefektivnější typ přístupu, v praxi se objevuje velmi zřídka, vyžaduje totiž jistou míru erudice ze strany rodičů, kteří musí být nejen ochotni, ale též schopni s dětmi o užívaných obsazích diskutovat" (Šťastná, Wolák, Cigánková, 2014, s. 93).

Další mediální přístup se nazývá **co-viewing**, neboli **společné dívání se.** Jedná se o způsob rodičovské intervence, kdy rodič a dítě společně sdílí mediální prostor (např. společné dívání se na televizi, návštěva webových stránek na internetu, užívání online aplikací, hraní počítačových her apod.). Mladší děti mají tento mediální styl většinou rádi, protože mohou být s rodiči. Dříve se jednalo především o společné sledování televize, v posledních dvou desetiletí se ale přidaly aktivity na internetu. *„Společné užívání médií se ukazuje jako nejčastěji používaná rodičovská strategie. Rodiče vnímají společné užívání jako zábavu a způsob společného trávení času"* (Šťastná, Wolák, Cigánková, 2014, s. 93). Krčmářová (2012, s. 57) uvádí, že podle asociace ESA téměř polovina rodičů alespoň jednou týdně hraje počítačové hry společně se svými dětmi. Nahlédnou tak prý *„do zájmů dítěte, přiučí se konkrétní počítačové a internetové dovednosti (a zvýší si tak svou IT gramotnost) a zároveň získávají větší přehled o tom, co dítě hraje"*. Oproti společnému sledování televize je však společné užívání počítače, resp. internetu na jiných zařízeních méně časté a je soustředěno především v hraní počítačových her (Šťastná, Wolák, Cigánková, 2014, s. 96). Stašová, Slaninová a Junová (2015, s. 139) doplňují, že v porovnání s aktivní mediací **tento způsob mediální výchovy absentuje kritickou diskusi nad sledovaným obsahem**. Rodiče mohou ale při společném užívání médií obsah okamžitě komentovat či regulovat.

Restriktivní mediace v sobě obsahuje omezování jednotlivých **činností**, **obsahu** a **času** stráveného ve virtuálním světě. Jedná se například o zákaz některých webových stránek a aplikací s nevhodnými obsahem, nastavení omezeného času s médii či používání techniky pouze pod dohledem rodičů. Pro tento druh mediace je charakteristické **nastavení pravidel**. Mohou to být dopředu promyšlená opatření, ale častěji se jedná o spontánní reakce rodičů, které reagují na základě aktuálního tématu ve výchově, či oblasti, která rodičům vadí. *„Restriktivní přístup bývá rodiči užíván častěji než přístup aktivní i proto, že je pro ně méně náročný"* (Šťastná, Wolák, Cigánková, 2014, s. 93). Pro mladší děti je podle Šťastné, Woláka, Cigánkové (2014, s. 96) restriktivní mediace efektivní. Starší děti a dospívající mnohem lépe reagují, pokud jsou partnery při nastavování pravidel rodičů. Rizikem této mediace bývá nedůslednost rodičů kvůli časové vytíženosti či neznalosti technických nástrojů, které by jim v kontrole pomáhaly.

Dalšími podoblastmi tohoto přístupu je pak **kontrola (monitoring)**, které je někde řazena jako součást restriktivní mediace a jinde je vyčleněna zvlášť. ***Kontrola (monitoring)*** spočívá ve zpětném sledování aktivit, které dítě na internetu nebo zařízeních provádělo. Z hlediska rodičů se může jednat podle Šťastné, Woláka, Cigánkové (2014, s. 96) o způsob nenásilné kontroly aktivit dětí a bývá zastoupen u rodičů poměrně často. Jedná se například o kontrolu historie webového prohlížeče či emailové nebo jiné komunikace na sociálních sítích. Jiní rodiče kvůli narušení osobního prostoru dětí či strachu ze ztráty důvěry mezi rodičem a dítětem tuto kontrolu používat nechtějí. ***Technická mediace*** se týká zavedení počítačových programů, které dokáží filtrovat a blokovat určité webové stránky či sledovat strávený čas na daných zařízeních či aktivitách.

Velmi podobné dělení zaznamenala také Šeďová (2007, s. 101) ve svém výzkumu ohledně televizního sledování dětí, kde rozděluje záměrné techniky rodičovské intervence na *omezování přístupu k televizi, monitoring* (viz restriktivní mediace), *divácká doporučení, konverzaci u televize, explicitní informace o televizi* (viz aktivní mediace) a *spoludívání* (viz co-viewing).

Stašová, Slaninová a Junová (2015, s.141) zmiňují závěry studie Eurobarometr 2008, které potvrzují spolu s výsledky dalších studií, že rodiče volí nejčastěji *„nastavení pravidel a omezení, za druhé sociální přístup – dívání se společně, sdílení, diskuse o internetu s dětmi, za třetí – použití technických prostředků omezování a kontroly“*. Přičemž *„rodičovský monitoring byl silnější u mladších dětí ve srovnání s dětmi staršími“*. Soukup (2009, s. 6) doplňuje ve svém článku, který vychází z několika studií (Problematika kybernetických hrozeb z hlediska bezpečnostních zájmů ČR; World Internet Project 2005-2007; Pocit bezpečí; Eurobarometr 2008), že nejčastější formou dohledu ze strany rodičů při užívání internetu je **časové omezení** doby strávené na internetu (37 %) a druhým je pak fyzické **umístění počítače do společných prostor** rodiny (21 %).

Další studie s názvem Stav mediální gramotnosti v ČR říká Stašová, Slaninová a Junová (2015, s. 144, 148-149), že v rodinách jsou uplatňována poměrně silná pravidla (u televize restrikce i doporučení, u počítačů sociální kontrola - pravidla, domluva i technologická kontrola), které přináší dětem mladšího školního věku bezpečí a oporu. Dále autoři ve svém dotazníkovém šetření z roku 2012 doplňují, že restriktivní povahu pravidel, co se týče času i obsahu, mají nastavené téměř dvě třetiny rodičů.

1.3. Účinnost rodičovských mediací

Podle výzkumu v rámci mezinárodního projektu EU Kids Online II., jehož výsledky interpretuje Ševčíková (2014, s. 165), strmě narůstají všechny typy mediací a to tím více, čím více roste edukace rodičů v oblasti mediální gramotnosti. Ukazuje se také, že *„zkušenější rodiče mají větší povědomí o rizicích na internetu, a tudíž silnější potřebu své děti chránit“*. Soukup (2009, s. 6) shrnuje, že rizikovou skupinou rodičů jsou právě neuživatelé internetu, kteří nevědí, jak provést svoje děti jeho nástrahami. V ideologické rovině Stašová, Slaninová a Junová (2015, s. 147) sledovali poměrně silnou podporu existence rodinných pravidel pro používání médií. *„Tato rodičovská regulace je vnímána jako jeden z aspektů dobrého a aktivního rodičovství“*.

Podle shrnutí, které uvádí Ševčíková, tak ke snížení rizik na internetu přispívají všechny mediální strategie. V některých případech, kde se jednalo o mladší začínající uživatele internetu, byla nejúčinnější strategií restriktivní forma případně aktivní mediace. Psycholožka Ludmila Čírtková (2014, s. 9) říká, že *„oba přístupy (liberální i konzervativní) jsou možné a ani v principu nestojí proti sobě. Vhodnou strategii je třeba volit podle okolností, tedy vyzrálosti dítěte nebo možností konkrétních rodičů“*. To potvrzuje i Šeďová (2007, s. 105), která říká, že „*v předškolním věku má direktivita a omezování přístupu k televizi svoje místo“*. Pokud však k nějakému problému dítěte na internetu již došlo, ukazuje se jako klíčová adekvátní reakce obou rodičů a zavedení aktivní mediace bezpečného internetu a restrikce. U technických strategií se diskutuje, nakolik jsou účinné a naopak do jaké míry jejich nastavení brání běžnému používání internetu a dalších médií. Obecně jsou brány jako doplněk k výše popsaným rodičovským mediacím (Ševčíková, 2014, s. 168).

Ševčíková (2014, s. 168) říká, že dlouhodobé spoléhání na jednu mediální strategii nepřináší účinné řešení a že *„pro zvyšování efektivity rodičovské mediace je třeba neustále sledovat kontext, čehož lze docílit prostřednictvím otevřené komunikace či nastavení pravidel, co by mělo dítě udělat, když se s nějakým problémem setká“*. Dodává také, že mediální strategie se mění a možná i ztrácí na významu s věkem dítěte.

Více jsou rozepsány zásady efektivní prevence a vedení dětí v kapitole 3. Pravidla a nástroje účinné výchovy prevence.

Shrnutí

Natavení rodičů při výchově svých potomků bude mít jistě vliv na záměrné či spontánní vedení dětí v oblasti mediální výchovy. Jak z názvu vyplývá, jedná se totiž jednoznačně o spojené nádoby, které řadíme do kategorie výchovně vzdělávacího procesu. Můžeme pravděpodobně očekávat, že dle členění výchovných stylů podle Maccobyové a Martina bude mít autoritativní styl nejblíže k aktivní mediaci, autoritářský k restriktivní mediaci, kontrole a monitoringu, a dále shovívavý styl k mediálnímu přístupu co-viewing. Je však nutné zdůraznit, že podobně jako neexistuje ve skutečnosti u jednotlivých osobností lidí žádný „čistý“ temperament, tak u rodičovských výchovných stylů nemůže být takováto jednoznačnost a vždy se bude jednat o různou kombinaci mediálních typů. To potvrzuje i Stašová a kolektiv, když říká, že rodiče nepoužívají *„pouze jeden ze způsobů, ale používají je ve vzájemné kombinaci s ohledem na celou řadu proměnných“* (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 139).

2. Rodiče a děti v kyberprostoru

Rodiče

Internet jako mnoho dalších věcí může být dobrý sluha a špatný pán. Stašová, Slaninová a Junová (2015, s. 137) říkají, že i v oblasti výzkumu se badatelé dělí na tři tábory. Jedna skupina tvrdí, že média **oddělují** rodinné příslušníky, další výzkumníci pak **pozitivní i negativní vliv** na rodinu, a poslední část, která dokazuje, že média **zvyšují kohezi rodiny**, komunikaci mezi jejími členy a vzájemnou spolupráci.

Komplikovaná realita současných rodičů

Současná generace rodičů se z hlediska mediální výchovy nachází ve velmi komplikované situaci, jelikož se jedná převážně o dospělé, kteří zažili svoje dospívání ve zcela jiné společnosti a kultuře bez chytrých mobilních telefonů, tabletů a počítačů připojených 24 hodin na internet. Odborně jim říkáme *generace digitálních přistěhovalců*. Často se jedná o rodiče, kteří jsou ale zároveň pod velkým tlakem na výkon a společenské uplatnění, jak říká Stašová, Slaninová a Junová (2015, s. 134). Navíc část těchto rodičů patří do tzv. sendvičové generace, která se stará jak o svoje nesamostatné děti, tak zároveň o svoje staré nemocné rodiče. Tento výrazný vliv se pak promítá do jejich výchovných postupů a strategií a má samozřejmě také velký vliv na jejich kapacitu i strávený čas se svými dětmi, se svojí rodinou.

Někteří rodiče zažívají podle Jenkinse (2009 in Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 135) ve světě nových technologií, které nebyly součástí jejich dětství, **strach, úzkost a nejistotu**. Navíc jejich děti, zvláště ti starší, jsou přirozeně často větší odborníci než rodiče sami. Revoluční je také to, že média urychlila nahlížení do světa dospělých, když umožnila skrze obrazovky sdílet takové informace, které by si běžně nepřečetli, nebo na ně jiným způsobem nedosáhli (Chapman a Pellicane, 2016, s. 153). To je dostává do velmi nevýhodné pozice a klade to také větší nároky, aby se v oblasti nových technologií neustále vzdělávali a pomáhali tak dětem internetovým rizikům účinně čelit. Někteří rodiče ze strachu a obavy rizik internetu nastavují velmi přísná pravidla, která mají tendenci neustále kontrolovat, aby své dítě ochránili. Takovým říkáme *„helicopter parents“*, tj. rodiče, kteří kolem svých dětí přehnaně „krouží“ a nedávají jim prostor udělat chybu (Clark, 2013, s. 47). Šťastná, Wolák, Cigánková (2014, s. 93) říkají, že „*rodiče navíc mnohdy sami vnímají, že je děti nevnímají jako partnery, kteří by jim byli*

schopni v oblasti nových médií mnoho nabídnout, proto na výchovné snahy tohoto typu sami předem rezignují". Stašová, Slaninová a Junová (2015, s. 141) dodávají, že *„rodiče, kteří sami častěji používají internet, vyjadřují obavy méně často, než ti, kteří jej nevyužívají"*. Nově se také setkáváme s pojmem *síťová rodina*, kde moderní technologie pomáhají rodinným příslušníkům udržovat úzké vztahy mezi sebou navzájem a udržuje rodičovskou informovanost a rodičovský klid (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 135). Média jsou součástí rodinné historie (rodinné fotky a videa), společné zábavy (sledování filmů aj.) i každodenní pomůckou a zdrojem informací (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 161).

Nemůže být ovšem výmluvou rodičů, že nové technice nerozumí, nebo se o ni přirozeně nezajímají (Chapman a Pellicane, 2016, s. 139). V jiných oblastech, kde jsou jejich děti ohroženi, se bezpečností a ochranou dětí zabývají. Tak proč by tomu tak nemělo být v oblasti kyberprostoru? Představme si, že by se v naší čtvrti, kde bydlíme, pohyboval sexuální deviant, který by se „zajímal" o děti školního věku. Jak by reagovali rodiče na tuto situaci? Myslím, že by povolali policii, instruovali svoje děti, doprovázeli je do školy i ze školy a velmi bedlivě by sledovali další vývoj. Bohužel mnozí o tomtu riziku neví, nebo ho nepociťují tak blízko jako jejich děti.

Internet je často přirovnáván k **prostředí ulice**, kde se pohybují většinou neznámí lidé. Uživatelé zde samozřejmě mohou narazit na přátele, či blízké kamarády, ale všeobecně se rozumí, že tento venkovní svět je rozdílný od našeho domova, kde členové zdravé rodiny zažívají bezpečí a soukromí. Asi nikdo by nenechal rodinné fotoalbum k nahlédnutí ve velkém obchodním středisku ani by neukazoval občanský průkaz se svou adresou, kdekomu na ulici. Zatímco na rizika ulice (krádeže, dopravní bezpečnosti, vztahu k neznámým lidem aj.) rodiče své děti přirozeně připravují od útlého věku, ve virtuálním světě tomu tak být nemusí. Díky nevědomosti a nejistotě v nové oblasti kyberprostoru na internetu mohou někteří rodiče tápat, nezasahovat v této oblasti do výchovy svých dětí, spoléhat na školu či úplně rezignovat. Pokud se tak stane, může to vést k větší rizikovosti chování jejich dětí na internetu. Ve svém článku to potvrzuje i Těthalová (2011, s. 11), když říká, že mnozí rodiče nemají přehled o tom, jaké stránky jejich děti navštěvují. Dodává také, že *„rodiče by také měli počítat s tím, že každý – i jejich děti – se může stát terčem kyberšikany*".

Rodičovské potřeby a jejich vliv na rodičovskou mediaci

Šeďová (2007) ve svém výzkumu, který se zabýval rodinnou socializací dětského televizního diváctví, zmiňuje podle ní zásadní a klíčovou kategorii – *rodičovské potřeby*. Ty podle ní hrají významnou roli mezi dětským sledováním televize a potřebami dospělých v rodině. Tyto potřeby Šeďová dále rozdělila na oblasti *potřeby získat čas pro sebe a pro své činnosti* a *vlastní potřebu dospělých dívat se na televizi*. U první kategorie zapnutá televize, kterou děti sledují, uvolňuje maminky pro domácí práce, dále oběma rodičům dává možnost relaxace a odpočinku či prostor pro soukromou aktivitu či rozhovor, u kterého nechtějí, aby děti byly přítomny. Dnes je pro většinu domácností samozřejmé napojení na internet, ale chování rodičů může být obdobné. Sámelová (2011, s. 40) shrnuje, že je *„někdy pro rodiče mnohem pohodlnější nechat svoje dítě zaujaté nějakou internetovou stránkou, než se jim zodpovědně věnovat, jelikož je to stojí čas“*.

Vlastní potřeba dospělých dívat se na televizi, vede často k tomu, že je *„dítě vtaženo do sledování daného pořadu, a to bez ohledu na svá přání a potřeby“* (Šeďová, 2007, s. 64). Šěďová (2007, s. 67) dále shrnuje, že rodičovské potřeby míru dětské televizní sledovanosti navyšují, ale jejich obecně negativní postoj k dětské konzumaci televizních pořadů, který je nezávislý na jejich osobní potřebě dívat se na televizi, ji naopak snižuje. Tímto dochází k různým variantám a nastavením rodičovské mediace.

Nicméně je jasné, že rodina je primárním místem socializace každého dítěte a rodiče jsou klíčovými činiteli v jejich výchově a vedení. Rodiče jsou pro jejich děti vzorem, který se do nich často nevědomě „otiskuje“. Chapman a Pellicane (2016, s. 176) konstatují, že děti rostou do podoby rodičů a že děti přirozeně fascinuje, co je i pro nás zajímavé. Na druhou stranu ovšem i dobrá pravidla, která mohou rodiče pro oblast médií nastavit, většinou nepřebijí vlastní příklad a postoj rodičů, se kterým se děti setkávají v každodenním životě. Chapman a Pellicane doslova říkají, že „*nemůžete vštěpovat to, co sami nemáte“*.

Rozdíly v přístupu k médiím mezi matkami a otci

Z výzkumu (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 152) vyplývá, že ženy více než muži používají diskusi, aktivní zájem a restrikci a pravidelně kontrolují aktivitu dětí v mediální oblasti. Je to kromě osobnostního nastavení žen (mateřství, pečlivost apod.) pravděpodobně dáno tím, že tráví se svými dětmi, především mladšími, více času.

Shrnutí

Rodiče ve své rodině mají nejen právo, ale také povinnost dávat používání médií jistý řád a pravidla. Jsou to nositelé hodnot a mají také na svoje děti velký vliv. Bude tedy záležet na tom, jak se sami rodiče překonají překážky, které jim v současné době stojí v cestě, a budou v oblasti kyberprostoru sami vzdělávat, aby mohli nastavit správné, pevné, leč individuální hranice pro jejich děti. Pomocí by jim mělo být zvyšování mediální gramotnosti dětí ve školách. Ovšem v globálnějším pojetí se zdá být jako velký soupeř hodnototová orientace celé společnosti a nastavení legislativy. Podle Stašové, Slaninové a Junové (2015, s. 162) *„nikdy nebyly hranice rodiny tak křehké pro vstup nežádoucích hostů do jejich domácností… jestliže se rodičům a vychovatelům nepůjdou celospoleenská opatření naproti, bude jejich úsilí stále komplikovanější….“* Zároveň však přináší naději, když říká, že „*posilování rodinné koheze a aktivního trávení volného času v rodině jsou jednou z cest, jak těmto nebezpečím předcházet a jak posilovat zdravé postoje k médiím, tak jejich pozitivní a efektivní používání“*.

Chapman a Pellicane (2016, s. 140) doplňují tento pohled o jednu zajímavou hodnotu. Zmiňují výsledky šetření počítačové kriminality, kde zaznamenali, že ti kdo se oběťmi nestali, mají jedno společné: *„Znají problematiku bezpečí na internetu a **cení** si svého **soukromí**.“*. Otázkou tedy zůstává, jak vybudovat děti, které jsou znají rizika internetu a médií a přitom si cení svého soukromí. V tomto rozměru hrají právě rodiče nezastupitelnou roli.

Zormanová vnímá jeden z rozdílů mezi šikanou a kyberšikanou v prostředí, kde se odehrává. Šikana podle ní probíhá především ve školním prostředí a je zde nutná fyzická přítomnost. Kyberšikana pak probíhá nejčastěji v dětských pokojích, kde je připojení k internetu. Nejlepší živnou půdou pro vznik kyberšikany je podle Zormanové rodina, kde mezi rodiči a dětmi chybí **vzájemná komunikace**, existuje mezi nimi **slabá citová vazba** a rodiče na své děti nemají z různých důvodů **čas**. *„Dítě proto utíká před realitou do virtuálního světa, kde může uskutečňovat své sny, uskutečnit to, co se bojí uskutečnit v reálném světě, kde může být na chvíli někým jiným“* (Zormanová, 2015, s. 11). Bude také záležet na tom, jak vlastní potřeba a touha rodičů být z různých důvodů online připojen k internetu, bude naplňována a kontrolována, jelikož i to následně ovlivňuje chování jejich dětí v kyberprostoru.

David Šmahel v článku Doubravy (2013, s. 15) proto vidí v oblasti prevence roli rodičů jako naprosto zásadní. Jsou to vychovatelé, kteří by měli **učit děti rizikům kyberprostoru předcházet**, vypořádat se s nimi a zároveň se zaměřovat na pozitiva, která online svět přináší. Daniel Dočekal ve stejném článku zdůrazňuje, že klíčovou záležitostí je, aby **dítě rodičům věřilo a dokázalo se jim svěřit či poradit se**, když to bude potřebovat. Clark to shrnuje takto: *„Mladí lidé nepotřebují mít ze svých rodičů strach nebo naopak hrdinu, který je zachrání, když věci naberou špatný směr. Potřebují rodiče, kteří jsou s nimi, naslouchají jim, žádají o povolení stát se součástí jejich života a modelují jim podporující vztahy prostřednictvím rodiny"* (Clark, 2013, s. 48).

I přestože digitální svět zažívají mnozí rodiče jako neznámé území, je dnes více, než kdy dříve potřeba, aby rodiče své děti provázeli, dávali jim hranice a byli jim dobrým příkladem (Chapman a Pellicane, 2016, s. 153). Proto je velmi důležité nepřestávat hledat nové „dveře" k rodičům, které by jim pomohly minimálně nahlédnout a zorientovat se v novém světě kyberprostoru. Tak by se mohli stát průvodci pro své děti.

Děti mladšího školního věku

Z hlediska socializace se jedná o velmi důležité období, kdy rodina zůstává prvotním místem bezpečí a formování. Nicméně vstupem do školy získává dítě stále větší samostatnost a na důležitosti přibývá také vliv vrstevnické skupiny (Krčmářová, 2012, s. 20). I v tomto věku jsou děti velmi ovlivnitelné. Jak píše Čáp (1993, s. 271), *„rodiče vybírají, "filtrují" dítěti vlivy z prostředí, televizní pořady, hračky, knihy a časopisy, příběhy a jejich hrdiny, způsob zábavy a odpočinku, zájmové činnosti"*. Rodiče, učitelé a v pozdějším věku také vrstevníci přináší hodnocení toho, co je dobré a co špatné, co je „in" nebo co se naopak „nenosí".

Chapman a Pellicane (2016, s. 15) zmiňují dva americké výzkumy, které dokládají, že sledování pořadu „Sezame otevři se" vede nikoliv k pozitivnímu, ale negativnímu vlivu na jazykový vývoj dětí mladších dvou let. Doslova tvrdí, že *„malé děti si jazyk osvojují nejlépe tehdy, když jim ho předává živý člověk, a nikoliv obrazovka"*. Dále dodávají (2016, s. 17), že americké dítě průměrně stráví do svých sedmi let jeden rok dvacetičtyřhodinových dní sledováním médií s obrazovkou. Krčmářová (2012, s. 22) zmiňuje výsledky zahraničních výzkumů (Findal,2009: Preschooler and The Internet. Will children start to use Internet when they start walking?; studie Always connected: The new digital media habits of young children; Gutnick, A. L., Robb, M., Takeuchi &

Kotler, J.), které se shodují, „*že kolem osmého věku dítěte nastává výrazný posun schopností a dovedností spojených s využíváním internetu*“. Ten je prý způsobený dobrou úrovní čtení a psaní (ručního i na klávesnici), větší kapacitou paměti a soustředění a také rozvojem logického myšlení. Krčmářová dále konstatuje, že „*mezi devítiletými je těžké najít někoho, kdo by internet nevyužíval, a o rok starší děti se stávají denními uživateli“*.

Čas

Röhr-Sendlmeier, Götze, Stichel (2008 in Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 140) tvrdí, že podle šetření německé studie dětí prvního stupně ZŠ mají děti od rodičů dovoleno v průměru sledovat televizi 64 minut a používat počítač 46 min, resp. včetně započtení přípravy do školy 139 minut. Čas je pouze jeden z indikátorů toho, jaký celkový dopad bude mít sledování médií, resp. kyberprostoru na osobnost dítěte. Do této položky bychom totiž měli počítat celkové rozložení trávení času dítěte. Záleží na tom, kolik času tráví ve škole, s kamarády, na kroužcích, venku, v rámci sportovních aktivit, s rodiči, ve spánku a také na tom, jak je tento čas pro něj kvalitní a uspokojující.

Násilí a hněv

Zajímavé závěry přináší Chapman a Pellicane (2016, s. 70), když tvrdí, že *„děti, které tráví hodně času sledováním násilných filmů, se s mnohem větší pravděpodobností začnou také chovat násilně.“* Podle nich více než tisíc studií ukazuje, že právě tyto děti bývají vůči násilí otupělé, klesá schopnost vcítění se a zvyšuje se u nich riziko agresivního chování. Dokonce prý podléhají dojmu, že *„svět je krutější a děsivější, než odpovídá skutečnosti.“* Na druhou stranu je nutné podotknout, že kromě mnoha jiných důvodů může být hněv v dětech způsoben paradoxně tím, kolik času tráví v digitálním prostoru jejich rodiče.

Multitasking

V některých oblastech našeho osobního i pracovního života je zvládání více činností velkou výhodou. Někdy to bývá i jedno z důležitých kritérií výběru pracovníka do zaměstnání. Na druhou stranu pokud se jedná o média, která jsou svou podstatou mnohem více strhující a interaktivní než jsou prostředky, s nimiž se v běžném životě setkáváme, může se jednat o velký limit v životě člověka, obzvlášť dítěte. Chapman a Pellicane (2016, s. 88) ho považují za *„obrovskou překážku pro tvořivé myšlení dětí a rozvoj jejich schopností uvažovat do hloubky.“* Podle nich (2016, s. 95) provádění více činností najednou, multitasking, snižuje kvalitu naší práce a vede k povrchnímu přístupu

k informacím. Pro děti je navíc těžké oddělit podstatné věci od nepodstatných. To, co se mělo stát velkou výhodou a zefektivnit naši produktivitu, nakonec snižuje kvalitu naší práce a vede k povrchnímu přemýšlení.

Média jako droga

Sak (2009, s. 246) označuje příjem mediálního obsahu jako *narkotikum*, které infikuje dítě již od útlého věku. Tento vliv se pak podle něj *„načítá a promítá přímo do struktury osobnosti dítěte.“* To potvrzuje i Chapman a Pellicane (2016, s. 117), kteří rovněž potvrzují, že dívání se na televizi nebo hraní videoher zvyšuje v mozku dávku dopaminu. Pokud se dítěti nedostává mediálního obsahu, který v něm vyvolá pocit libosti, snaží svojí „dávku“ zvýšit nebo ji užívat častěji či zvolí *„jinou hru, která ho bude stimulovat víc.“* To vede v důsledku k chování jako při užívání drogy. Čas u obrazovek je totiž velmi lákavý, nejsou zde žádné nudné chvíle, vždy jsou připravené další zajímavé odkazy a nabídky. Dále jsou obrazovky k okamžitému použití, člověk nemusí čekat, zvláště při hraní her na mobilním přístroji, který má po většinu času přímo u sebe. V neposlední řadě při hraní her dostává dítě okamžité odměny, které jej stimulují k dalšímu hraní a postupně vytvářejí závislost. Zimbardo a Coulombe (2017, s. 80) dodávají, že *„knihy a filmy mohou čtenáře/diváka také pomyslně přenést do jiného světa, ale nedokážou nabídnout stejné uspokojení či pocit úspěchu, jaký může člověk zažít, když se ocitne v „gamifikovaném“ virtuálním světě“*. Bohužel jsou děti dnes vedeny k tomu, aby kdykoliv dostávaly to, co chtějí. „*To sice výborně udrží jejich pozornost, ale na život v reálném světě je to nepřipraví“* (Chapman a Pellicane, 2016, s. 89).

Pozornost

Díky snadnému upoutání pozornosti v kyberprostoru, je dnes velmi obtížné, aby děti udržely pozornost v reálném světě. Chapman a Pellicane (2016, s. 90) tvrdí, že *„neustálá digitální stimulace vyvolává potíže s pozorností u dětí, pro které je již tak obtížné ovládat se a správně se rozhodovat“* a to tím více, čím více dítě telefon, tablet a další přístroje používají. I z tohoto důvodu tito autoři zdůrazňují návrat dítěte k četbě, jelikož mu oproti digitálním médiím pomáhá v rozvíjení vlastní fantazie, držení pozornosti (každých 5 vteřin se na stránkách knihy nic nemění) a vede dítě, aby nad daným tématem do hloubky přemýšlelo. Autoři (2016, s. 91) také sobě i rodičům kladou otázku: „*Jak se děti chovají, když odkládají knihu a jakým způsobem reagují, když dávají stranou tablet nebo telefon?“*

Média a fyzická kondice

Kromě psychického a sociálního vývoje nesmíme opomenout také vliv na fyzickou kondici a zdraví dětí. Jak už bylo řečeno, bude velmi záležet především na stráveném čase s médii a sportovních aktivitách dítěte, které budou zase zpětně kompenzovat negativní vliv na tělesnou schránku dětí. Podle Chapman a Pellicane (2016, s. 110) děti, které tráví *„veškerý volný čas u obrazovek nejenže hodně sedí, ale jsou také syceny proudem reklam, které zvyšují jejich touhu po nezdravém jídle.“* Podle amerických statistik děti za rok shlédnou až deset tisíc reklam (většinou) na nezdravé jídlo. Při vědomí toho, že konzumace médií brání zdravému spánku, může být dítě snadno chyceno do začarovaného kruhu, *„kdy se dívá na televizi nebo hraje videohry, necvičí, nezdravě jí, špatně spí a přibírá na váze“* (Chapman a Pellicane, 2016, s. 110).

Nekritické vnímání médií dětmi mladšího školního věku

Krčmářová (2012, s. 21) popisuje, že pro děti mladšího školního věku je typické jejich realistické vnímání světa a proto jsou pro ně filmy a videa více skutečné než například, pokud si dítě příběh čte samo nebo mu jej čte někdo jiný. Pro děti v této věkové kategorii je velmi složité kriticky uvažovat a jen velmi těžko chápe ironické prvky v příbězích. Přitažlivými se pro ně mohou stát osoby a příběhy, které jsou pozitivními, ale i negativními ideály. Děti od 7 do 9 let, potvrzuje Sámelová (2011, s. 39), mají omezenou schopnost rozlišit reklamu od skutečného obsahu stránky a často nevidí rozdíl mezi hraním her, používáním internetu, nebo kreslením v grafickém programu.

Přechod do puberty

Starší děti mají od rodičů většinou větší důvěru, která se projevuje větší svobodou i zodpovědností při pohybu v mediálním světě (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 146). Autoři (2015, s. 161) dodávají, že *„děti mohou být daleko více součástí rodinného systému a mohou se učit pociťovat zodpovědnost za dění v domácnosti a rodině“*, pokud se stanou například správci sítě, fotografy či kameramany na dovolené, průzkumníky cest na mapě na výletě či pomocníky při objednávání zboží apod.

Pozitivní vliv internetu na děti

Pokud se obecně podíváme na to, co internet přinesl pozitivního, tak vidíme mnoho užitečných věcí. Díky neuvěřitelnému množství dat, může být internet místem, kde člověk objevuje svět. Internet nám zjednodušuje život. Můžeme rychle objednávat,

nakupovat, hledat, komunikovat. Často je zdrojem relaxace a zábavy, především u mladé generace. Krčmářová (2012, s. 24 - 25) uvádí, že „*hraní online her může zlepšovat pozornost, virtuální představivost a paměť*“, a dokonce sděluje předpoklad, že *„základní schopnosti, kterou děti v kontaktu s internetem a dalšími novými technologiemi rozvíjejí, je schopnost učení“*. Kyberprostor zvláště u teenagerů naplňuje potřebu být součástí skupiny a zároveň možnost se odlišovat od ostatních a prezentovat se na internetu (Hołyst, 2017, s. 17).

Rizika internetu

Samozřejmě v kontrastu s pozitivními vlivy má internet svou temnou stránku. Cílem této práce není podrobně rozpracovat jednotlivé negativní jevy, ale pouze poukázat na šíři těchto jevů. Může se jednat o rizika úniku do světa fantazie a „*žití života více na síti než v reálu“* (Krčmářová, 2012, s. 54). Roubal (2013, s. 49-51) nazývá osoby, které se pohybují v oblasti kyberprostoru, „internauty“, kteří se podobně jako astronauti odpojují z našeho reálného světa, a je otázka, zda jejich vybudovaná digitální identita ve skutečném světě obstojí. Je znám také princip ***disinhibice***, který vyplývá z absence zpětné vazby (zejména neverbální) při komunikaci s druhými, a projevuje se komunikací bez zábran a nekritickým jednáním na internetu. Velkým rizikem je také to, že při slovních přestřelkách na internetu nebo dělání si legace z druhých si podle Chapman a Pellicane (2016, s. 71) *„dítě může ošklivá slova na obrazovce přečíst znovu a znovu, což ho emocionálně poznamenává“*. Toto chování je navíc umocňováno pocitem ***neviditelnosti a beztrestnosti***, jak píše Krčmářová (2012, s. 54). Koucká (2006, s. 12) zdůrazňuje, že *„při klasickém chatování se ani nevidíme, neslyšíme, necítíme – o dotyku nemluvě“*, což velmi redukuje hloubku komunikace na internetu a zvyšuje riziko chybné interpretace či neadekvátní reakce na pouze textovou formu. *„Digitální média také umožňují **neustálou změnu**, kde jen velmi těžko rozeznáte kopii od originálu, a vytvářejí nové příležitosti pro ty, kteří se snaží někoho oklamat…Ve světě internetu je dnes téměř pro každého možné, aby mohl **cokoliv a kohokoliv vyhledat**“* (Clark, 2013, s. 7).

Jednoduchost a snadnost šíření negativních, sprostých a nenávistných postojů a emocí učinila z internetu místem, kde se běžně dějí negativní jevy jako jsou ***kyberšikana*** (ubližování prováděné přes elektronické prostředky), ***kyberstalking*** (opakované a stupňované obtěžování oběti skrze elektronická média), ***kybergrooming*** (navázání důvěrného vztahu přes sociální sítě s cílem ho vylákat na schůzku a sexuálně ho obtěžovat či jinak ho zneužít). Přičemž La Sala (2007, s. 5) na základě průzkumu Safer Internet

provedeného v roce 2006 dokládá, že se rodiče o těchto setkáních s cizím člověkem z internetu dozvědí pouze v jednom ze čtyř případů. Krčmářová (2012) dodává, že co se týče rizikového obsahu, není možné přehlédnout nový jev rozesílání textových zpráv, fotografií a videí se sexuálním obsahem, kterému se odborně říká ***sexting***. Na základě výzkumu „Nebezpečí internetové komunikace V“[2] realizovaném v roce 2013 v ČR Kopecký a kolektiv (2015, s. 13) sděluje, že *„pokud by je internetový kamarád požádal o schůzku v reálném světě, více než 40 % by na schůzku šlo.“* Dále z tohoto výzkumu vyplynulo, že *„celkem 7,81 % českých dětí (z toho 47 % chlapců a 53 % dívek) umístilo svou „sexy“ fotografii nebo video, na kterých jsou částečně nebo úplně nazí, na internet* a *12,14 % respondentů (z toho 60 % chlapců a 40 % dívek) tento materiál někomu přes internet nebo mobilní telefon poslalo“*. V jiném článku, ale z dat stejného výzkumu, Kopecký (2015, s. 78) konstatuje, že opakované útoky v kyberprostoru potvrzuje přes 48 % českých respondentů a v rámci kyberšikany dochází k přepínání role mezi obětí a agresorem až ve 40ti % případů.

A dále nesmíme zapomenout na ***pornografické stránky***, které jsou nevhodné pro zdravý psychický a sexuální rozvoj dětí, a na které se děti při hledání informací a obrázků mohou i nechtěně dostat. Podle statistik, které uvádějí ve své knize Chapman a Pellicane (2016, s. 142), je průměrný věk, kdy dítě na internetu uvidí pornografii 11 let. Dále zmiňují, že „*12 % www na internetu je pornografických a 34 % uživatelů internetu bývá nechtěně vystaveno pornografii prostřednictvím vyskakovacích reklam, přesměrovaných odkazů nebo emailů“*. Podle výzkumu *„Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru“*[3], který proběhl na začátku roku 2017, více než 40 % dětí obdrželo v prostředí internetu od jiné osoby provokativní erotickou či pornografickou fotografii a pětina dětí (21,51 %) erotické či pornografické video. Znepokojující je ovšem to, že se svým rodičům dítě svěří pouze v 38,8 % případů a téměř třetina dětí (32,9 %) neřekne o svém problému nikomu (Kopecký, 2017, s. 50).

[2] **Nebezpečí internetové komunikace V** - Kopecký a kolektiv, ČR, 2013, 28.000 respondentů ve věku 11-17 let, realizováno v rámci projektu E-bezpečí, realizátor: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace (PRVoK)

[3] **Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru** - Kopecký a kolektiv, 2017, 4878 ze ZŠ a SŠ (do 11-17 let), realizátor: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace (PRVoK) ve spolupráci se společností O2 Czech Republic.

Jsou známy také ***weby s dalším nevhodným obsahem***, který povzbuzuje k agresivnímu chování, podporuje trestnou činnost či obsahuje návody k sebepoškozujícímu až sebevražednému jednání. Celkově se setkáváme s novou závislostí, *netolismem,* tj. závislostí na internetových drogách (počítačové hry, sociální sítě, internet, mobilní aplikace, televize, …) (Krčmářová, 2012, s. 55). V neposlední řadě bychom mohli mluvit o rizicích technického rázu, které jsou podle Krčmářové (2012, s. 54) *zavirování počítače, phishing* (podvodné techniky za účelem získání finančních prostředků), získávání informací za účelem páchání trestné činnosti či nabourání do zabezpečených informačních systémů lidmi, kteří se nazývají *hackeři* (resp. crackeři).

Shrnutí

Chapman a Pellicane (2016, s. 40) citují Shane Hipps, autora knihy Flickering Pixels (Poblikávající pixely), který píše: *Digitální prostor má mimořádnou schopnost vytvářet obrovské povrchní sociální sítě, ale dost dobře neumí důvěrně a smysluplně propojovat lidi.“* Navazování skutečného přátelství je tak paradoxně díky digitální technice mnohem těžší.

Přestože tato kapitola poukazuje na negativní stránky medií a rizika kyberprostoru, je důležité znovu zdůraznit, že tento digitální svět je využíván i k pozitivním účelům, které člověku pomáhají a uspokojují jeho potřeby. Nicméně negativní vlivy (ztráta pozornosti, nárůst agrese, rizikový obsah, skrytá zákoutí internetu) působí na děti tím více, čím jsou mladší, podobně jako tomu je i u jiných závislostí. Znovu nás to tedy vrací k těm, kdo mají na děti přirozeně největší vliv a dokáží pro ně najít ty správné hranice, k rodičům.

3. Pravidla a nástroje účinné výchovy prevence

3.1. Základní pilíře prevence v rámci rodičovské výchovy

Bohužel teprve výše uvedené negativní zkušenosti s médii a rizikovým chováním v kyberprostoru vedou ke spuštění většího zájmu rodičů o tuto problematiku a snaze k nastavení pravidel či jiného opatření, které by jejich dítěti pomohlo (Šťastná, Wolák, Cigánková, 2014, s. 96). Přičemž klíčovými prvky preventivních opatření jsou podle Krčmářové (2012, s. 46) **kvalitní komunikace a bezpečné sociální prostředí rodiny** spojené s podporou, povzbuzením a respektem, které posilují **zdravé sebevědomí dítěte**. To potvrzuje i Ševčíková (2014, s. 171), která říká, že prostředky k účinné prevenci rizikových jevů na internetu jsou především vzájemná komunikace a **zájem rodičů o jejich svět i mediální prostor**, ve kterém se čím dál tím více jejich děti pohybují. *„To je cesta, jež může z rodičů dělat nápomocné rádce či důvěrné osoby, na které je dobré se obrátit v případě potíží“*. Stejný názor má i Pešat (2015, s. 40), který vidí prevenci ve formě *„budování bezpečného a přátelského rodinného prostředí od nejútlejšího věku dětí, udržování pozitivního školního klimatu a v neposlední řadě také dobrého poučení uživatelů internetu“* (dětí i vychovatelů). Kromě rodinného prostředí tedy Pešat zdůrazňuje i roli školního prostředí, kde je v případě problémů na internetu i mimo něj **nezbytná spolupráce rodičů s pedagogy**. Sámelová (2011, s. 40) doplňuje, že věnovat se dítěti ve všech jeho radostech i starostech, ve společné práci i hrách přináší optimální prevenci, aby dítě nepodlehlo negativním vlivům společnosti a to nejen na internetu.

Proaktivní výchova jako nejlepší prevence

Proaktivní výchova je tou nejlepší prevencí, jak se nedostat do situací, kde je každá rada drahá, kde už někdy ani neexistuje žádné dobré řešení a z těch méně vhodných postupů volíme už jen „nejmenší zlo“. Je efektivnější předcházet rizikovému chování než pak řešit následky – řešit vzniklou situaci s psychologem, kontaktovat policii například při kyberšikaně, nebo odvirovávat počítač apod. (Krčmářová, 2012, s. 56). Kopřiva (2012, s. 217) potvrzuje tento názor, když říká, že *„dobrá, odpovědná výchova je výchovou proaktivní. Proaktivní přístup k životu znamená, že se snažíme mít vliv na to, aby se staly ty “správné“ věci“*. Dále Kopřiva upřesňuje, že pokud děti mohou většinu z toho, co chtějí, dělat s určitým omezením, tak to přijímají mnohem lépe, než když mnoho věcí nesmějí dělat vůbec. V tom případě bojují o každou maličkost.

V proaktivní výchově ale předpokládáme, že rodiče a vychovatelé se budou v oblasti používání a rizik internetu neustále vzdělávat. Krčmářová (2012, s. 56) shrnuje, že *„právě rodičovské základní znalosti IT, povědomí o rizicích i bezpečnostních pravidlech práce na webu jsou nutným předpokladem efektivní prevence "internetového průšvihu"*. Je tedy třeba, aby se rodiče o své děti v oblasti médií zajímali a snažili se s nimi držet krok. Kromě sebevzdělávání rodičů, může pomoc přijít přímo od jejich potomků, kdy děti mohou své rodiče zkompetentnit v nějaké oblasti práce s počítačem, novými aplikacemi či využívání internetu. Tento partnerský přístup napomáhá i přirozené komunikaci o kyberprostoru a jeho rizicích (Krčmářová, 2012, s. 57).

3.2. Kam mají rodiče dovést své děti v oblasti kyberprostoru

Aby mohli rodiče účinně výchovně a preventivně působit na své děti, je třeba vědět, kam je chtějí dovést, jaké osobnosti z nich chtějí vychovat a co do nich chtějí otisknout. Chapman a Pellicane (2016, s. 40) považují za klíčové výchovné cíle, které kontrastují s riziky kyberprostoru, dále vyjmenované dovednosti. Ve své knize „Vztahy v digitálním světě" rozvíjejí myšlenky, dávají příklady a vedou rodiče k tomu, jak mohou své děti ovlivnit tím, že je naučí: ***„projevovat cit, oceňovat druhé a dávat jim najevo vděčnost, správně nakládat s hněvem, omlouvat se a soustředit se"***. Reagují tak na nové prostředí, kde k základní touze každého člověka, aby mě měl někdo rád, přibyla otázka *„kolik mají přátel na internetu a kolik lajků mají u fotky."* Chtějí povzbudit k tomu, jak se vypořádat s pohrdavými komentáři, které dítěti sdělují, že o ně nikdo nemá zájem. Zabývají se tím, jaké **hodnoty** přebírají děti z televizních pořadů, youtube kanálů, internetu a počítačových her (2016, s. 43). Červenou nití knihy je otázka, **jak vybudovat srdce dětí, které bude odolné vůči šikaně**. A znovu zdůrazňují (2016, s. 51), jak je možné naučit se chování a dovednostem, podobně jako když děti trénují jízdu na kole, psaní písanky nebo úklid po jídle. Stejným způsobem se děkováním učí být vděčné. Jednoduše je třeba takové počínání cvičit, aby se v něm dítě upevnilo.

„Empatii se člověk musí naučit a trávení času u obrazovek tomu často brání. Když jste s někým fyzicky, můžete vidět, jak se změní jeho výraz poté, co se ho něco nepříjemně dotkne. On-line tuto emoci vidět ani cítit nemůžete" (Chapman a Pellicane, 2016, s. 115). Za velmi důležitý cíl ve vedení dětí vidí autoři rozvíjení **empatie, vcítění se**, kterou obrazovky svou podstatou silně omezují. Psaná slova totiž nedovolují příjemci vnímat velkou část vjemů, kterou zažíváme při osobním setkání s člověkem. Nevidíme jeho

obličej, mimiku, gestikulaci, tón a barvu hlasu a další mimoverbální projevy. Částečně je možné tento handicap kompenzovat tím, že spustíme v rámci virtuální komunikace „videohovor“, ale to zaprvé není v běžné virtuální komunikaci časté a za druhé i tento způsobem nezachytí některé emoce a vjemy, které cítíme při setkání „naživo“. Chapman a Pellicane (2016, s. 97) proto doporučují rozvíjet vzájemné vztahy i tím, že rodiče trvají na **očním kontaktu** s dítětem a sami jej také bohatě poskytují. Tím je prý možné pomoci *„dítěti věnovat pozornost vztahům s druhými a zvyšovat jeho míru empatie“*.

3.3. Co pomáhá při rozhodování a nastavování pravidel pro média

Krčmářová (2012, s. 26) na základě zahraničních výzkumů doporučuje časové omezení pro děti mladšího školního věku maximálně na dvě hodiny. Obsah a působení internetu na dítě přirovnání k zdravému stravování, kdy některé potraviny konzumujeme denně ve větším množství, jiné pak pouze výjimečně, například jako moučník. Stejný časový úsek vidí Chapman a Pellicane (2016, s. 18) a dodávají, že *„dětem se vždycky daří lépe, když mají jasné hranice. Zábava u obrazovky vyžaduje časové meze a určitá kritéria, jinak dítěti zabere všechen volný čas.“* Tento přístup potvrzuje i další článek *„Can Smartphones Make Kids Smarter?“*(Education.com), který doporučuje rodičům rozhodovat se při **výběru mobilních aplikací** podle následujících kritérií (tři „C“ přístupy):

C- content: Jaká je hlavní myšlenka aplikace? Jak je aplikace designována? Uvádí zdroje, ze kterých vychází? Je založena na nějakém výzkumu? Je věkově vhodná? Pochází z ověřeného zdroje?

C – context: Jak a kdo je s dítětem při konzumaci aplikace ve spojení? Mluví s ním rodiče i další osoby o tom, co se na obrazovce odehrává? Učí se dítě prostřednictvím aplikace něco, co pak může použít i v jiné aktivitě či situaci? Vypráví dítě o tom, co online sleduje a potkává?

C- child: Kolik mediální stimulace může dítě dostat? Jaký typ média mu dodává nejvíce zábavy a vzbuzuje nejzvídavější otázky? Které médium mu přináší nejvíce radosti a nejvíc ho přitahuje? Co dítě ztrácí, pokud věnuje aplikaci či médiu čas?

U počítačových, tabletových herních aplikacích či hrách na mobilu jsou podle Chapman a Pellicane (2016, s. 119) důležitými otázkami: „Jak dlouho vaše dítě hraje?“, „Jaké typy her hraje?“. *„Mnohé psychology znepokojuje, že intenzivní hraní počítačových*

her může u dětí vést k dlouhodobým změnám jejich mozkových obvodů, podobným účinkům drogové závislosti". V návaznosti na příklad potravinové pyramidy, se jinými slovy můžeme ptát. Dovolíme hamburger s hranolkami 3x denně, 1x za měsíc nebo za půl roku? Jaký to bude mít vliv na jeho tělesnou kondici a zdravé fungování těla? V tomto ohledu se musíme brát v potaz to, že na každého hamburger s hranolkami bude působit jiným způsobem. Některé děti tuto stravu nesnesou a bude jim špatně, jiné budou neúměrně nabývat na váze a někomu dalšímu se třeba dlouhou dobu nebude dít nic, než se objeví nějaká alergie. Může se také stát, že jiná kategorie dětí a posléze dospělých budou celý život bez jakýchkoliv viditelných negativních následků. Každý jsme jiný a každý reagujeme i na mediální obsah jiným způsobem. Nicméně množství a kvalita toho, co do sebe přijímáme, nás jistě nějakým způsobem ovlivní.

Dalšími typy otázek mohou být dotazy, které směrují k tomu, **jak média působí na naši rodinu**. Zde je další užitečná sada otázek, které uvádějí Chapman a Pellicane (2016, s. 144):

- Využíváme obrazovky k tomu, abychom se scházeli jako rodina? Pokud ano, jak?
- Slouží u nás obrazovky spíš k posílení vztahů mezi rodičem a dítětem, nebo k jejich oslabení?
- Podporuje čas, strávený doma u obrazovek učení a pozitivní hodnoty?
- Neučí se moje děti z obrazovek sprostým slovům a negativním postojům?

Pro vyhodnocení cílů, kam rodiče chtějí svoje děti dovést, přinášejí opět Chapman a Pellicane (2016, s. 155) zajímavé hodnotící dotazy, které mají rodičům pomoci s vyhodnocením jejich pravidel a aktuálního nastavení:

- ***Postoj***: jaký postoj moje dítě vykazuje poté, co tráví čas u obrazovek
- ***Chování***: k jakému chování daný obsah moje dítě povzbuzuje
- ***Charakter***: jaké charakterové rysy jsou zde předváděny a přebírány

Jaká konkrétní opatření ale mají rodiče nastavit, aby dospěli se svými dětmi a rodinami, tam, kde by se jim v oblasti žití s médii, líbilo být? Jak říká Chapman a Pellicane (2016, s. 156), *„prostředí je silnější než odhodlání – je těžké odolat, když máte před sebou na stole čerstvě upečené koláče"*. Pokud se stanou dětské pokojíčky mediální arénou, kde mohou využívat média libovolně a bez omezení, může se jednat o velmi rizikové nastavení rodičovských pravidel, kde se se vyskytuje pouze mizivá rodičovská kontrola

(Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 139). Zdá se tedy nemožné, abychom v digitálním světě existovali bez nastavených hranic a pravidel.

3.4. Užitečná nastavení a pravidla účinné mediální výchovy

Otázky uvedené v předchozí části jsou důležitými vodítky k tomu, jak se rozhodovat při nastavování pravidel v konkrétním období dítěte či vývoje rodiny. V praxi bude hodně záležet na mnoha faktorech (rodina s jedním dítětem či více dětmi, věk sourozenců, samoživitelka, nastavení pravidel u rozvedených rodičů apod.), které ovlivní, jak rodiče využijí tato pravidla k tomu, aby opravdu posloužila k prevenci a rozvoji dítěte. Následující pravidla vznikla výběrem a sloučením mnoha autorů a shrnují nastavení a přístupy rodičů k dětem, o kterém jsem psal v minulých kapitolách. Samotná pravidla bez vnitřního porozumění rodičů nemusí fungovat, nebo mohou být i kontraproduktivní. Klíčovým nastavením je při tom je podle Chapman a Pellicane (2016, s. 139) **budovat vztah důvěry**, kde se vám dítě svěří i s tím, s čím se na internetu setkalo.

Výchovná nastavení v mediální výchově

Krčmářová (2012, s. 46) doporučuje tato výchovná nastavení pro oblast mediální výchovy:

- Podporovat dítě i **v jiných zájmech**, než je trávení času na počítači.
- Předcházet tomu, aby se dítě **nudilo**.
- Sledovat, **jaké aplikace na internetu děti užívají** a **jaké hry hrají**. Samozřejmě za předpokladu zachování zásad soukromí. Dítě si zaslouží naši úctu a tato kontrola jeho činnosti by měla být společně předem domluvená. Při této příležitosti, je užitečné vysvětlit, proč je pro nás tento krok důležitý.
- **Komunikovat** s dětmi o jejich virtuálním životě.
- **Nastavení pravidel a časových hranic**, kdy může dítě například hrát hru či být na internetu.
- U mladších dětí dbát na **výběr vhodných her**. Hry mají i své kladné stránky, některé umožňují rozvíjet logické myšlení, postřeh, schopnost orientace ve složité situaci, koncentraci, koordinaci očí a rukou, řešení problémů a další schopnosti.

Chapman a Pellicane (2016, s. 121) přemýšlí v širším kontextu nad tím, jak pomoci dítěti, aby v dnešním technickém světě prožívalo duševní pohodu. V tomto smyslu vidí čtyři principy, na které by měli rodiče dbát. Zaprvé se jedná o zajištění **oddechového času**,

myšleno bez techniky, aby si mohlo dítě skutečně odpočinout. Dále ve shodě s Krčmářovou zdůrazňují **jasné hranice,** které vedou k omezenému používání elektroniky. Za třetí podporovat děti v **přirozeném pohybu**, jelikož *„děti, které pravidelně cvičí, dostávají lepší známky, lépe se soustředí a dobře spí.“* V neposlední řadě se jedná o **včasný a dlouhý spánek**, protože i z hlediska učení a upevnění toho, co se dítě naučilo, je třeba kvalitního spánku.

Co můžeme děti v oblasti kyberprostoru naučit

Filipová (2013, s. 5) uvádí, jak je výhodné, aby rodiče sami ve vhodném věku naučili svoje děti pohybovat se na sociálních sítích, resp. v kyberprostoru a pomohli mu s **nastavením soukromí**. Zde mají samozřejmě výhodu ti rodiče, kteří sami na sociálních sítích jsou a vědí, jak kyberprostor funguje. Na základě několika zdrojů jsem tedy sestavil **základní principy**, které by měli rodiče své děti v rámci kyberprostoru naučit (Chapman a Pellicane, 2016, s. 139, 148; Filipová, 2013, s. 5; Krčmářová, 2012, s. 59):

1. **Chraň si svoje údaje**
   - Neprozrazuj na internetu svoje osobní údaje (adresu bydliště, číslo mobilu a jiné kontakty na rodiče, školu, kam dítě chodí…), jestliže to rodiče výslovně nedovolí.
   - Nikdy nikomu, ani nejlepšímu příteli, neprozraď heslo nebo přihlašovací jméno do počítače, emailu nebo jiné stránky na internetu.
2. **Zodpovědná a slušná komunikace**
   - Nikdy na internetu neříkej nic, co bys neřekl, kdyby ten člověk seděl před tebou.
   - Na nikoho na internetu neútoč. Pamatuj, že všechna tvoje korespondence je policií dohledatelná.
3. **Setkání s neznámými osobami**
   - Přidávej si do přátel na sociálních sítích skutečně jen lidi, které znáš.
   - V případě, že tě někdo na internetu obtěžuje, zablokuj původce šikany a na jejich poznámky nereaguj.
4. **Co na internet dáš, už tam navždy zůstane**
   - Nevystavuj nic, co bys nerad ukazoval rodičům nebo svému učiteli. Vše, co se na internetu zveřejní, může být jednou použito proti tobě.

- Neposílej nikomu na internetu svoji nebo rodinnou fotografii či video. Představ si, že by fotka, za kterou by ses styděl, visela jeden měsíc na billboardu vedle školy.

5. **Rozumné hranice pomáhají**
   - Řiď se časovými limity, které rodiče určí.
   - Dovol svým rodičům zkontrolovat historii připojení, kdykoliv to uznají za potřebné.
   - Nesetrvávej na stránce s upozorněním „Pouze pro osoby starší osmnácti let“ ani na takové stránky neklikej.
6. **V případě potřeby se obrať o pomoc**
   - Pokud uvidíš něco, kvůli čemu se budeš cítit nesvůj/nesvá, nebo tě někdo požádá o setkání, hned o tom řekni někomu z rodičů či vychovatelů/učitelů.
   - V případě problému nebo chyby, která někomu způsobila újmu, se také obrať na někoho z dospělých.

Technická opatření

Programy a opatření, které technicky pomáhají při rodičovské výchově, je nutné používat pouze jako doplňková a vždy v kombinaci s hlavními typy rodičovské mediace. Pokud rodiče sází na to, že tímto způsobem zajistí účinnou prevenci a ochranu dětí na internetu, mohou být nemile překvapeni, co jejich ratolesti v kyberprostoru dělají nebo s čím se setkávají. Programy, které rodičovskou kontrolu provádějí, zahrnuje software **filtrování obsahu** (např. ochrana před pornografií), **monitorování aktivity na počítači** (externí zdroje z jiných médií – např. SD karty, USB disk, CD apod.) a omezování přístupu ke zdrojům (např. zobrazení www stránky pouze po přihlášení rodiče aj.). U počítačových her a aplikací v mobilech je možné zjistit vhodnosti pomocí např. PEGI ratingu či jiného členění, kde je uvedený věk, pro který je hra určená (Krčmářová, 2012, s. 62).

Další doporučení

Při studiu odborné i naučné literatury jsem narazil na mnoho zajímavých tipů, které se mohou stát inspirací pro dnešní síťové rodiny (Chapman a Pellicane, 2016, s. 35, 145; 166). Proto bych některá z těchto doporučení sdílel tak, aby mohla přinést co největší užitek. Upozorňuji, že se jedná o opatření, která jsou aplikovatelná především pro předpubertální děti, u starších teenagerů je třeba postupovat individuálně:

- Zaveďte jasně **danou a včasnou večerku**, kde hodinu před usnutím již děti techniku nepoužívají.
- **Nedovolte** dětem mladšího školního věku mít **média** a související zařízení v jejich **dětském pokoji.** V některých domácnostech v zahraničí zavedli rodiče i kapsáře na telefony ve vstupní chodbě či speciální krabice, kam odevzdávají děti zařízení po večeři.
- Zapněte **rodičovskou kontrolu** na počítači či tabletu, kde pomůže hlídat čas a obsah. Kontrolu lze aplikovat také na internetový youtube kanál.
- Nastavte pomocí aplikace **časový limit na mobil**, který vám usnadní časovou kontrolu. Dále je možné zapnout rodičovskou kontrolu na aplikaci google play, tak aby se dětem nabízeli pouze aplikace úměrné jejich věku.
- Vytvářejte **zóny bez obrazovek**, k nimž patří výlety, čtení, čas jídla bez obrazovek a další společné časy, na které se těší celá rodina. Vyzkoušejte víkend bez médií a objevte nové zážitky.
- **Společný čas u jídla** je skvělou a přirozenou příležitostí, kde může rodina komunikovat a sdílet osobní zážitky, ale i nastavovat hranice a povídat si o rizikových jevech třeba i na internetu.
- Vytipujte **vhodné pořady**, na které se chcete jako rodina podívat, ale ihned po skončení pořadu televizi vypněte. U sledování **nejezte**, vede to k větší konzumaci jídla.

Společná dohoda

Jak už bylo řečeno v kapitole 1. Výchovné strategie, bude záležet na výchovné strategii rodičů a na vybudovaném vztahu, který se podařilo mezi rodičem a dítětem vytvořit. Spolu s Krčmářovou však souhlasím s tím, že při nastavování pravidel v oblasti používání internetu, případně jiných médií, je vhodné vytvářet takovou *dohodu*, na které se dítě podílí a zdá se i jemu smysluplná, logická a spojená s reálným životem. Samozřejmě způsob vytváření dohody bude úměrný věku dítěte. Ale jak píše Krčmářová (2012, s. 63), *„je pravděpodobné, že dohodnutá a odsouhlasená pravidla bude dítě dodržovat spíše než vyhlášené příkazy“*.

Zde je několik tipů, jak takovou dohodu s dětmi vytvořit (Krčmářová, 2012, s. 64). Je nutno podotknout, že bude více přirozenější rodičům, kteří prosazují demokratický

způsob výchovy. Pro více striktní a autoritativní rodiče může být problematické to tímto způsobem uchopit.

- Nechte si na debatu o internetu a pravidlech jeho užívání **dost času**. Když nejsme ve stresu nebo pod tlakem času, jsme mnohem vstřícnější a víc v pohodě.
- **Mluvte** s potomkem **otevřeně**, upřímně, „nehrajte na něj habaďůru“. Teprve pak bude sám ochoten mluvit s vámi na rovinu.
- Mluvte s dítětem či dospívajícím **jeho jazykem**, nepřehánějte to s odbornými výrazy, přizpůsobte se jeho myšlení a věku. A nepoučujte!
- Klaďte svému dítku (ať už mu je, kolik chce) na srdce, že se **na vás může obrátit**, když si nebude vědět rady nebo bude v průšvihu. A taky se podle toho opravdu chovejte – v případě problému **nepanikařte, nezastrašujte, nesekýrujte** – jinak zvyšujete riziko, že se na vás už podruhé neobrátí.
- Buďte otevření v diskusi, **poslouchejte názor druhé strany**, stavte na kompromisu. Stanovená **pravidla pak však důsledně vyžadujte** – budete srozumitelní pro dítě (protože neměníte názor a požadavky) a vyhnete se mnoha dalším tahanicím v budoucnu („třeba ho zas o hodinu navíc překecám“).
- Berte **dítě jako partnera**, pokud něčemu v IT nerozumíte, zeptejte se ho. Zajímejte se o jeho virtuální svět. Pak se snižujete riziko, že bude mít tendenci něco před vámi tajit.
- Naučte své dítko využívat **výhody internetu**, ale ukažte mu i **jiné sféry života** než je ten virtuální – pěstujte jiné zájmy, podnikejte výlety, společně něco tvořte. A hlavně jděte mu příkladem!

Další zajímavé zdroje pro vzdělávání a pomoc rodičům jsou uvedeny v příloze C.

4. Vlastní empirické šetření

4.1. Záměr výzkumného šetření

Jak je uvedeno v anotaci, tato práce se zabývá **výchovným působením rodičů dětí mladšího školního věku v oblasti kyberprostoru**. Hlavním cílem, který jsem si vytyčil, bylo zjistit, jaký vliv mají zvolené výchovné strategie rodičů na prevenci chování dětí v oblasti kyberprostoru. Zajímalo mě, jaké výchovné strategie v oblasti používání médií rodiče mají, jaké konkrétní prostředky, metody a nástroje k tomu používají a také co jsou jejich potřeby k tomu, aby při vedení dětí v kyberprostoru byli úspěšní a dostatečně vzdělaní.

Přestože bylo mým cílem zaměřit se na prevenci chování dětí především v oblasti kyberprostoru (internetu), dostal jsem se ve výzkumu k širšímu pojetí používání a nastavení rodičů vůči dalším médiím, které neoddělitelně patří k mediálním strategiím. Tuto skutečnost umocňuje také rozšíření multimediálních zařízení („chytré“ telefony, tablety a další), které mají děti neustále k dispozici i s připojením na internet. Zpětně to však vidím jako pozitivní stránku, protože mi to pomohlo hlouběji porozumět rodičovským mediálním strategiím.

V první fázi jsem se zabýval výběrem a studiem odborné související literatury. Dále jsem pokračoval tvorbou teoretické části práce, kde jsem formuloval výzkumný problém a hlavní i dílčí výzkumné otázky. Následoval sběr dat, který byl pro účely výzkumného šetření realizován kombinací techniky focus group s rodiči dětí prvního stupně základní školy a polostrukturovaného rozhovoru s užší skupinou vybraných rodičů. V poslední části jsem analyzoval a porovnával data z výše uvedených rozhovorů a diskusí a formuloval závěry svého šetření.

4.2. Stanovení výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka, kterou jsem si ve svém šetření stanovil, zní: „**JAKÝ JE VLIV VÝCHOVNÉ STRATEGIE RODIČŮ V PREVENCI CHOVÁNÍ JEJICH DĚTÍ V KYBERPROSTORU?**“. Abych mohl lépe cílit tuto širokou problematiku, formuloval jsem ještě následující dílčí výzkumné otázky, které mi pomohly zaměřit se na specifické části tématu:

1. **Jaké strategie mediální výchovy zaměřené na internet rodiče využívají?**
2. **Jak se liší výchovné strategie matky a otce v oblasti kyberprostoru?**
3. **Jaké omezení využívají rodiče v souvislosti s chováním dítěte v kyberprostoru?**
4. **Co považují rodiče za účinné nástroje, strategie v mediální výchově zaměřené na oblast kyberprostoru?**
5. **Jaké konkrétní potřeby mají rodiče v oblasti mediální výchovy svých dětí?**

První dílčí výzkumná otázka směřovala na zachycení konkrétních strategií v mediální výchově. Další se zabývala rozdíly ve vedení dětí mezi otci a matkami. Třetí a čtvrtá výzkumná otázka měla za cíl odhalit konkrétní nástroje či omezení, které rodiče používají v konkrétních výchovných situacích. Poslední směřuje zpět k rodičům samotným a jejím záměrem bylo zjistit potřeby rodičů, jejichž naplnění by jim pomohlo lépe a účinněji při vedení jejich dětí v oblasti kyberprostoru a dalších částech mediální výchovy.

4.3. Cílová skupina

V rámci výzkumného šetření jsem se zaměřil na rodiče, kteří mají alespoň jedno dítě na prvním stupni, tedy ve věku 6-11 let (1. - 5. třída). Vedlo mě k tomu i to, že právě u těchto rodičů je větší pravděpodobnost ovlivnit jejich výchovnou strategii, protože jejich děti se teprve s riziky kyberprostoru seznamují. Vybavit tyto rodiče odpovídajícím vzděláním a diskutovat o účinnosti jejich výchovných strategií v oblasti kyberprostoru mi z hlediska prevence dávalo větší smysl. U rodičů, které mají starší děti, jsou totiž negativní jevy internetu rozšířenější, a míra vlivu rodičů je podstatně menší. Další obecná charakteristika této cílové skupiny, která se zabývá jejich nelehkou situací v současném světě, sociálním postavením, znalostmi v oblasti kyberprostoru a médií i jejich potřebami, je uvedena v kapitole 0. **Rodiče**.

4.4. Sběr dat

Oslovení rodičů proběhlo po dohodě s metodiky prevence a vedením na třech základních školách Královéhradeckého kraje, kde působím jako lektor primární prevence. Díky otřevřeným vztahům a dlouhodobé spolupráci bylo možné distribuovat pozvánku (viz příloha E) na seminář pro rodiče v rámci jednotlivých tříd směrem od učitelů k dětem. Zváni byli na seminář na téma *„Jak mluvit s dětmi o rizicích on-line světa?“* Eckertová, která na podobné téma stejným způsobem oslovovala rodiče, zjistila, že zvláště starší žáci

rodičům pozvánku nepředají (Eckertová, 2013, s. 12). Tento předpoklad se v mém případě naštěstí nenaplnil. Pravděpodobně to bylo tím, že byli zváni rodiče z prvního stupně, kde ještě vzájemná informovanost mezi školou a rodiči probíhá lépe než na druhém stupni. Na první seminář tedy přišlo 28 rodičů, na další 7 rodičů (jednalo se o malou školu) a na poslední seminář pak z původně přihlášených 40 rodičů pouze 12 rodičů. Celkem tedy se jednalo **47 rodičů**, kteří mají alespoň jedno dítě na prvním stupni základní školy.

Jedinou nepříjemností, kterou jsem zažil, i přestože to bylo s vedením školy vykomunikováno a odsouhlaseno dopředu, byla skutečnost, že rodiče nezachytili zprávu o tom, že diskuze na semináři bude nahrávána a její výsledky budou použity pro zpracování mojí diplomové práce. Tuto věc jsem na místě ošetřil tak, že rodiče byli v rámci diskuze rozděleni do skupinek (u většího množství rodičů) a pouze ti, kterým to nevadilo, sdělovali výsledky „minisdiskuzí" nahlas v rámci celkové diskuze. Některé výsledky byly také anonymně zapsány na pracovní listy skupin. U všech skupin po několika minutách většina účastníků zapomněla na nahrávání a v rámci diskuze to tak nebyla velká potíž.

Po první edukační části semináře, kde se rodiče dozvěděli o možných rizicích v kyberprostoru, následovala druhá část, kde jsme se při diskuzi v rámci **metody focus group** bavili o učinných rodičovských strategiích, používaných nástrojích i potřebách rodičů. Nasbíraná data, která jsem touto metodou získal, jsem ještě doplnil o osobní rozhovory s rodičovskými páry. Na tato interview jsem zval na konci seminářů s rodiči a z každého semináře jsem měl odezvu několika z nich, kteří byli ochotni na rozhovor v dalším termínu přijít. Jako bonus měli přislíbenou knihu *„Vztahy v digitálním světě"*. Výběr rodičů byl tedy daný iniciativou jednoho z nich, který se účastnil semináře. Pouze v jednom případě byli na semináři oba dva rodiče. Nakonec proběhlo **pět polostrukturovaných rozhovorů**, kde byli přítomni otec i matka dítěte a které trvaly 45-70 min. Shodou okolností se jednalo o 5 manželských párů, které žijí a vychovávají svoje děti ve společné domácnosti. Zde je jejich podrobnější charakteristika a označení, které nám poslouží při analýze rozhovorů s nimi.

Tabulka č. 1 Přehled respondentů

Otec	Věk	Dosažené vzdělání	Matka	Věk	Dosažené vzdělání	Počet let ve společném soužití	Děti (pohlaví, věk)
O1	42	VŠ	M1	45	SŠ	18	Dcery (5, 10)
O2	39	VŠ	M2	41	VŠ	12	Dcery (7, 9, 11)
O3	40	SŠ	M3	40	SŠ	18	Synové (6,10,15)
O4	47	VŠ	M4	45	VŠ	24	Dcery (13,17), Synové (10, 19)
O5	40	VOŠ	M5	40	VŠ	18	Dcera (10), Syn (13)

Osobní rozhovory s rodiči jsem domlouval na neutrální místo (např. kavárna), ale nakonec se většina rozhovorů (4) uskutečnila v přirozeném prostředí jejich domova a pouze jeden proběhl v kavárně v místě bydliště, kam jsem za nimi dojel. Na začátku rozhovoru jsem respondenty seznámil s průběhem, co je cílem, že data budou použity pouze pro účely diplomové práce a také jsem se jich ptal souhlas s nahráváním rozhovoru, které urychlí rozhovor a usnadní následné zpracování. Všechny páry s nahráváním souhlasily a jen někteří chvíli jevili známky opatrnosti. Tím, že jsem ale začínal od jednodušších a méně osobních otázek, tak se brzy všichni respondenti uvolnili a nahrávání přestali vnímat. Nejcitlivější oblast se týkala odpovědí na otázku (TO12) *„Co vám nejvíce vadí ve způsobu používání médií na vašem manželovi/manželce/ partnerovi/partnerce?“* Někde bylo znát, že se snaží mluvit o svém vedení dětí v kyberprostoru tak, že to dělají správně. Podobně to popisuje Stašová a kolektiv, když říká, že se *„jedná o citlivé téma, kdy většina rodičů chce být dobrým rodičem, který nic nezanedbává a při rozhovoru je možné, že se ukáží nějaké nedostatky“* (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 146). Jinde rodiče sebekriticky uznávali, že něco ve své výchově zanedbali či opomenuli, nebo by to dnes již dělali jinak. Byli také rodiče, kteří tento způsob kvitovali, jako velmi dobrý způsob sebereflexe, kdy se člověk může zastavit a přemýšlet, jak to má doma vlastně nastavené. Např. respodentka M4 na konci shrnula rozhovor takto: *„…spousta věcí, jak jde život, tak se řeší za pochodu, a tohle je taková*

příležitost se nad tím zamyslet…a nějak si to trošku utřídit a k něčemu dát ty pravidla a hranice.“

4.5. Výzkumné metody

Vzhledem k tomu, že mě zajímalo hlubší porozumění toho, jak rodiče provázejí svoje děti riziky kyberprostoru a negativními vlivy médií, rozhodl jsem se v tomto výzkumném šetření použít kvalitativní výzkum. Zvolil jsem kombinaci dvou metod – metodu focus group v rámci seminářů pro rodiče, které proběhly ve škole, a metodu polostrukturovaného rozhovoru v osobních interview s rodiči, kteří se dobrovolně přihlásili ze zmíněných workshopů. Některé tazatelské otázky byly na vyžádání a se svolením inspirovány diplomovou prací (Cigánková, 2012) a části dotazníkového šetření Centra pro výzkum veřejného mínění, organizovaného Socioligickým ústavem Akademie věd ČR, který sestavoval Mgr. Zdeněk Sloboda (Český sociálně datový archív).

4.5.1. Metoda Focus group

V posledních letech se rozvíjí v kvalitativním výzkumu metoda focus group, neboli metoda ohniskových skupin. Jde o techniku, „*jež shromažďuje údaje prostřednictvím skupinové interakce vzniklé v debatě na téma určené badatelem*“ (Morgan, 2001, s. 17). Ve srovnání se skupinovým rozhovorem, kde probíhá interview s více než třemi osobami a který je založený na principu otázka - odpověď, v metodě focus group sledujeme vzájemnou sociální interakci, „ohnisko“, jednotlivých respondentů vybrané skupiny. Ta je klíčová pro získávání důležitých dat, vhledů a dalších údajů, které by v jiných metodách byly jen těžko dostupné. Morgan (2001, s. 21) shrnuje, že hlavní výhodou ohniskových skupin je „*pozorovat v omezeném časovém úseku velké množství interakcí týkajících se předmětu výzkumu při schopnosti badatele sestavit a řídit sezení ohniskové skupiny.“*

Při diskusi dochází tedy k synergii, kterou Morgan (2001, s. 36) vyzdvihuje a říká, že „*sdílení a srovnávání mezi účastníky je také jedním z nejcennějších aspektů samostatných ohniskových skupin.“* Švaříček (2007, s. 191) zmiňuje, že „*ohniskové skupiny mohou být oproti klasickým rozhovorům zábavnější pro respondenty“* a že lze *„rychle vyhodnotit rozmanitost jednotlivých názorů.“* Tento názor potvrzovali i účastníci mého šetření, když zmiňovali, že tento způsob vzdělávání a diskuze jim velmi vyhovuje. *„Ohniskové skupiny*

nabízejí něco jako kompromis mezi přednostmi zúčastněného pozorování a individuálních rozhovorů“ (Morgan, 2001, s. 30).

Následující popis, který se týká optimálního složení, náročnosti, limitů i samotné analýzy dat, je uveden z bakalářské práce, kde jsem tuto metodu také používal (Pospíšil, 2017, s. 39-40). *Morgan (2001, s. 59) říká, že optimum je „6-10 lidí, pokud se jedná o neznámé účastníky, ale že není problém počet 15-20 členů u přirozených skupin.“ Dodává dále, že „projekt se má sestávat z 3-6 skupin“ tak, aby bylo dosaženo kvalitních dat. Důležitý aspekt tvoří také příjemné prostředí, rozvržení místa v dané místnosti a nastavení pravidel diskuse. Mezi známá pravidla patří například to, že diskuse se účastní všichni přítomní účastníci, každý má právo říci svůj názor, hovoří vždy pouze jedna osoba, každý má právo odmítnout odpověď atd. (Švaříček, 2007, s. 189).*

Tato metoda klade také velké nároky na moderátora, tedy badatele, který by neměl ve skupině dominovat, a mezi jeho dovednosti by mělo určitě patřit kladení otázek, vedení diskuse i skupinové reflexe, vhodné uvedení do tématu a „zahřátí“ skupiny (ice-break) i uzavření setkání (Morgan, 2001, s. 69-71).

Mezi nedostatky patří určitě to, že v rámci skupinové debaty nemáme tak přesné údaje jako při řízeném rozhovoru a že „účastníci vyslovují extrémnější názory, když jsou ve skupině, než když jsou v soukromí“ (Morgan, 2001, s. 28). Rizikové se jeví i složení a naladění dané skupiny, volba tématu a míra vlastního ohrožení jedinců v rámci skupiny, kdy mohou někteří lidé mlčet, nebo se nezapojují do diskuse tak často (Švaříček, 2007, s. 191).

Co se týče vedení a analýzy ohniskových skupin, Morgan (2001, s. 63) říká, že je důležité se při vedení zaměřit na „pokrytí maximální škály relevantních otázek a podporu interakcí, které prohlubují pocity účastníků.“ Pro analýzu považuje za „správné poskytnout co nejspecifičtější data a brát v úvahu osobní kontext účastníků.“ Při kódování dat upozorňuje na názory jedinců, které nesmí být pokládány za vyjádření celé skupiny (Morgan, 2001, s. 77). Při interpretaci dále zmiňuje, že je rozdíl mezi tím, co bylo zajímavé a co bylo pro skupinu důležité (Morgan, 2001, s. 79). Závěry je nutné vytvářet na základě vyhodnocení jako jsou kolik skupin téma zmínilo, kolik lidí ve skupině to zmínilo, kolik energie a entusiasmu to mezi účastníky vyvolalo apod. (Morgan, 2001, s. 80). Celkovému analyzování dat také pomáhá audio nebo videozáznam setkání, pro který je nutné mít samozřejmě souhlas všech účastníků.

Metodu focus group jsem použil v první části sběru dat v rámci seminářů pro rodiče, které proběhly na základních školách. Pro lepší zachycení „ohnisek“ i výstupů samotné diskuze

jsem účastníky semináře rozdělil do menších skupinek max. po šesti lidech. Dále jsem připravil pracovní list, kam měly skupiny, resp. jejich zástupci zachytit výstupy, které při jejich diskuzi zazněly.

Na pracovním listu (viz příloha D) byly uvedeny následující otázky seskupené do několika oblastí:

A) OTÁZKY DO SKUPINEK

V rámci úvodní rozehřívací diskuze (10 min), kde se i jednotliví účastníci teprve poznávali, se vedly rozhovory nad následujícími otázkami. Tučně označené jsou ty stěžejní, ostatní byly volitelné.

(TO1) ***Na co nejvíce narážíte u svých dětí a jak to řešíte v oblasti internetu?***

(TO2) ***Jaká máte pravidla používání médií vašich dětí a rodiny celkově?***

(TO3) ***Jak se vám daří povídat si o možných rizicích internetu se svým dítětem? Kdy a jak se to nejčastěji děje?***

(TO4) ***Jak dobře je vybaveno vaše dítě, aby se pohybovalo ve světě internetu?***

(TO5) *Co považujete za největší průšvih internetu? A naopak v čem vám přijde přínosný?*

(TO6) *Jaké negativní postoje a návyky by se děti mohly skrze internet naučit? Co považujete za největší slabinu internetu?*

(TO7) *Co jsou oblasti, se kterými byste nechtěli, aby se vaše děti v současném věku na internetu setkali?*

Shrnutí tohoto bloku bylo provedeno odpověďmi na následující otázky:

(TO8) *Co vám přijde jako nejlepší nástroj pro ochranu dětí před riziky na internetu?*

(TO9) *Co vám přijde jako nejdůležitější věc při výchově dětí v oblasti kyberprostoru?*

B) HLASOVÁNÍ

V další části rodiče hlasovali atraktivní a rychlou formou na několik následujících otázek pomocí přikládání kostiček, lego panáčků a víček z PET lahví.

(TO10) *V jakém věku vám přijde, že by mohlo mít vaše dítě vlastní PC či TV ve svém pokoji?*

(TO11) *V jakém věku vám přijde, že by mohlo mít vaše dítě svůj telefon?*

(TO12) *Co vám přijde pro vaše dítě únosná doba hraní za den na mobilu/ pc/ tabletu?*

C) CO BY BYLO PRO RODIČE POMOCÍ?

Poslední část společné diskuze se zaměřila na rodiče samotné a dotazy směřovaly k tomu, co by bylo pro ně pomocí, aby mohly svoje děti v oblasti kyberprostor dobře vést a co jim nejvíce brání.

(TO13) *Co by vám nejvíce pomohlo, abyste svoje děti na rizika internetu co nejlépe připravili?*

(TO14) *Co vám nejvíce brání účinně provést svoje děti riziky internetu?*

Shrnutí, do jaké oblasti dílčích výzkumných otázek byly jednotlivé tazatelské otázky metody focus group zařazeny, je možné nalézt v příloze A.

4.5.2. Metoda hloubkového rozhovoru

V návaznosti na výzkumné šetření v rámci semináře pro rodiče pomocí metody focus group bylo mým záměrem zjistit ještě větší podrobnosti a hloubku výzkumného cíle a také si nechat potvrdit, doplnit či vyvrátit závěry z první metody. Proto jsem vybral rozhovor, o kterém Švaříček a Šeďová (2007, s. 159) uvádějí, že je to *„nejčastěji používaná metoda ve sběru dat v kvalitativním výzkumu“*. Odpovědi, které badatel získá kladením otevřených otázek, mu pomohou porozumět pohledu jiných lidí. Kombinací slovně vyjádřených myšlenek spjatých s pozorováním neverbálních projevů může výzkumník zachytit opravdu velmi cenné informace, které by v dotazníkovém šetření nemohl získat (Švaříček a Šeďová, 2007, s. 160). Švaříček a Šeďová (2007, s. 160) shrnují, že *„celý proces získání dat pomocí této metody se sestává z výběru metody, přípravy rozhovoru, průběhu vlastního dotazování, přepisu rozhovoru, reflexe rozhovoru, analýzy dat a z psaní a prezentace výzkumné zprávy“*.

Konkrétně jsem si zvolil formu **polostrukturovaného rozhovoru**, kde jsou předem připravena jednotlivá témata a k nim odpovídající otázky. Ovšem samotné interview s respondentem je možné podle aktuálního naladění pozměnit, doplnit, či přeskočit tak, aby daný člověk mohl s co nejlepším porozuměním odpovědět. Vytváří to tak větší prostor pro získání co nejvěrohodnějších dat. Rizikem je ovšem to, aby výzkumník neodbočil příliš od dané struktury otázek a ve výsledku mu chyběla potřebná data. Proto je výhodné, že má tazatelské otázky předem připraveny. Mohou mu tedy být vodítkem, pokud si při rozhovoru nebude vědět rady. Bude tedy záležet na jeho zkušenosti, jak moc se dokáže vcítit a reagovat na konkrétní podněty v rámci rozhovoru tak, aby to bylo ku prospěchu jeho výzkumné činnosti.

Níže jsou uvedené dílčí výzkumné otázky (DVO) a k nim příslušné tazatelské otázky (TO), které jsem v rámci hlavní výzkumné otázky zvolil:

(DVO1) Jaké strategie mediální výchovy zaměřené na internet rodiče využívají?

(TO15) *Jaká média (tv, internet, mobil) v rodině pravidelně používáte?*

(TO16) *Kdo v rodině umí nejlépe pracovat s počítačem či s médii obecně?*

(TO17) *Díváte se někdy společně na televizi nebo používáte někdy společně internet? Případně jak často a co bývá nejčastěji obsahem?*

(TO18) *Vadí vám něco, co děti v souvislosti s médii dělají? Případně, jak na to reagujete?*

(TO19) *Používáte někdy televizi nebo počítač jako nástroj výchovných opatření (zákaz, odměna)?*

(TO20) *Zdá se vám, že „obrazovky" vám umožňují trávit více kvalitního společného času? Jak se to případně děje?*

(TO21) *Měli jste někdy kvůli televizi nebo počítači/internetu s dítětem konflikt? Jaký?*

(TO22) *Jaká (další) pravidla spojené s používáním internetu má vaše dítě?*

(TO30) *Používáte nějaký program, který by hlídal čas či obsah a reguloval jejich používání internetu?*

(TO34) *Jak se vám daří povídat si o možných rizicích internetu se svým dítětem? Kdy a jak se to nejčastěji děje?*

(DVO2) Jak se liší výchovné strategie v oblasti kyberprostoru matky a otce?

(TO23) *Jak reaguje na přílišné trávení času dítěte na mobilu internetu či hraní počítačových her manžel/manželka?*

(TO24) *Koho více trápí, kolik času a co hraje jejich dítě v oblasti kyberprostoru?*

(TO25) *Kdo více zasahuje či nastavuje pravidla v oblasti mediální výchovy?*

(TO26) *Co vám nejvíce vadí ve způsobu používání médií na vašem manželovi/manželce/partnerovi/partnerce?*

(DVO3) Jaké omezení využívají rodiče v souvislosti s chováním dítěte v kyberprostoru?

(TO27) *Existují aktivity, které mohou děti na internetu dělat pouze s vaším (rodičovským) svolením?*

(TO10)* *V jakém věku vám přijde, že by mohlo mít vaše dítě vlastní PC či TV ve svém pokoji?*

(TO11)* *V jakém věku vám přijde, že by mohlo mít vaše dítě svůj chytrý telefon?*

(TO12)* *Co vám přijde pro vaše dítě jako únosná doba hraní za den na mobile/pc/tabletu?*

(TO28) *S čím byste nechtěli, aby se vaše děti v současném věku na internetu setkali?*

(TO29) *Co se děje, když vaše dítě nějaká pravidla v oblasti médií poruší?*

* - tyto otázky byly použity také u sběru dat pomocí metody focus group

(DVO4) Co považují rodiče za účinné nástroje, strategie v mediální výchově zaměřené na oblast kyberprostoru?

(TO31) *Jak připravujete svoje děti na nástrahy kyberprostoru, resp. internetu?*

(TO32) *Co si myslíte, že může rodič udělat jako největší chyby, které by mohly v oblasti zacházení s internetem dítěti nejvíce ublížit?*

(TO33) *Jaké konkrétní nástroje byste v oblasti rizik internetu při vedení svých dětí preferovali?*

(DVO5) Jaké konkrétní potřeby mají rodiče v oblasti mediální výchovy svých dětí?

(TO35) *Jak se cítíte vybaveni informacemi ohledně rizik internetu?*

(TO36) *Jaká podoba poradenství v oblasti sebevzdělávání a vedení dětí v oblasti internetu by vám nejvíce vyhovovala?*

Celkový přehled, který shrnuje všechny tazatelské otázky seskupené dle výzkumných metod a dílčích výzkumných otázek, je uveden v příloze A.

4.6. Rizika a omezení výzkumu

Jedním z limitu mého výzkumu jsou *chybějící výpovědi dětí dotazovaných rodičů*, které by pomohly dotvořit celkový vhled do rodinného života. Zvláště když víme, že v jiných studiích existují značné rozdíly mezi odpověďmi rodičů a dětí v otázkách monitoringu. Například ve výsledcích dotazníkového šetření *„Problematika mediální výchovy v současných rodinách"*[4] z roku 2012 se ukazuje, že děti uváděly daleko nižší monitoring ze strany rodičů a dále že otcovská perspektiva se blíží více dětskému pohledu. Stašová, Slaninová a Junová (2015, s. 157) uvádí, že v jejich výzkumu *„nejsilnější rozdíl bylo možné sledovat u rodičovské regulace obsahu počítačových her"*.

Dalším limitem je kromě *množství respondentů*, který souhlasí s celkovým omezením kvalitativního výzkumu, ale také samotný výběr respondentů. Repospondenti reagovali, jak na nabídku semináře pro rodiče a dále ještě užeji na možnost osobního rozhovoru. Většinou se jedná o aktivní rodiče, kteří se zajímají o zdokonalování své výchovy a o dané téma tak, aby jejich výchovné strategie byli co nejúčinnější. Výzkum tedy neproběhl ve *všech sociálních vrstvách rodičů*, kde by bylo možné zachytit širší škálu rodičovských přístupů při vedení dětí v oblasti rizik kyberprostoru.

4.7. Analýza získaných dat

Vyhodnocení první části výzkumu, který se uskutečnil v rámci seminářů pro rodiče na třech základních školách, proběhlo zachycením výstupů na pracovních listech a fotografiích přímo rodiči ještě na semináři. Dále jsem si diskuse rodičů z nahrávky znovu poslechl a přepsal klíčové části rozhovoru, které jsem dále zpracovával. U všech rozhovorů s dobrovolně přihlášenými partnerskými páry byla vytvořena transkripce a všechny stežejní odpovědi jsem seskupil od párů k tazatelským otázkám. Respondenti byli z důvodu anonymity označeni zkratkami O1, což znamená otec z prvního rozhovoru apod. Přehledná tabulka se všemi zkratkami rodičů je v kapitole 4.4 Sběr dat. Zápisy rozhovorů jsou přepsány doslovně v hovorové češtině, pouze s drobnými úpravami cizích slov. Vznikl tak výzkumný dokument, který se stal základem pro analýzu dat.

[4] **Problematika mediální výchovy v současných rodinách** - Stašová, Slaninová, Junová, 2012, 962 rodičů dětí 6-17 let (523 matek a 439 otců) + 466 dětí ve věku 6-15 let (233 chlapců a 233 dívek)

Zde jsem využil otevřeného kódování, které je součástí a základem analytické části zakotvené teorie (Švaříček a Šeďová, 2007, s. 88). ***Zakotvená teorie*** je kvalitativním výzkumným designem ze šedesátých let minulého století, který je postaven na „*shromažďování údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto jevů"*(Strauss a Corbin, 1999, s.14). Na jejím základě pouze neověřujeme dříve danou hypotézu, ale na základě zkoumaných jevů můžeme objevit teorii novou, kterou pak zpětně můžeme v praxi ověřit. První fází analytické části po sběru dat je tzv. ***otevřené kódování***, které podle Švaříčka a Šeďové (2007, s. 211) „*představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány a složeny novým způsobem"*. Zkoumaný text je při kódování rozbit do tzv. *jednotek* (slova, věty, odstavce), které výzkumník vhodně pojmenuje a dále s nimi pracuje. Všem jednotkám, které spolu dle výzkumníka souvisí, přidělíme ***kód*** a tyto kódy dále systematicky sdružujeme do ***kategorií, popř. subkategorií***.

Ve své práci jsem tedy v souvislosti s dílčími výzkumnými otázkami nejprve hledal jednotky a následně kódy, které jsem seskupoval do kategorií a subkategorií. Ná základě této analytické práce otevřeného kódování vznikly tedy kategorie kódů, které jsem níže podrobně popsal (viz příloha B). Pro přehlednost uvádím alespoň 12 souhrných kategorií, kterými jsem se zabýval.

Tabulka č. 2 Přehled kategorií v otevřeném kódování

1. Kategorie	**Aktivní mediace**
2. Kategorie	**Společné sledování médií (Co-viewing)**
3. Kategorie	**Restriktivní mediace**
4. Kategorie	**Monitoring**
5. Kategorie	**Další vlivy, které působí na rodičovské mediace**
6. Kategorie	**Názorové odlišnosti a neshody mezi manžely/partnery**
7. Kategorie	**Rodič s malými dětmi**
8. Kategorie	**Rodič s mladšími i dospívajícími dětmi**
9. Kategorie	**Klíčové výchovné principy rodičů pro oblast kyberprostoru**
10. Kategorie	**Největší chyby rodičovské výchovy v oblasti kyberprostoru**
11. Kategorie	**Překážky a omezení pro účinné vedení dětí v kyberprostoru**
12. Kategorie	**Rodiči navržené řešení jejich potřeb v mediální výchově**

(DVO1) Jaké strategie mediální výchovy zaměřené na internet rodiče využívají?

1. KATEGORIE: AKTIVNÍ MEDIACE

V rámci této kategorie jsem se zaměřil na hledání příležitostí k diskuzi, která je charakteristická pro aktivní mediaci. U některých rozhovorů je také zachyceno jejich celkové nastavení přístupu k dětem v této oblasti.

Příležitosti k diskuzi

Maminka M1 v rámci rozhovoru sdělila, že se *„**musí čekat, kdy je to vhodný**, kdy je vhodná příležitost…protože to není tak, že teďka je průšvih, teď ji to **dovysvětlím**… ale čekat, kdy se to hodí, jinak to dítě reaguje neadekvátně…anebo kdyby mohlo kopat kolem sebe,…“* (M1, 45 let). Tatínek O2 konstatuje, že si s dětmi *„**sdílí:** neměla bys povídat s někým neznámým, neměla bys posílat fotky apod., to je asi tak všechno“* (O2, 39 let). Ve třetí rodině tatínek jednoznačně ohlásil, že když *„děti mají **zájem o informaci, tak ji dostanou**...když s tím přijdou“* (O3, 40 let) a jeho manželka doplňuje, že *„u nás, že bychom se sešli u jednoho díla probírali tyto otázky, tak to ne...**vyplyne to ze situace**...“* (O3, 40 let). Maminka M4, také popisuje příležitosti k diskuzi tak, že *„**průběžně** o tom **mluvíme**...jak to ty děti **přinášej**...* a jak jde život**“** a speciálně se k tomu neschází, aby *„bavili se o nebezpečí internetu“* (M4, 45 let).

Myslí si také, že děti *„poučený jsou...jim to říkám, aby nekomunikovali s nikým cizím...třeba u těch starších, že ví, když někdo nabídne přátelství, tak jenom ty, který znaj...že to tam nebezpečný je“* (M4, 45 let). Tato maminka také dodává, že *„spíše má typ výchovy... dáme nůž a nauč se s tím zacházet...než neber ten nůž, aby ses neřízl...myslím si, že děti **musej bejt poučený** a pak snad s námi mají takový **vztah**, že když by se něco...hmm..na něco tam narazily...tak si myslím, že by to **řekli**..“* (M4, 45 let). Konstatovala také, že u nich doma *„nejsou žádný tabu..pokud potřebují něco zjistit, tak nemusí si někde pokoutně shánět informace...si myslím, že to takhle funguje...věřím tomu (smích)“* (M4, 45 let).

Tatínek z posledního páru mi řekl, že *„když jsme měli nejvíc **potřebu** to nějakým způsobem **regulovat**, tak jsme radši to vyřešili prostě(.) tím, že jsme si docela **otevřeně promluvili** o tom, jak by to mělo být a **než abysme šli cestou restrikcí** tak jsme, tak jsme si promluvili o tom, **o ňákých pravidlech a hodláme(..) trvat na tom**, že(.) ty pravidla budou dál-, budou fungovat“* (O5, 40 let). Příležitosti k diskuzi, respektive k tomu, aby se k dítěti osobně dostala, vidí manželka M5 ve chvíli, kdy *„už jsme už všichni tak jako*

*v pyžamu, **ležíme si v posteli**, já se k nim přitočím, přimazlím a teď je ten **moment, kdy je zavřeno**, to **dítě máme sami pro sebe** a teď já prostě(.) dobře kladenými dotazy (smích)… mám pocit, že pak už **není** ten jejich **mozek zahlcený něčím jiným** a že si to víc jakoby **uloží do těch vrstev**. Tak to já vnímám jako takový **nejvíc(.) eeh smysluplný čas**…"* (M5, 40 let). Jako rodině se jim to někdy daří, *„když pěkně **rokujem kolem stolu…**"* (M5, 40 let). Podle tatínka hledají tyto chvíle *„třeba **o víkendu…** když **není spěch…**abysme jim to **v klidu vysvětlili** a měli **čas o tom diskutovat**"* (O5, 40 let).

2. KATEGORIE: SPOLEČNÉ SLEDOVÁNÍ MÉDIÍ (CO-VIEWING)

Společné **sledování filmů** či u menších dětí pohádek je běžné a většinou pozitivně vnímané. Maminka M2 to vnímá takto: *„…když se jako někdy podíváme všichni společně, že fakt jako sedíme a podíváme se, tak je to hezký. Všichni sou spokojený, hlavně ty děti, že my i u nich sedíme, oni to maj rádi, že sledujem jako všichni..."* (M2, 41 let). Manžel O2 pak doplňuje, že *„když tak opravdu kouknem... jednou za tejden, tak mi to přijde docela jako hezký"* (O2, 39 let). Někde je **těžké se už shodnout** na výběru, ale v rodině u O3/M3 přece jen něco mají a *„pravidelně (tam) běží Simpsnovi ..už několik let..."* (O3, 40 let). Tento tatínek také dodává, že mají televizi jako kulisu a „*nejvíc času běží **čtyřiadvacítka a sport**.."* (O3, 40 let). Maminka M4 také zmiňuje, že s nejmladším se občas ještě podívají na nějaký film, i když někdy musí „vytrpět". Zajímavý pro celou rodinu je ale třeba *„**sport**, mistrovství světa v hokeji...něco co je **online"*** (M4, 45 let). Manželský pár O5/M5 využívá sledování filmů také ke **společné diskuzi**. Maminka M5 *„to vnímá jako velice kvalitní čas. Jo, protože o tom se fakt bavíme…Pelíšky…na tomhletom filmu jsme **vysvětlovali dějiny…** Takže v tom to vidím jakože stmelovací pro rodinu"* (M5, 40 let).

3. KATEGORIE: RESTRIKTIVNÍ MEDIACE (NASTAVENÍ PRAVIDEL)

Podrobné omezení a nastavení pravidel je popsáno ve vyhodnocení analýzy (DVO3) *Jaké omezení využívají rodiče v souvislosti s chováním dítěte v kyberprostoru*. V této kategorii jsem se zabýval tím, jak vnímají rodiče pravidla ohledně médií a kyberprostoru jako taková a co je pro ně v jejich dodržování důležité. Jedná se o shrnutí jejich vnitřního naladění a postojů. Do restriktivní mediace jsem nakonec zařadil i oblast výchovných opatření, která nastávají při řešení konfliktů s dětmi v oblasti médií a kyberprostoru.

Vnímání pravidel a omezení rodiči

U první rodiny se zdají být jasná pravidla a restrikce velmi důležitá, jak je vidět například z monitoringového opatření, které mají vůči internetu, počítači i mobilním telefonům. Tatínek O2 sděluje, že si myslí, *„že to děláme tak ňák **intuitivně** prostě tak jak to cejtíme…“* (O2, 39 let) . Na to ale reagovala jeho manželka, že *„by ráda někdy měla **pevný pravidla**, ale tady u nás prostě furt fungujou ňáký vyjímky pak a... časově a asi i co, sledujem. To jsme vždycky, ale omezovali i v televizi“* (M2, 41 let).

Pro tatínka je O3 je klíčovou záležitostí **vlastní příklad** a nemůže popřít svoje nastavení: *„rozhodně nemůžem říct, nedrž to (mobil) v ruce…,protože to děláme také.. částečně pracovně, částečně mám nějaký prostě pár přátel, se kterýma jsem v kontaktu, protože jsou na druhé straně republiky“* (O3, 40 let). Dále pokračuje, že co se týče dalšího hlídání **obsahu** *„nic takovýho neřešíme..věřím tomu, že nedělaj takový aktivity proti, kterým bysme byli...věřím tomu, že ne“* (O3, 40 let). Ohledně **času** na médiích má pocit, že *„ty mladší si to nějak zregulujou..oni pak jdou ven a jsou venku“* (O3, 40 let). S výchovou také pomáhá starší brácha, popisuje O3, *„do značné míry ho hlídá..,říká mu už dost, tohleto ne, už na tom jsi moc dlouho.. a sebere mu to.. protože on to vnímá, že my jsme proti tomu, aby na tom byl tolik času...“* (O3, 40 let).

Co se týče pravidel k omezování internetu tak maminka M4 říká, že *„**asi nemáme pro rodinu**.....máme různě staré děti, takže je **nechováme, aby si to řešili sami** (syn 19, dcera 17), …ty **mladší** tam se snažíme je od toho **odhánět** (13 dcera, 10 syn). **Není jasné pravidlo**, že by ...že bychom měli jasná pravidla od teď do teď...to bychom asi nebyli schopni uhlídat..řeší se to příležitostně... **k dispozici mají wifi**“* (M4, 45 let). Nicméně z rozhovoru vyplynulo, že hranice a pravidla pro používání médií v rodinném soužití mají vícero. O5 doplňuje postoj k omezením, že *„pravidla máme pro děti, abysme to udrželi v ňáké rozumné míře“* (O5, 40 let).

Výchovná opatření

Konflikty u rodin s mladšími dětmi se týkaly především **striktního zákazu či ukončení hraní** na počítači nebo **dívání se** na pohádku. *„Jsou konflikty typu jakože se jí to **nelíbí**, **když** prostě **řekneš**, že jakože **dneska ne**, nebo že třeba jakože už **končí**...“* (O2, 39 let). *„**Kvůli počítači**…nevěděli jsme to jak to uchopit…mysleli jsme si, že to bude pro radost, ale na konci z toho byl spíš hysterák…“* (O1, 42 let). Manželka pak doplňuje, že *„buď **musela přestat** nebo tam bylo nějaké **další kolo**..“* (M1, 45 let). Řešení pak našli v tom,

že upozorní dítě na to, že *„za chvíli to bude končit, kde by to bylo dobrý to skončit…“* (M1, 45 let) a i když *„vždycky si chce hrát další hru… já ji říkám…ne už nemáš čas, uděláme záložku a příště tam můžeš pokračovat“* (O1, 42 let). Dalším typem neshod je v rodině O2 to, že *„se* ***nedohodnou****, protože jsou tři … to přidělování toho času, jakoby, některá vnímá prostě* ***nespravedlivě****“* (O2, 39 let).

Když se nějaké pravidlo poruší, tak M2 říká, že *„se snažíme to* ***omezit příště****..“* (M2, 41 let). Manžel pak doplňuje, že *„v některých případech klesneme tak hluboko, že se uchýlíme k* ***redukci kapesného****..“* (O2, 39 let). Rodiče O1/M1 sdělili, že v krajním případě dávají zákaz užívání médií jako **trest**, spíše jde ale o pouze výhružku, která se málokdy naplní. V druhé rodině M2 se snaží zavést **motivační pravidlo**: *"Když budete mít prostě uklizeno to a to a to. Tak za to je počítač.“*, ale zároveň dodává, že *„to prostě dlouhodobě nikdy nevydrží no. Protože ty bys je jako furt honil zpátky, ať si to ukliděj a pořád to není jako dostatečný“* (M2, 42 let).

V rodině O3/M3 mají pocit, že to nepovažují v této chvíli za zásadní věc a *„že se to nějak vykrystalizovalo“*. Jedině *„můžeme polemizovat o nějaký* ***míře****..“* (O3, 40 let). Maminka pak doplňuje, že *„u toho nejmladšího to musíme samozřejmě korigovat, protože to aby seděl u televize a do očí mu svítil telefon, to jako ne... to když vidím, tak to samozřejmě zakročím..říkám, tak buď jedno, nebo druhý..“* (M3, 40 let). Tatínek O3 si u jiné otázky pak vzpomněl, že *„bylo takové období s tím nejstarším...měl jsem pocit, že se* ***jen válí a visí na nějakém četu****...tak jsem měl tendenci ten mobil* ***zabavovat****...postupně jsme* ***došli k tomu, že je to k ničemu****..myslím, si že se to nějak stabilizovalo, ale ty snahy tam byly.. ale* ***zákaz večerníčku****..nebo něco takovýho..to fakt* ***ne“*** (O3, 40 let).

Maminka M4 komentuje stravený **čas s médii:** ***„****na můj vkus* ***je to moc****..a to asi bojujem..někdy koukají na nějaké seriály..."Jak jsem poznal vaši matku", jo..(smích)....že by mohli koukat na něco* ***kvalitnějšího****..“* (M4, 45 let). Z rozhovoru, ale nevyplynulo, že by se jednalo o třaskavé téma, ale že to řeší spíše rozhovorem. Dále pak doplňuje, že *„spíš s tím nejmladším..ale* ***není to jako trest****..spíš to* ***zregulovat“*** (M4, 45 let).

Na výše uvedená témata reagoval i tatínek O5 a shrnul to tak, že mu *„nevadí, co s nimi (médii) dělají, ale kromě toho, že třeba mají tendenci ty* ***média konzumovat víc,*** *než je-,* ***než bychom chtěli****. Tak mi vadí ten obsah, jo.“* (O5, 40 let). U obsahu pak nejvíce naráželi u syna, kde se neshodli na vzorech, které sleduje, a nemohli se synovými hrdiny ztotožnit. Dokonce i sami sledovali některé z youtuberů a komentovali to tím, že *„většinou to jsou,*

v úvozovkách, lidi, kteří nic neumí, ale maj tu sledovanost, takže sou známý..“ (O5, 40 let). Pokud v této rodině porušují pravidla především v nadměrné konzumaci, nebo nesplněním úkolů kvůli strávenému času s médii, tak O5 *„mám tendenci je zahrnout smysluplnou prací (smích)“* (O5, 40 let), na kterou byl zvyklý on ve svém dětství. Zároveň však už vážněji vysvětluje, že spíš *„**trvají na tom**, aby se to dodržovalo. Tak jim **připomeneme dodržení toho pravidla**“* (O5, 40 let). Maminka pak doplňuje, že *„úplně **zrušili cukr bič přístup**… nedělalo to dobrou atmosféru v rodině“* (M5, 40 let).

4. KATEGORIE: MONITORING

V jedné rodině je zaveden velmi přísný monitoring na počítač. Maminka je M1 při rozhovoru sdělila, že *„internet dovolený nemaj…ten je čas plus mínus …oni to nepoužívaj bez nás…ta starší si to nezapíná sama“* (M5, 45 let). Další pár říká, že mají spíše dohled a *„přístup k počítači mají pod naší kontrolou, ale co se tam děje dále, to nevím…že bychom jim stály za zády…to ne“* (O2, 39 let). U páru číslo tři bylo patrné, že nějaká technický monitoring, kdysi zavedli, ale nyní už to moc nesledují. *„Maj počítače s desítkama, tak jde nastavit ten režim (rodičovský)..a já už o tom ani nevím, ty děti jsou s tím nějak sžitý..občas nám přijde mail, že žádá více času u obrazovky...to mě přijde dobrý..“*(O3, 40 let) a manželka dodává, že jí *„pak přijde na mobil...týdenní přehled“* (M3, 40 let). V rodině O4/M4 konstatovali, že monitoring nedělají a ani to neumí. Maminka M4 pak vysvětluje, že nemají *“...tenhle styl výchovy...“* (M4, 45 let). U posledního manželského tatínek popsal, že o tom nějak přemýšleli, ale že *„ty programy jsou takové jako docela složité na nastavování, takže jsme k tomu nakonec nikdy nesáhli“* (O5, 40 let).

5. KATEGORIE: DALŠÍ VLIVY, KTERÉ PŮSOBÍ NA RODIČOVSKÉ MEDIACE

Aniž bych to plánoval, v rozhovorech jsem vysledoval kritérium, které se týká **rodičovských zkušeností a obav** z médií a internetu, které rodiče v průběhu let nasbírali.

Tatínka O5, děsí nejvíce na internetu téma ***kyberšikany***. Další tatínek míní, že by nechtěl, aby se jeho děti setkali s něčím, *„co by mohlo ty nejmladší vyděsit...**násilí**..“* (O4, 47 let). Manželka M4 pak přidává, že by to mohly být „***stránky se sexuální obsahem***“ a hned dodává, *„…nebo možná i co by mohlo nejreálnější...jsou takový ty reakce…**nevhodný komentáře**...jinak těch hrozeb je samozřejmě víc“* (M4, 45 let). Na násilí i sexuální obsah reagují manželský pár O3/M3, ale komentují to tím, že *„radši s nimi ty sexuální otázky probereme..i hodně brzy...“* (M3, 40 let). Mamince M2 vadí, že děti *„mají tendence klikat*

*na nový (hry) a já jsem jim říkala, že jako ať si na to dávaj pozor, že i spolu s tim se můžou stahovat ňáký **viry do počítače**"* (M2, 41 let).

Dále uvedu jeden pár příkladů a zajímavých souvislostí mezi zkušeností a jednáním, které u rodičů následuje. Například maminka M1 mluví o internetu, tak že *„i z youtubka se dá dojít na docela vážný ty…jsou schopný se tam dostat na docela vážný ty…i takový nevinný klikání…" a* že má obavy za svoje děti z „*čehokoliv*" (M1, 45 let). Svoje aktuální nastavení pak ilustruje obrazem z rodičovského semináře: *„pokud je internet ta rušná ulice, tak bych se bála ji tam i v těch 18 letech vysadit…takže i v 18ti, když bude mít plnej přístup k internetu, tak budu jenom doufat, že …k ničemu špatnýmu nedojde"* (M1, 45 let). Manžel O1 pak dokresluje toto schéma tím, že by nechtěl, aby děti *„vůbec neměli přístup k něčemu, co by neviděli na déčku…"* (O1, 42 let).

U druhé rodiny vnímá tatínek O2 negativně vliv **reklam**, které *„byly docela bych řek i nevhodný"* (O2, 39 let). Manželka pak doplňuje, že neměla ráda v televizi *„**upoutávky na ty filmy**, co budou a to byly někdy fakt jako i drasťárny…"* (M2, 41 let). Výsledkem jejich zkušeností bylo to, že zrušili televizní přístroj a nahradili ho pouze sledováním filmů z notebooku. Zároveň tento tatínek sdílel, že *„**vyrůstal** na didaktiku M, a helix spectrum a migamicer a miga 600…tam byly **úplně jiný typy her**, tam byly skutečně pěkný hry, nechávalo to velký **prostor pro tvoji fanatazii"*** a to pravděpodobně vedlo k tomu, že pořídil dětem tablety, s tím že jinak o něco přišly, protože „*já jsem si to opravdu jako **užil ty hry**…"* (O2, 39 let). Manželka ovšem tento přístup nesdílela, jelikož ona *„třeba vůbec počítač neměla… hrála jsem jedinou hru ..golf"* (M2, 41 let).

(DVO2) Jak se liší výchovné strategie v oblasti kyberprostoru matky a otce?

6. KATEGORIE: NÁZOROVÉ ODLIŠNOSTI A NESHODY MEZI MANŽELY/PARTNERY

V rámci metody focus group, ale především při osobních rozhovorech partnerských dvojic bylo velmi zajímavé sledovat přístupy obou partnerů. Je třeba ale znovu zdůraznit, že se jednalo o velmi omezený vzorek respondentů. Všech tří seminářů se většinou zúčastnili rodiče, kteří se, jak z rozhovorů vyplynulo, svým dětem věnují a právě proto se chtěli více vzdělat i v oblasti kyberprostoru. Z těchto rodičů se navíc přihlásil ***dobrovolně*** rodič, který měl naději, že do rozhovoru půjde i jeho partner a neměl velké obavy otevřít svoje soukromí. Aniž by to bylo plánované, tak se jednalo 5 párů, resp. 5 manželských dvojic, jejichž průměrný věk byl 42 let a průměrně strávily 18 ve společného soužití.

Základně z rozhovorů vyplynulo, že se v této oblasti domlouvají a mají bazální shodu, i když se v některých názorech liší.

To dokládají následující části rozhovoru, které zazněly na tazatelskou otázku ***(TO25) Kdo více zasahuje či nastavuje pravidla v oblasti mediální výchovy?:*** Jedna maminka to shrnula takto: *„ …musíme spolu, a dojít ke kompromisu, jinak to ty děti vycejtěj, jak jeden není jistej, druhej není jistej..nebo naštvanej, že to není fakt kompromis, tak oni to vycejtěj a podle toho i reagujou…večer když si nevíme rady, tak řekneme…my to promyslíme (smích)"* (M1, 45 let). Další tatínek sdílel: *„..nemyslím si, že by někdo z nás byl přísnější...je to takové hodně podobné*... (O4, 47 let), jiný pak řekl *„Ne, my v tom nemáme ňáký zásadní rozpor, ale s tou filozofií souhlasím…"* (O5, 40 let).

Při řešení některých nastavení v oblasti kyberprostoru se i tito „sžití" manželé odlišují a vnímají je rozdílně. Níže uvedená tabulka, jak v některých případech reagovali rozdílně.

Tabulka č. 3 Odlišnosti mezi muži a ženami v oblasti kyberprostoru

Otec	**Část z odpovědí v rámci TO23, T25**	**Matka**	**Část z odpovědí v rámci TO23, T25**
O1	*„ …nechal bych je hrát více než 10 min, asi 20 nebo 30 min…"*	M1	*„…já cejtím velký NE, pro mě už je kompromis těch 10 min… já bych to nejradši vyplnila nějak jinak…"*
O2	*„ …nikdy úplně nevnímal tak, jakože bysme tady potřebovali nastavit ňáký tvrdý pravidla…"*	M2	*„Jenže jestli by to fungovalo viď. To nevíš, to nemáš zjištěný, protože tady jsem já. (smích) Pojistka."*
O3	*„já jakoby méně často, ale když už to je vyhrocený,..tak rezolutně zakročím"*	M3	*„ …manželka jim častěji mluví víc do duše…"*
O4	*„ …mě vadí víc ty seriály, když je víc hluku…"*	M4	*„ …: v tom se docela shodnem.."*
O5	*„ …možná se k tomu nestavím tak negativně.."*	M4	*„Věci mimo realitu vadí víc mně. ()...Já jsem důslednější … Jsem víc taková, že si všimnu, … Takže si to hlídám, jestli prostě on sám se odpojí…"*

Co vadí jednomu na druhém: Zajímavá a také nejcitlivější otázka (TO26) zněla: „*Co vám nejvíce vadí ve způsobu používání médií na vašem manželovi/manželce/ partnerovi/partnerce?“.* Nejednalo se sice o žádné zásadní spory, jak někteří řekli, „*že by to bylo na rozvod, to ne“*, nicméně v odpovědích bylo možné zachytit pozadí domácích diskuzí i nevyřčených otázek.

Například maminka M1 reflektuje svoje vnímání manžela takto: „*on přijde z práce.. práce a někdy směřuje rovnou tam (k počítači); místo toho, abychom trávili čas spolu, tak já tam něco načítám na internetu, nebo odpovídám na maily…“.* Další maminka M2 se musela vyrovnat s jednáním partnera:*“takový ty jeho nápady právě ty tablety.* Manžel O2 naopak naráží na svět M2: *„pokud začnou ty sociální média moc prožívat… přijde mi, že je to prostředek k tomu, aby došlo k porušení vztahu“*. M3 zmiňuje situace, kdy má manžel „*sluchátka na uších a najednou začne mluvit“.* Jemu zase občas vadí, když manželka s někým „*vykecávaj..dlouhý hovory“.* Další páry nezmiňovaly žádné podrobnosti tohoto charakteru.

(DVO3) Jaké omezení využívají rodiče v souvislosti s chováním dítěte v kyberprostoru?

V rámci metody focus group proběhlo minišetření kvantitativního charakteru, které se týkalo otázek TO10-TO12. Zde rodiče hlasovali o věku, kde si umí představit, že budou mít jejich děti počítač či tv ve vlastním pokoji, dále kdy by jim mohli pořídit „chytrý telefon a poslední otázka směřovala k únosné denní dávce hraní dítěte na nějakém multimediálním zařízení.

Obrázek č. 1 Foto z hlasování o otázkách TO10-TO12

Níže je uvedená tabulka, která shrnuje výsledky hlasování ze dvou škol, na jednom semináři se toto šetření neuskutečnilo.

Tabulka č. 4 Hlasování rodičů

	0,5	**1**	**2**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**Průměr**	**Jiné**	**Nikdy**	**Součet** odpovědí
TO10					1	1	3	2	4		7	**11,9**	7	11	36
TO11				3	4	1	12	6	2		3	**10,1**	1		32
TO12	4	20	8									**1,0**	1		36

Přestože se nejedná o rozsáhlý vzorek respondentů a lidé se při hlasování mohli ovlivňovat tím, že viděli, jak byly položeny předměty před nimi, tato čísla ukazují v jakých věkových a časových údajích rodiče přemýšlejí. Věk, kdy by mohlo jejich dítě ***vlastní PC či TV ve svém pokoji*** (TO10) vyhodnotili následovně: ***průměrný věk – 11,9 , „nikdy“ – 11 respondentů a „jiné“ 7 rodiče***. Věk, kdy by mohlo jejich dítě mít „chytrý“ telefon, určili rodiče takto: ***průměrný věk - 10,1 a „jiné“ 1 rodič***. Na otázku TO12: *Co vám přijde pro vaše dítě jako únosná doba hraní za den na mobile/ pc/ tabletu?*, odpověděli rodiče tímto způsobem: ***průměrný čas – 1,0 a „jiné“ 1 rodič***.

Nebýt ale osobních rozhovorů, kde jsem pomocí tazatelských otázek (T27-T30 a dále se opakovaly otázky T10-T12) mohl jít více do hloubky problematiky restrikcí a dalších omezení, nebyl bych schopen vyhodnotit následující přístupy rodičů. Již při výzkumu v rámci metody focus group jsem si totiž všiml rozdílů mezi rodiči, kteří mají pouze děti v období mladšího školního věku a rodiči, kteří mají navíc starší děti pubertálního či adolescentního věku. Proto jsem se rozhodl posoudit kritérium omezení z tohoto hlediska pomocí kategorie ***„Rodič s malými dětmi“*** a ***„Rodič s mladšími i dospívajícími dětmi“***.

7. KATEGORIE: RODIČ S MALÝMI DĚTMI

Do této kategorie jsem zahrnul páry O1+ M1 a O2 + M2, které mají děti do 11 let.

Televize: Vlastní televize - *„…nevím, možná až budou starší“* (O1, 42 let), *„možná z donucení“* (M1, 45 let); Druhý pár televizi úplně zrušil, protože *„tady byla pořád byla k dispozici a děti furt říkali, jestli si ji můžou zapnout“* (M2, 41 let), nicméně jedním dechem dodávají, že se dívání na pohádky přesunulo na počítač, kde ale oceňují, že *„nekoukaj na ty reklamy…nekoukaj na ty upoutávky filmový“*, nebo alespoň ne v takové míře.

Počítač: Vlastní počítač - *„…kdyby to byla nutnost a omezovalo by to náš rodinnej…kdyby na tom musela trávit delší čas..a nestačila by kapacita tady toho..na střídání“* (M1, 45 let), *„možná, kdyby byla potřeba vzít počítač někam do školy…“* (O1, 42 let). Zatím tato rodina využívá jeden rodinný počítač, kde *„když dcery chtějí hrát hry, tak dovolíme 10 minut každá“* (M1, 45 let), s tím, že jsou celou dobu pod dohledem rodičů. Druhý pár využívá také notebook, který patří rodičům a který mohou děti využít pouze s dovolením rodičů. *„Přístup k počítači mají pod naší kontrolou, ale co se tam děje dále, to nevím…že bychom jim stály za zády…to ne“* (O2, 39 let), *„…zatím ani nekontroluji historii“* (M2, 41 let).

Mobilní telefon: Vlastní mobilní telefon – „*nevím, možná kdyby na to došlo, kdyby musela…nevím..“* (M1, 45 let). Zatím ani nejstarší dcera (10 let) nemá ani tlačítkový mobilní telefon. Především M1 je proti a v rozhovoru řekla, že *„se snažíme spíše holčičce vysvětlit, aby se nenechala dotlačit k věcem a měla svůj vlastní rozum“* (M1, 45 let). U druhého páru mají všechny děti tlačítkové telefony, ale věkovou hranici pro „chytrý telefon“ vnímají až od 12-13 a zdůvodňují to tak, že dcera *„…má sociální kontakt má ve škole a sociální sítě nepotřebuje…ta nejstarší chápe a říká, že se hlavně potřebuje spojit, když jde na kroužek…že nepotřebuje žádný sociální sítě..chápe to a je s tím smířená“* (O2, 39 let).

Únosná doba hraní či jiného používání médií: U prvního páru je doba jednoznačně dána 10 minutami denně pro každé dítě, co se týče hraní na počítači. *„Většinou je to vybarvování, strojení panenek nic náročnýho…nejsou tam žádný levly“* (M1, 45 let). Doba dívání se na televize nebyla zjištěna a na chytrý telefon nemají děti k dispozici. Ve druhé rodině je to *„zhruba hodina, dvě hodiny je maximum“* (M2, 41 let), ale zároveň dodávají *„přes týden, tak je to půl hodiny, maximálně tři čtvrtě“* (O2, 39 let). Jde především o sledování pohádek a hraní her na počítači. M2 ještě vysvětluje postoj také tím, že jim to chce *„**dopřát**, jakože aby, aby si tu a tam zahráli. Aby se prostě **odreagovali**, aby to nebylo furt jenom učení, uklízení, škola“* (M2, 41 let),

Další užitečná pravidla: Kromě výše uvedených nastavení, řekli O1 pouze, že *„si můžou hrát jenom jednu nebo dvě hry“* (O1, 42 let) a M1 dále vysvětluje, že *„ta mladší by klikala na další…tak jsem řekla tak dost…tatínek bude u toho stát…“* (M1, 45 let).

8. KATEGORIE: RODIČ S MLADŠÍMI I DOSPÍVAJÍCÍMI DĚTMI

V této kategorii se nachází zbývající páry O3/M3-O5/M5, které vykazovaly v následujících oblastech podobné rysy.

Televize a počítač: Dvě rodiny používají televizi pouze jako přístroj ve společné místnosti. Maminka M4 to vystihuje takto: *„..televizi do pokoje ne.....nejstarší, když potřebuje něco dělat do školy..tak si vezme notebook, protože máme ještě notebook, nemá vlastní... a teďka asi až půjde z domu, tak se začlo uvažovat...že se koupí"* (M4, 45 let).Ve druhé rodině pořídili PC synovi (13 let) teprve nedávno, ale s tím, že *„jsem měla pravidlo, aby nebyl v pokoji (ale v šatně pokoje)"* (M5, 40 let). U poslední rodiny je podle slov tatínka O3 *„velmi silná penetrace,... v naší domácnosti... máme 3 PC, každý máme notebook...každý už má mobil .. tablet, dokonce dva tablety"* (O3, 40 let). Televizi měl ten nejstarší od šesti let ve svém vlastním pokoji, ale to zpětně rodiče nepovažují za správné rozhodnutí.

Mobilní telefon: Raketový vývoj mobilních telefonů vystihuje M4, když říká, že *„první syn měl tlačítkový v 6. třídě, chytrý ve 13; ta 17letá to měla ve čtvrté třídě, 13-ti letá už ve 3. třídě...a nejmladší zdědil* ***v první nebo ve druhý...zrychluje se to****..."* (M4, 45 let). Další tatínek doplnil důležitou souvislost vzhledem k používání počítačů. *„Ono se to hodně posunulo..jak se zlepšily ty mobily..tak ve chvili kdy si nepotřebujou něco vytisknout..tak to maj na to mobily"* (O5, 40 let). Všechny děti v těchto rodinách mají již „chytrý" telefon, který ti mladší zdědili po starší v období mezi 2. - 3. třídou, a ti starší si na něj již mnohdy vydělali na brigádách nebo tím, co našetřili od babiček. Maminka M4 popisuje, kde se pohybují děti na internetu: *„starší je na sítích....nebo seriál...nebo si povídaj přes nějaký whats up..ten nejmladší je na ty hry...on nejradši si pustí youtube a dívá se, jak někdo hraje hru..sleduje youtubera, který hraje..syn má Harryho Pottera na počítači...a hvězdný války"* (M4, 45 let).

Ve všech rodinách je také samozřejmostí neomezený přístup k wifi. Maminka M5 to vysvětluje takto: *„Samozřejmě nemaj omezené wifi…, když si potřebujou něco dohledat, prohlédnout. Oni i třeba se můžou podívat na ňáký youtube kanál to jim neomezuju, protože třeba dcera kouká na anglické"*(M5, 40 let). Doplňuje však, že *„data nemají"*, na rozdíl od dětí v rodině u O3, jehož názor zní: *„když už ten telefon má..,já razím, ať to používá naplno...nemají předplacenky, mají paušál, maj tam i data..to jako že jeden je na 1,5 GB, ať to umí, co to všechno umět může"* (O3, 40 let).

Únosná doba hraní či jiného používání médií: Tatínek O3 to za jejich rodinu shrnuje takto: *„..záleží na situaci..jsou dny, kdy jsme zjistili, že nad tím strávili třeba několik hodin...,ale jsou zas dny, kdy ani nevím, že by to vzal do ruky…“* (O3, 40 let). Maminka O4 doplňuje jejich obrazem této oblasti: *„ ...mě přijde třeba ty dvě hodiny...ale děti jsou na tom určitě i víc...jsou na tom celej večer..koukaj na nějaký seriál..pak něco něco něco...tak tohle tak úplně nehlídáme..“* (M4, 45 let). V poslední rodině mají nastavenou podle tatínka hodinu a M5 vysvětluje, že *„si myslí, jak se mozek utváří jo, prostě oči, všechno zdraví, sezení.“* (M5, 40 let).

Další užitečná pravidla:

Manželé M4 a O4 nastavili u nejmladšího syna, *že „vyloženě jako na počítač jako takovej může jenom v pátek odpoledne...“*, a také mu vysvětlila, že *„střílečky jsou nevhodný..že hrát si na to je hloupý“* (M4, 45 let). V této rodině je také nepřijatelné, aby měli členové rodiny mobily u stolu. Podobné nastavení mají děti i v rodině manželského O5/M5, kde *„vyplynulo, že nechceme mít žádný telefony u večeře“* a kde *„přes pracovní týden děti mají omezení hrát hry“* (M5, 40 let). Tato maminka také kvituje, že škola v tomto ohledu také pomáhá, když *„od září dala jasné pravidlo: Žádná elektronika.“* (M5, 40 let). Poslouchání hudby těmto rodičům nevadí, mají pouze jednu zásadu, *„že nesmí mít obě pecičky v uchu, že pořád musí jedním uchem...“* - kvůli bezpečnosti (M5, 40 let).

(DVO4) Co považují rodiče za účinné nástroje, strategie v mediální výchově zaměřené na oblast kyberprostoru?

9. KATEGORIE: KLÍČOVÉ VÝCHOVNÉ PRINCIPY RODIČŮ PRO OBLAST KYBERPROSTORU

Tato kategorie byla nasycena především na základě pracovních listů z metody focus group, kdy rodiče hledali ve skupinkách odpovědi na TO8 a TO9. Dále byla už jen mírně doplněna tazatelskými otázky z osobních rozhovorů TO31 a TO32. Původně zařazená otázka TO34 byla na základě analýzy nakonec přesunuta do DVO1. Výsledná data jsou roztříděna do kódů, které charakterizují, jak výzkumný vzorek rodičů vnímal klíčové výchovné principy rodičů pro oblast kyberprostoru.

Jako první kód uvádím **budování důvěrného vztahu**, kde rodiče zmiňovali tyto aspekty: *„smysluplně trávit volný čas; přiblížit se k dětem; dobří kamarádi; zdravé vztahy a komunikace v rodině; důvěra rodič – dítě; čas mluvit s dětmi o rizicích a problémech“*. Několikrát je zde uveden **čas**, který je dnes velmi vzácnou komoditou. I přestože jsou

rodiče v nelehké situaci, o které jsem psal v kapitole 0 **Rodiče**, tak udělat si čas na svoje děti je klíčovou záležitostí pro budování úzkého důvěrného vztahu. Hledat a nacházet místa, která budou oběma stranám příjemná a na které se budou těšit, to už nikdo nebude moci dětem i rodičům vymazat z jejich vzpomínek. To jsou také místa, kde se děti více otevírají, jak říká jedna maminka: *„…jsme už všichni tak jako v pyžamu, ležíme si v posteli, já se k nim přitočím, přimazlím a teď je ten moment, kdy je zavřeno, to dítě máme sami pro sebe … Tak to já vnímám jako takový nejvíc smysluplný čas…"* (M5, 40 let)

Jasná pravidla a omezení

Rodiče také napsali, že považují za důležité nastavení určitých mantinelů pro užívání mediálního prostoru. To se může podle nich týkat časové restrikce (omezení) a přiměřené, ale pravidelné kontroly, resp. monitoringu. Několikrát se objevil pojem „**důslednost**", který považovali významný, možná právě proto, že s pevným nastavením hranic a jejich důrazným dodržováním často rodiče bojují. Někdy je ovšem „méně, více", a tak stojí mít spíše méně pravidel, která za to ale rodiče důsledně dodržují. Tatínek O1, který má nyní všechny děti v mladším školním věku počítá až k tomu dojde s *„**nastavením času**..."* a že zavede *„**sledovací..program**…"* a také *„nastaví DNS, aby neviděli..nějaký porno nebo co"* (O1, 42 let). Jeho manželka doplňuje, že by také chtěla, *„aby si to **nemohli zapnout bez nás**, jen v **určitý časy"*** a další maminka zdůrazňuje, že jim to chce *„dát jim **pravidla** nějaké **limity**…"* (O2, 41 let).

Komunikovat o rizicích internetu:

Komunikace je zde rodiči uvedena v širším kontextu. Jde především ***komunikaci mezi rodičem a dítětem***, kde rodič sděluje a vysvětluje rizika tak, aby byli pochopitelné pro dětské myšlení (*„povídat si s nimi o tom - 2x; komunikace o tématu; edukovat děti a mluvit s nimi o rizicích na internetu"*). Maminka M2 sdílela, že *„jim to musíš **nějak přiblížit, …obeznámit je…proškolit je**"* (M2, 41 let) a tatínek O1 doplňuje, že je třeba jim to *„**vysvětlit otevřeně**…je takových **věcí vytrženejch z kontextu**"* (O1, 42 let). Jedná se také o ***příležitosti***, které by pomohly toto poučení či diskusi iniciovat či zprostředkovat (*„negativní příklady – poučná videa; názorné příklady a videa; ukázka reálných skutečností"*). Maminka M2 vidí, že *„pomůžou v tom ty **videa**, který to trošku přiblížej a říká to taky **někdo jinej než rodič**"* (M2, 41 let). Patřily sem i ***místa***, kde k této komunikaci nejčastěji dochází, jak zmiňuje jedna maminka: *„když se něco namane…tak to vysvětlíme…"* (M3, 40 let). Jako poslední uváděli rodiče v komunikaci pojetí **osvěty,**

prevence či edukace ve škole. Tatínek O5 to komentuje s tím, že *„informaci by měli mít mimo jiné **od někoho jiného**, než od rodičů jo. A aby se s těmi informacemi setkávali **častěji**“* (O5, 40 let). Tatínek O2 by prevenci rizik v oblasti kyberprostoru viděl součástí předmětu informatika.

Otevřený přístup:

Ve všech osobních rozhovorech, ale i na při diskuzi na rodičovském semináři, zaznával názor být otevřený, pojmenovávat rizika a nedělat z věcí tabu. Jedna maminka to vysvětluje takto: *„když z něčeho uděláte tabu, nebo to vysvětlíte jenom jako, když se to neadresuje přímo, tak se vám to vrátí jako bumerang…“* (M1, 45 let). Další rodič přinesl další názor: „*Nezakazovat, pojmenovat rizika a udělat z toho „výzvu“* (O3, 40 let), přičemž narážel na riziko násilných her a pornografie.

Rodič jako příklad:

Říká se: *„Jablko nepadá daleko od stromu“*. Při diskuzi rodiče mluvili o způsobu nápodoby jako klíčovém výchovném činiteli. Děti se od narození učí nápodobou a i v pozdějším věku je vliv rodičů, respektive jejich přímý příklad do dítěte pomalu, ale jistě „natahuje“ - vsákne, aniž by si to obě strany uvědomovali. V pracovních listech se objevovali termíny: *„Jít příkladem; aby rodiče byli příkladem; vlastní příklad“*. Hezky to shrnul jeden tatínek, když řekl: *„když budu říkat nedělej to, a uvidí, že to dělám,..“*(O3, 40 let). Větu sice nedokončil, ale myslel tím, že by to bylo k ničemu a že by navíc klesl v očích svého syna. Tatínek O2 vnímá ještě rozměr **rodiče jako průvodce**: *„je to jako když se učíš angličtinu…dokud nebude v té zemi a nebudeš mluvit a používat to, tak se ten jazyk nenaučíš..to samý je s tím kyberprostorem…myslím si, že **povídání jenom nestačí**…je třeba je **vytáhnout** na ten facebook, ukázat mu co ten facebook je, jak se tam komunikovat…opravdu tam s ním jít…on to **potřebuje zažít**, **vidět..mít tu vlastní zkušenost“*** (O2, 40 let).

10. KATEGORIE: NEJVĚTŠÍ CHYBY RODIČOVSKÉ VÝCHOVY V OBLASTI KYBERPROSTORU

Zde rodiče odpovídali především na otázku TO32, která se ptala na největší chyby, co může rodič udělat při vedení svých dětí v oblasti kyberprostoru. Odpovědi se dotýkají dvou extrémů, které shrnul tento tatínek: *„asi **úplně ignorovat**, že může být problém…a nechat je dělat úplně cokoliv…a taky **úplně zakázat**..“* (O1, 42 let). Jeho manželka k tomu dodává *„tabuizovat“* (M, 45 let), nemluvit o rizicích, ani o dobrých věcech, se kterými se na internetu můžeme setkat. Dítě si tak může vytvořit svou představu, která neodpovídá

realitě. Takovýto obraz vnímání internetu může být buď nebezpečně pozitivní, kdy dítě nevnímá rizika a chová se naivně, nebo naopak vidí internet z náznaků jednání rodičů negativně a bude spíše ustrašené, aniž by vědělo přesně proč. Tento pár také v reakci na tabuizaci tématu vidí důsledky v tom, že by děti *„…chtěli začít rebelovat ..co je to, že to tak musí být zajímavý…"* (O1, 42 let). Další maminka používání médií bez hranic vnímá jako krátkozraké řešení, když říká, že „*vrazit ten mobil dítěti do ruky, aby měl ten rodič klid…, se obrátí proti rodiči…"*(M2, 41 let).

Názor o dvou extrémech potvrzují i další rodiče, když říkají *„**úplně to vypustit**.. nechat je tam, nekontrolovat je.."* (M2, 41 let) a „*asi na druhým spektru by byla chyba se to snažit **extrémně zakazovat**...to bude kontraproduktivní, protože oni si najdou jiný cesty, jak se s někým sejít..."* (O3, 40 let). Jiná maminka uzavírá, jak je důležité *„nedělat z toho ani vzácnost ani zákaz"* (M1, 45 let).

Tatínek O3 vidí také jako velkou chybu, když rodič bude **špatným příkladem**. Zároveň vidí sebekriticky jednu chybu, kterou výchově v oblasti médií s manželkou udělali. Jednalo se o to, že *„... toho nejstaršího jsme ho v pokoji vybavili televizí a počítačem...,což vnímám jako chybu..."* (O3, 40 let). Bylo mu teprve šest a manželka doplňuje, že *„tam bylo to zavírání se v pokoji i čumění i v noci, když jsme nevěděli na co...že třeba nemůže spát...nebo naopak ráno brzy ..."* (M3, 40 let).

(DVO5) Jaké konkrétní potřeby mají rodiče v oblasti mediální výchovy svých dětí?

11. ***KATEGORIE: PŘEKÁŽKY A OMEZENÍ PRO ÚČINNÉ VEDENÍ DĚTÍ V KYBERPROSTORU***

Jaké hlavní překážky a omezení definovali rodiče, ukazuje tato kategorie, která je výsledkem odpovědí T14 a T35. První oblast, kterou zmiňovali, je **úroveň znalosti problematiky kyberprostoru**. Většina rodičů internet sama běžně používá ke komunikaci, vyhledávání informací, nákupům, internetovému bankovnictví i k zábavě. Chovají se však na internetu jako dospělí, s větší rozlišovací schopností, všeobecným přehledem a působí na ně jiné zajímavosti a lákadla. Ve srovnání s užíváním internetu dětmi a mládeží často nerozumí, o co jde a co na tom může být tak zábavného. Díky časovému omezení rodiče, i když chtějí, nemohou proniknout do všech zákoutí a novinek internetu, kam mladí chodí. Proto se ve focus group vyhodnocení tolikrát objevovaly pojmy *vlastní neznalost (6x), neinformovanost a neznalost prostředí internetu*. Naopak v osobních rozhovorech si rodiče se svojí úrovní nepřipadali tak špatně a naopak se někteří hodnotili velmi vysoko: „*já nemám problém*" (O1, 42 let) a manželka doplňuje,

že *„co tě zajímá to si seženeš, třeba i mezinárodně“* (M1, 45 let). Příčinou by mohlo být v tomto případě i to, že muž je počítačovým technikem a v rámci jeho povolání je opravdu odborníkem. Další vliv je i to, že tato rodina má všechny děti do 10 let a ti ještě nepoužívají u nich doma internet samostatně. Další tatínek zhodnotil svoji úroveň takto: *„já jsem asi na 12 (stupnice 1-10), už to vidím všude (stupnice 1-10)“*, ale zároveň dodává, že je *„dost překvapenej, co vznikne za nový pasti“* (O3, 39 let). Bylo potěšující slyšet, že u některých rodičů jsem po semináři při osobním rozhovoru zaznamenal progres v tom, jak se cítí být jistí v této oblasti. Jedna maminka to v rozhovoru sdělila, že *„po přednášce jsem jako silnější v kramflecích a předtím před tou přednáškou jsem tak váhala“* (M4, 45 let).

Dalším kódem je **časové a komunikační omezení z pohledu rodičů.** Kritérium času i otevřené komunikace řadili rodiče mezi klíčové výchovné principy. Zde se téma objevuje jako nedostatkové zboží. Někteří ho vnímali velmi obecně jako *„nedostatek času“*, jiní tak že nemají *„čas pro neustálou kontrolu*“, aby svoje děti v kyberprostoru pohlídali. Další postrádají *„čas na vzájemnou komunikaci“* či hledají ty správné *„příležitosti“*. Někteří sebekriticky vidí jako problém, nikoliv nedostatek času, ale *„vlastní pohodlnost“*. Našli se i rodiče, kterým brání v komunikaci *„stud“*, například při probírání tématu pornografie se svým synem.

***Rodičovské nejistoty a tlaky okolí*:**

V rozhovorech s rodiči bylo znát, že někde váhají, jak které pravidlo uchopit, protože jsou si nejistí, zda přinese v jejich konkrétní situaci užitek, či jsou pod tlakem vnějšího okolí. Například jedna maminka chtěla vést svoje děti jiným směrem než k novým digitálním médiím, ale pod **tlakem událostí ve školce** byla toto nastavení donucena změnit. *„U starší jsme do 3 let odolávali televizi ..jeli jsme knihy…přišla školka.. masáž, zda zná pohádky… tam najela televize…“* (M1, 45 let). Zpětně se na to dívá i z pozitivní stránky a říká, že *„se nám to hodí kvůli bilingvnosti…mohli jsme pouštět jak anglický tak i český pohádky“* (M1, 45 let). Podobně vnímají **tlak školy**, respektive **vrstevníků** i další rodiče, u řešení toho, kdy pořídit „chytrý“ mobil dětem. *„Prostě to je, to je médium, které mladí mají a tak to je prostě. Tak aby zas byl trošku in..“* **(O5, 40 let).** *„Ten důvod byl, že se cítili špatně ve škole, ve třídě. Protože vlastně měli tlačítkový, aby se nám nahlásili. Aby to bylo prostě takový, že se necítili(.) dobře, že se styděli, protože měli tlačítkový“* (M5, 40 let)

Zazněl i názor, že *„**vrstevníci přinesou informace rychleji než rodiče a učitelé**“*, což vedlo respondenta k tomu, že není na co čekat s informováním o choulostivých rizicích internetu, které se týkaly především sexuálního obsahu. To potvrzuje i zkušenost M1, která sdílela, že *„holčička ukazovala (dceři) v ZUŠce natvrdo porno,..takže mi přišla domů, já jsem z toho byla takhle..pak mi říkala detaily…tak jsem musela rychle přemýšlet a v těch 9,5 letech ji dovysvětlit všechno ohledně sexu“* (M1, 45 let).

Další rodiče cítí nejistotu, kvůli ***malým zkušenostem*** v oblasti internetu, ve které se pohybují jejich děti. Toto téma bylo řešeno v kódu úroveň znalostí. O2 naráží také problém jakési ***iluze***, když říká, že *„si myslíme, že nás to netýká, ale ono se nás to týká…“* (O2, 39 let). Rodičovský pár O5 a M5, řešil se synem otázku **sledování youtuberů**, které jejich syn považuje za hrdiny, ale rodiče na nich nevidí nic následováníhodného, ba naopak. *„Ale jako nechcem mu to říct takhle, abysme mu neničili hrdiny…**youtubery**… Kdyby to byli třeba výborní řečníci, že třeba to by mohla být ta inspirace, tak dobře jo. Ale ani to ne*..“ (M5, 40 let).

12. KATEGORIE: RODIČI NAVRŽENÉ ŘEŠENÍ JEJICH POTŘEB V MEDIÁLNÍ VÝCHOVĚ

Zde se konečně dostáváme i k pohledu do budoucnosti a hledání řešení rodičovských potřeb, které navrhují samotní rodiče, že by pro ně bylo pomocí. Jako první oblast vnímají **kvalitní, dostupné a inspirativní zdroje**, do kterých zahrnují nejen „***informace** o rizicích internetu a používání médií“*, ale také ***nástroje***, které by jim usnadnily předávání těchto informací dětem. Zde se jednalo především *„edukativní filmy a videa“*, *„konkrétní příklady, či případy“*, které se staly, popřípadě *„další materiály pro rodiče a děti“*. Někteří by uvítali *„jednoznačný **návod**“* nebo *„manuál, vědět jak na to“.*

Jako další pomoc vnímali **vnější opatření a spolupráci** s dalšími institucemi. Zdůrazňovali *„lepší osvětu a prevenci ve školách“*, někteří zmiňovali započít tento proces už od „*mateřské školky“*. Při jednom osobním rozhovoru padl návrh, aby skrze *„edukaci dětí ve škole a probíhala mírná a nenápadná edukace rodičů“* (M1, 45 let). Naráželi také na lepší a *„provázanou spolupráci rodičů a školy“*. Přímo na seminářích s rodiči ve dvou školách, proběhla i diskuze na toto téma s přítomnými řediteli škol, ze které bylo patrné, že rodiče nemají dostatek informací o tom, co se v této oblasti ve škole děje. Ptali se, jak probíhá prevence a od jaké třídy, a jestli je toto téma obsaženo v osnovách předmětu informatiky. Někteří by si přáli, aby toto téma bylo podpořeno i ze strany města. Jiní přemýšleli nad ***technickými opatřeními***, které regulovaly obsah internetu. Mělo by jít

například o *„zákaz (závadného obsahu) pro děti do 18ti let“*, *„lepší zabezpečení programů“* nebo o *„blokování nechtěných www“* v internetovém prohlížeči, který by filtroval prohlížený obsah. Maminka M4 by říká, že by se měly *„**hoaxy**..nebo takovýhle zprávy **trestat**...nebo s **rasistickým podtextem**...co si kde kdo dovolí komentovat..měl by vzniknout nějaký **právní postih**“* (M4, 45 let).

Poslední oblast **efektivní způsoby vzdělávání** byla nasycena odpověďmi na otázku (TO36) *Jaká podoba poradenství v oblasti sebevzdělávání a vedení dětí v oblasti internetu by Vám nejvíce vyhovovala?*. Některým rodičům by vyhovovalo samostudium například *„série článků v časopise..do detailu..i na televizi dokumenty“* (O1, 42 let). Jiní by uvítali *„online kurz“*. Nejvíce si rodiče pochvalovali seminář, který pro rodiče proběhnul na půdě školy. Takto to hodnotili rodiče bezprostředně po semináři, ale také rodiče při osobních rozhovorech. *„Přišla mě hrozně fajn ta přednáška.. něco takhle rychle získat informace..zajímavým způsobem.. pak je předat dětem... to mi přišlo úplně ideální..bylo to dobrý shrnutí a možnost diskuze...pro rodiče“* (M4, 45 let). Další respondentka konstatovala, že pro ní to je *„rozhodně přednáška… Kniha je na druhém místě, ale ta přednáška, ten lidský prostě ten workshop spíš… na tohle nejsou žádné manuály“* (M5, 40 let). Její manžel pak dodává: *„Ano, ano. Ta diskuze“* (O5, 40 let).

4.8. Zodpovězení výzkumné otázky

V rámci zodpovězení hlavní výzkumné otázky „**JAKÝ JE VLIV VÝCHOVNÉ STRATEGIE RODIČŮ V PREVENCI CHOVÁNÍ JEJICH DĚTÍ V KYBERPROSTORU?**“ jsou uvedeny nejprve závěry z jednotlivých dílčích výzkumných otázek a teprve na základě těchto odpovědí přináším závěrečné shrnutí mého výzkumu.

(DVO1) Jaké strategie mediální výchovy zaměřené na internet rodiče využívají?

Psaní závěrů k této výzkumné otázce jsem tvořil až jako poslední, jelikož jsem při analýze dat zjistil, že se jedná o komplexní shrnující oblast a jednotlivé kódy byly rozeseté v mnoha tazatelských otázkách. Kategorie jsem nakonec zvolil podle standardních mediálních strategiích: **„Aktivní mediace“, „Co-viewing“, „Restriktivní mediace“ a „Monitoring“.** V průběhu jsem si všímal také dalších vlivů, které působí na tyto strategie, které jsem sumarizoval do kategorie: „**Další vlivy, které působí na rodičovské mediace“**.

Aktivní mediace: U všech manželských párů je hledání příležitostí diskutovat spojeno s jejich osobních vztahem a časem s dítětem. Někteří rodiče našli pravidelnější časy, kdy s ním mohou být a slyšet ho, co řeší (včetně oblasti kyberprostoru), například při ukládání nebo u stolu při společné večeři. Jinde se to děje nahodileji při nějaké činnosti, například když spolu vaří, nebo se dívají společně na nějaký film. Všechny manželské páry prosazují otevřenou komunikaci a žádné tabu. U rodin, kde mají i starší děti byla znát již větší volnost při kontrole spojená ovšem s poučením a s očekáváním, že děti jejich důvěru nezklamou.

Co-viewing: Společné sledování filmů, ať už to je na televizi či počítači nebo tabletu, je velmi oblíbené, i když u starších dětí se už hůře nacházejí filmy, které by zaujali všechny. Společné hraní počítačových her nezmiňuje nikdo z manželských párů a ilustruje to i tato odpověď: *„ta televize, když se smějeme dohromady…ale počítač ne“* (M1, 45 let).

Restriktivní mediace: Všichni rodiče z mého výzkumu, přemýšlejí o regulaci času a obsahu, kterým jsou děti v kyberprostoru obklopení a podle věku se snaží intuitivně, nebo po vzájemné dohodě s partnerem najít optimální nastavení. Většina rodičů se staršími dětmi si pro sebe vyhodnotila přístup odměna – trest jako nevyhovující, u rodin s mladšími dětmi využívá buď jak odměna po splnění úkolu, nebo spíše pouze jako výhružka, když dítě porušuje nějaké pravidlo. Především u rodin s mladšími dětmi bylo znát, že se dostávají více do konfliktů, protože mají pevnější časové hranice, na které děti narážejí.

Monitoring: U rodin s mladšími dětmi rodiče nastavili přísnější pravidla a používání techniky je s přímým dozorem, nebo s nepřímým dohledem, ale se schválením aktivity rodičem. Čím starší děti, tím se přímá a důsledná kontrola vytrácí. Technickou mediaci využívala pouze jedna rodina, ale především dříve a nyní se jim automaticky pouze zasílají výpisy o aktivitě dětí, které již však aktivně neřeší. Tatínek O3 to výstižně shrnul *„bylo by zajímavý vidět, na který přistupoval weby...ale upřímně, kdo by to kontroloval..“* Ostatní technickou mediaci nevyužívají z důvodu, že ji buď ještě nepotřebují, nebo že ji neumí nastavit, případně už ji neřeší a staví především na důvěře ve vztahu s dítětem.

Další vlivy, které působí na rodičovské mediace: Z rozhovoru vyplynulo, že rodiče ví o tisících ***nebezpečných stránkách*** se sexuálním obsahem či extrémním násilím. Těchto věcí se více obávají rodiče s menšími dětmi, aby i přes rodičovský dohled na tyto stránky omylem neklikly. U rodičů se staršími dětmi se projevovala větší ***obava z kyberšikany a***

komentářů na sociálních sítích. Při vyhodnocení rozhovorů na toto téma se také ukázaly zajímavé souvislosti mezi zkušenostmi rodičů a jejich aktuálním postojem a nastavením, které v mediální výchově prosazují. Ze dvou příkladů jsme mohli pozorovat, že zkušenost rodičů ovlivňuje i jejich chování v oblasti vedení dětí v kyberprostoru. Například pozitivní zkušenost hraní počítačových her z dětství vedla jednoho tatínka k nákupu tabletů s tím, že by byla škoda, aby o tento svět, který měl tak rád, přišly. Manželka, která měla s hraním počítačových her minimální zkušenosti a nepovažovala je za tak důležité, tomuto přemýšlení vůbec nerozuměla a přirozeně měla daleko přísnější pohled na tuto oblast, a to jak v časovém tak v obsahovém měřítku.

Na základě vyhodnocení této výzkumné otázky mohu konstatovat, že všech rodinách jsou v různé míře zastoupeny všechny typy mediálních strategií. Co-viewing je všeobecně oblíbený a přijatelný, nicméně vítězí především u rodin s mladšími dětmi. Tyto rodiny používají přísnější pravidla týkající se času a obsahu, se kterými se pojí restriktivní mediace. U rodin, kde jsou součástí i starší děti, kladou větší důraz na důvěru a pravidla jsou spíše volnější. Aktivní mediace probíhá v rodinách podle stylu výchovy a věku dětí různými způsoby a v různé intenzitě. Jde spíše o nezáměrnou diskuzi a poučení v tématu kyberprostoru, tak jak děti na tyto témata narážejí ve svém životě. Monitoring ve smyslu základního dohledu především v časovém omezení je zastoupen ve všech zkoumaných rodinách. Technická mediace se děje ojediněle. Tyto závěry se shodují s poznatky z teoretické části, kde jsou nejvíce užívané restriktivní opatření (pravidla), základní monitoring a dále co-viewing, coby společná konzumace mediálních obsahů.

(DVO2) Jak se liší výchovné strategie v oblasti kyberprostoru matky a otce?

V této výzkumné otázce jsem použil jediné souhrnné kritérium „***Názorové odlišnosti a neshody mezi manžely/partnery***“. Z Tabulka č. 3 Odlišnosti mezi muži a ženami v oblasti kyberprostoru je patrné, že muži by byli v nastavování hranic a pravidel více **benevolentnější** a dívali se tuto problematiku více z **nadhledu**. Tatínek O1 by například dovolil větší časový prostor pro hraní her na počítači. Tatínek O2 nikdy nevnímal, že by museli nastavovat nějaká „tvrdá“ pravidla. Ženy působily více **ochranitelsky** a v některých případech do **detailu přemýšlely nad všemi různými riziky** kyberprostoru a důsledky používání médií. Maminka M5 zdůraznila, že je více **důslednější** při kontrole a dodržování pravidel než manžel. U páru tři se ukázalo nastavení ženy řešit nesrovnalosti tím, že vícekrát pravidlo nebo nařízení dětem zopakují, a **muž zase řešil věci více rázně**

a rezolutněji. U čtvrtého páru jsem ani v rámci rozhovoru ani z analýzy dat nezachytil žádné výraznější názorové odlišnosti. Některé manželské páry zmiňovali, že jim vadí přílišné trávení druhého partnera na médiích (počítač – pracovní zaneprázdněnost mužů na počítači, či trávení volného času na sociálních sítích). Nejednalo se však o žádné zásadní spory. Přes všechny rozdíly manželské páry působily v **nastavování pravidel jednotně**, bylo poznat, že se na výchovných postupech domlouvají.

(DVO3) Jaké omezení využívají rodiče v souvislosti s chováním dítěte v kyberprostoru?

Výzkumná otázka byla řešena na základě analýzy dat ve dvou kategoriích „***Rodič s malými dětmi" a „Rodič s mladšími i dospívajícími dětmi"***. V každé kategorii jsem se zabýval oblastí přístupu k **televizi, počítači, mobilnímu telefonu, dalšími pravidly a únosnou dobou hraní či jiného používání médií.**

V budoucím přístupu samostatného používání přístrojů (televizi, počítač, mobilní telefon) se vyjadřovaly tyto **páry s dětmi do 11 let zdrženlivě a opatrně**. V současné době ani jeden pár nedovolil mít tato zařízení ve vlastním pokoji. Počítačové hry jsou pod jejich dohledem. V jedné rodině nevlastní děti svůj mobil, další rodiče již dovolili tlačítkový kvůli komunikaci a větší samostatnosti. Obě rodiny mají různé časové limity používání médií. Jedna rodina uvádí limit na počítačové hry pouze 10 minut, druhá rodina pak má přes týden cca půl hodiny a o víkendu více max. dvě hodiny na všechny média.

V porovnání s rodinami s mladšími dětmi jsou tito rodiče, kde mají **děti i staršího věku**, více uvolnění v oblasti mediální výchovy, ale neznamená to, že nemají žádná pravidla. Dopřávají však svým potomkům **více svobody a důvěry** především v oblasti **neomezeného časového a obsahového přístupu** na internet přes domácí wifi. Všichni členové mají svůj „chytrý" telefon, který je dnes multimediálním zařízením a částečně nahrazuje televizi i počítač. Předpokládají, že děti jejich důvěru nezklamou a že důležité věci již např. z oblasti sexuální výchovy již probrali. V oblasti vlastnictví svého počítače či instalace televize v pokoji dětí mají různé přístupy. Nejvíce **řeší strávený čas na mobilu a kvalitu sledovaných videí** či dalšího obsahu, ale v této oblasti nemají efektivní nástroj. Velmi kvitují pomoc ze strany školy, kde je v poslední době stále více častěji zakázané používání telefonů na půdě školy.

V rámci minišetření kvalitativního rázu, které proběhlo na semináři s rodiči, bylo zjištěno, že průměrný věk, kde by si uměli představit **televizi nebo počítač v pokoji** dětí

je **12 let**. Je třeba ale zdůraznit, že celkového počtu hlasujících 36 rodičů, 11 hlasovalo pro „nikdy“ a 7 pro „jiné“. Věkovou hranici **vlastnictví „chytrého“** telefonu vnímali v průměru **10 let**, tzn. v 5. třídě. **Únosnou dobu hraní** či **používání médií** označili na **1 hodinu denně**. Tyto výsledky nejvíce odpovídají nastavení rodin s mladšími dětmi, ale tam, kde mají již i děti starší, vzrůstá větší benevolence, jak v oblasti obsahu, tak i času stráveného s médii.

(DVO4) Co považují rodiče za účinné nástroje, strategie v mediální výchově zaměřené na oblast kyberprostoru?

Pro tuto výzkumnou otázku jsem zvolil dvě kategorie kódů, jejichž závěry dále shrnuji. Jednalo se o „***Klíčové výchovné principy rodičů pro oblast kyberprostoru“*** a „***Největší chyby rodičovské výchovy v oblasti kyberprostoru“***.

Z pracovního listu rodičovského semináře jsem zachytil následujících šest oblastí, které vnímají rodiče jako klíčové výchovné principy pro vedení svých dětí v oblasti kyberprostoru. Klíčem a vodítkem úspěšného rodiče je podle nich práce na **budování důvěrného vztahu**, které s sebou nese neoddělitelnou součást trávení společného času. V rámci takového **otevřeného přístupu**, kde nejsou žádná tabu, se lépe **komunikuje o rizicích internetu** a nastavují **jasná pravidla a omezení.** V oblasti komunikace rodiče také zmiňují, že právě dospělý jim může některé informace dovysvětlit jejich jazykem a dát jim to do ***správného kontextu***. V neposlední řadě působí **rodič jako příklad**, jak o tom mluví výstižně také Chapman a Pellicane (2016, s. 153), když sdílejí, že *„víc než kdy dřív je třeba, aby ohledně využívání obrazovek rodiče dítě poučovaly, usměrňovaly a byly mu dobrým příkladem, i když vám tento digitální svět připadá jako neznámé území“*. Někteří rodiče vyzdvihly **rodiče jako průvodce**, který by je měl vzít na internetu, sociální sítě a ukázat jim to podobně, jako když rodič učí dítě přecházet silnici.

Mezi největší chyby řadili rodiče dvě extrémní polohy mediální výchovy. V jednom případě se jedná **radikální zákaz přístupu k médiím** a ve druhém případě je to úplné pominutí rizik kyberprostoru a nezodpovědnému nechání dětí internetu a dalším médiím **napospas bez jakýkoliv hranic a poučení**. Jakou velkou chybu vnímali rodiče i **tabuizaci** témat, kde se jednalo o náhodné či záměrné navštěvování pornografických či jiných rizikových stránek. Zde také záleží na tom, jak se s tímto tématem pracují rodiče v rámci rodinné sexuální výchovy. Musí ovšem myslet na to, že díky internetu i dalším vrstevníkům, kteří již mají internet volně k dispozici, na tyto témata mohou děti narazit

podstatně dříve. Poslední oblastí největších průšvihů rodičovského vedení byl **špatný příklad** samotných **rodičů**, kteří díky socializačním mechanismům na své dítě intencionálně i nezáměrně působí. V pedagogice je znám tento princip pod pojmem *nápodoby*, kde děti své rodiče imitují a přejímají jejich vzorce chování. Navíc pokud budou rodiče chtít po dětech něco, co sami nedodržují, tak v pozdějším věku dítěte mohou ztratit jejich důvěru a bude také velmi problematické, aby se dále chovali podle dosavadních nastavených pravidel.

(DVO5) Jaké konkrétní potřeby mají rodiče v oblasti mediální výchovy svých dětí?

Ve shrnutí této výzkumné otázky stojí v kontrastu vyhodnocení dvou kategorií: ***Překážky a omezení pro účinné vedení dětí v kyberprostoru*** a ***rodiči navržené řešení jejich potřeb v mediální výchově.***

Rodiče vnímají svoje omezení a potřeby především v oblasti **vlastní neznalosti rizik** prostředí internetu a dalších médií. Přestože mnozí se na internetu běžně pohybují, tak mají zmapované přirozeně pouze místa, která běžně navštěvují. Obsahově jim je však vzdáleno přemýšlení a témata jejich dětí a především dospívajících. Ti tráví na internetu daleko více času a jsou v používání techniky daleko zběhlejší, což rodiče dostává do nerovné situace. Chybí jim také zkušenosti s některými **novými fenomény** jako je youtuberství. Další potřebou, se kterou není většina rodičů spokojena, je **časové hledisko a vzájemná komunikace**. Naráží zde samozřejmě na časové omezení ze své strany, kde čelí mnohým výzvám a povinnostem, které jako rodiče mají. Patří sem ovšem i oblast hledání vhodných příležitostí pro komunikaci, nebo překážky v komunikaci jako je stud mluvit o sexuální výchově apod. **Sociální tlaky**, které na rodiče působí v oblasti mediální výchovy, se týkaly toho, aby jejich děti věděly, jaké pohádky právě běží, a necítily se vyloučeny už na úrovni školky. U starších potom z podobného důvodu, řešily rodiče koupi „chytrého telefonu“, aby se cítily „in“, zapadly do kolektivu a nebyly předmětem zbytečných diskuzí. Znevýhodněni se cítí rodiče i tím, že musí řešit témata sexuální výchovy dříve než je zdrávo, jelikož díky internetu prosakují tyto informace stále do nižších věkových kategorií.

Naplnění svých rodičovských potřeb rodiče vidí především v **kvalitních, dostupných a inspirativních zdrojích.** Očekávají od nich nejen rychlou a jednoduchou dosažitelnost **informací**, kterým budou moci snadno porozumět, ale také **nástroje** ve formě různých videí, příběhů a dalších příkladů, které aplikují při provázení dětí riziky internetu a dalších

médií. Někteří rodiče považují za **důležitou spolupráci se školou či městem** a přáli by si, aby **edukace a prevence** probíhala jako doplnění jejich rodičovské invence již od mateřské školy. Líbilo by se jim také, aby byli celonárodně nastavené nějaká **technická omezení či pravidla pro celý internet**, které by přispěly k většímu ochraně jejich dětí. Co se týče **efektivního sebevzdělávání,** nejvíce rodičů kvitovalo ***praktické semináře,*** nebo ***přednášky*** s možnou ***diskuzí***. Rádi by získali informace zajímavým způsobem. Mezi tyto způsoby by mohly patřit i **online kurzy**. Našli se i rodiče, kteří naopak preferují formu samostudia v knížkách a časopisech.

Shrnutí hlavní výzkumné otázky

JAKÝ JE VLIV VÝCHOVNÉ STRATEGIE RODIČŮ V PREVENCI CHOVÁNÍ JEJICH DĚTÍ V KYBERPROSTORU?

Do procesu stanovování cílů mediální výchovy v rodinách vstupuje mnoho faktorů. Při analýze dat, především z rozhovorů s vybranými rodiči, bylo možné sledovat, jak jejich **zkušenosti**, které získaly v průběhu používání internetu a dalších médií včetně raných zkušeností z dětství, ovlivňuje jejich současné nastavení mediální strategie. Do tohoto procesu se také promítá **nastavení obou partnerů** a rozdílů mezi ženami a muži, kde pečovatelský a ochranitelský přístup žen potkává s volnějším přístupem mužů, kteří se více ptají po výsledcích a smyslu. Bylo možné si také povšimnout **sociálních tlaků**, které na rodiče v této oblasti působí a korigují jejich nastavení ohledně médií. Šlo například souboj mezi jejich přesvědčením a tím, kdy pořídí svým dětem „chytrý“ mobilní telefon, aby se cítili mezi vrstevníky komfortně.

Jak již bylo vícekrát zmíněno, nacházejí se rodiče v situaci, kdy na ně jsou kladeny **vysoké nároky**. Musí zajistit finanční zabezpečení rodiny. Často jsou už i v období, kde se kromě výchovy svých dětí, musí zabývat také tím, jak se postarat o svoje vlastní rodiče, kteří už potřebují jejich pomoc. Nacházejí v **neustálém souboji s časem**, který musí nějakým způsobem rozdělit a určit priority, kam svoji aktivitu nasměrují. Proto je pro ně obtížné věnovat čas kontrole jejich dětí v mediálním světě, nebo vyčlenit prostor pro vstup do světa, ve kterém oni sami nevyrůstali.

Z výše uvedeného shrnutí dílčích výzkumných otázek vyplývá, že se mediální strategie prolínají s výchovnými strategiemi rodičů. Rodiče kladou důraz na **budování důvěrného vztahu s dítětem, otevřeného přístupu a komunikace o rizicích internetu a také jasných nastaveních, limitech a pravidlech**. Výše uvedené principy jsou také ve shodě

s odbornými pohledy (viz kapitola 3.1), kde jsou mezi základními stavební kameny prevence uvedeny kvalitní komunikace, bezpečné sociální prostředí rodiny, posilování zdravého sebevědomí dítěte, zájem rodičů o svět dětí i mediální prostor a nezbytná spolupráce rodičů s pedagogy. Za největší chyby mediálních strategií rodičů považují na jedné straně **úplný zákaz médií a tabuizaci témat**, které internet přináší, na straně druhé pak naprostou **volnost bez žádných omezení**, které by rodiče dětem nastavili.

Hranice jednotlivých typů mediálních strategií jsou velmi obtížně zjistitelné. Ve vyhodnocení DVO1 je vidět, že všechny rodiny využívají **různé kombinace všech přístupů** podle jejich výchovných strategií a také věku dětí. Předmětem diskuzí a pravidel je především **časové hledisko**, u mladších dětí rodiče řeší více **obsah internetu** a dalších médií. S věkem pak dostávají děti větší důvěru a svobodu.

Shodně s výzkumem Šťastné, Woláka a Cigánkové (2014, s. 97-98) se potvrdilo, že většina rodičů nevnímá mediální výchovu jako samostatnou výchovnou oblast, ale reagují **spontánně na vývoj děti** a aktuální potíže, se kterými se jejich děti samy na internetu nebo ve škole potýkají. Nastavování pravidel pro média se ukázalo jako **přirozená součást rodinného soužití**, zřídka byly pravidla nastavovány explicitně preventivně a dopředu s možným očekávaným rizikem používání médií. Rodiče, se kterými byl veden rozhovor i ti, kteří dorazili na semináře o kyberprostoru do školy, patřili k těm, jenž mají zájem o tuto oblast, chtějí svoje děti chránit před riziky používání médií a již svoji aktivitou dokázali svůj zájem o sebevzdělávání. Totožně mohu shrnout se výsledky výzkumu, že *„ačkoliv někteří **rodiče** nepovažují využití médií a komunikačních technologií za důležité, tak z rozhovorů vyplynulo, že mu **pozornost věnují a využívají mnoho výchovných strategií**“* (Šťastná, Wolák, Cigánková, 2014, s. 98)

Rodiče jsou v procesu výchovy klíčovými socializačními aktéry, kteří intencionálně nebo také nezáměrně či nahodile na svoje děti působí. Pokud bude v rámci preventivního působení věnována pozornost také jim, může to přinést výraznou pozitivní změnu do snížení rizik chování jejich dětí v kyberprostoru. Ty, kteří jsou ve výchově svých dětí aktivní, by pomohlo **vybavit dobrými nástroji**, které by zmírnily jejich nejistotu. Mezi největší překážky, které z výzkumu vyplynuly, patří jednoduché a dostupné informace, účinné nástroje, které jim pomohou s předáním těchto informací dětem (např. videa určená dětem) a také možnost vzdělávání a sdílení jejich zkušeností i nesnází. Pokud se tedy podaří odstranit tyto překážky a naplnit potřeby rodičů, budou moci lépe nastavit svoji **optimální mediální strategii** vůči svým dětem a dosáhnout **lepších výsledků**

v prevenci před riziky kyberprostoru. Bude také větší šance, že se stanou **dobrými průvodci ve světě internetu** a nových technologií, i přestože většina z nich patří do skupiny digitálních přistěhovalců. Pro tyto vysoké cíle je zapotřebí **spolupráce s dalšími lidmi a institucemi** jako je škola, město, kraj, případně celonárodní koordinace a nastavení limitů internetu.

To, že měly semináře i rozhovory s rodiči smysl, dokládají také následující výpovědi respondentů. Maminka M2 vyhodnotila jako pozitivní, že když *„byla na přednášce ve škole…uvědomila jsem si, že ty děti nevědí, jak se mají chovat, není to automatický…musíš jim to nějak přiblížit… teď jsme byli na tom semináři s tebou.. pomohly nám ty ovce (**video**)“* (M2, 41 let). Tatínek O5 to na konci rozhovoru zhodnotil *„takže to cos udělal, teda, tak to je velmi velmi záslužné jo. A já jsem se divil, že eeh tam nepřišlo víc lidí jo. A myslim si, že by to bylo potřeba jo“* (O5, 40 let). Maminka M4 zmínila, že na základě semináře *„ jsme **si udělali příležitost**, synovi jsme pustili ten film to Say no!, ale bavili jsme se o tom s ním...“* a dokonce zavedli nové pravidlo: *„...mně se tam líbila ta večerka..třeba s těma mobilama..**zavedli jsme večerku 20:30**..“* (M4, 45 let).

Závěr

Díky studiu mnoha zdrojů jsem se mohl ještě více ponořit do problematiky rizik internetu a dalších médií nejen z pohledu dětí a mládeže, ale především očima rodičů. Na vybraném vzorku jsem mohl prozkoumat aktuální mediální rodičovské strategie a jejich možný dopad na chování dětí v oblasti kyberprostoru, čímž byl splněn hlavní cíl práce.

Přineslo mi to také nové poznatky a souvislosti, které jsem mohl uplatnit při přípravě i realizaci seminářů pro rodiče. Ty proběhly díky otevřeným vztahům se školními metodiky prevence a vedením na třech základních školách. Rodiče, kteří přišli, velmi kvitovali umožnění realizace tohoto semináře, který jim pomohl se v tématu zorientovat a zamyslet se nad tím, jaká pravidla, nastavení a celkovou mediální strategii ve své rodině zvolí. Tato spolupráce přinesla také nové otázky směrem k vedení školy, jak je toto téma v rámci výuky a školních osnov řešeno. Došlo tak k cenné diskuzi, při které rodiče ve dvou školách iniciovali další setkání v rámci Sdružení rodičů a přátel školy, kde by chtěli o tomto ožehavém tématu mluvit a řešit, jak v rámci školy nejlépe uchopit prevenci rizik kyberprostoru. Samotná praktická část této práce měla tedy pozitivní dopad do reálných životů rodičů. Vnímám, že potenciál práce s rodiči je v rámci sociální pedagogiky opravdu velký a stálo by za to se mu v praxi více věnovat. Myslím si, že sociální pedagog, který se pohybuje na pomezí rizikových jevů a práce s dětmi a mládeží i jejich rodiči, má ve školství budoucnost. Může totiž pomoci řešit oblasti, které přesahují rámec školy a na druhé straně hranice sociální práce s rodinami, a vyplnit tak místo, které se zdá být důležité a nosné. Myslím, že by bylo velkou pomocí, pokud by se sociální pedagog stal ve škole součástí týmu školního poradenského pracoviště.

Také výzkumné šetření v rámci individuálních rozhovorů považuji za velmi užitečné. Hodnotím kladně jednotlivá setkání s partnerskými páry, které přinesly zajímavé zamýšlení nad problematikou v kontextu dané rodiny. Bylo velmi cenné sledovat rozhovory konkrétní partnerské dvojice. Myslím totiž, že bych dospěl k jiným výsledkům, když by se jednalo o interview pouze s jedním rodičem, kde by nebylo možné sledovat vzájemnou interakci partnerů a také mužský a ženský aspekt vnímání rizik kyberprostoru. Během rozhovorů jsme se dostali k hlubokým myšlenkám a principům, které mají v rodině nastavené. Byť jsem jako výzkumník, působil pouze jako tazatel, rodiče to vedlo k objevnému přemýšlení a reflexi postojů, nad kterými běžně neuvažují. Někteří děkovali za rozhovor s tím, že si mohli ujasnit určité věci v oblasti rizik internetu a používání médií ve své rodině.

Limitem tohoto šetření bylo, že na poptávku individuálních rozhovorů, reagovali rodiče, kteří aktivně přišli na seminář a navíc byli ochotni otevřít se svým partnerem svoje soukromí. Byli to ve všech případech rodiče, kteří výchovu dětí aktivně řeší. Pokud by se ale podařilo doručit osobní pozvání a vzbudit důvěru u rodičů, kteří potřebují v této oblasti větší pomoc, přineslo by to další důležitý vliv v oblasti prevence rizik kyberprostoru ohroženějších dětí a mládeže. Myslím si tedy, že kombinace praktických seminářů pro rodiče s následnou možností individuálních rozhovorů je v rámci sociální pedagogiky užitečná, přínosná a efektivní.

Seznam použité literatury

CIGÁNKOVÁ, Klára. *Mediální výchova v rodině*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova.

CLARK, Lynn Schofield. *The parent app: understanding families in the digital age*. New York: Oxford University Press, c2013. ISBN 978-0-19-989961-6.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3.

ČESKÝ SOCIÁLNĚ DATOVÝ ARCHÍV. *Naše společnost 2008 – říjen*. [Online] 31. 10 2008. [Citace: 27. 11 2018.] http://dspace.soc.cas.cz:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/324/D_V0810.pdf?sequence=1 .

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Újma ve virtuálním světě bolí stejně jako v tom reálném, upozorňuje policejní psycholožka Ludmila Čírtková. *Učitelské noviny.* 2014. Roč. 117, č. 8, s. 9. ISSN 0139-5718.

DOUBRAVA, Lukáš. Pohlcuje naše děti kyberprostor? : úkolem pedagogů je učit žáky, jak rizikům předcházet. *Učitelské noviny.* 2013. Roč. 116, č. 37, s. 14-16. ISSN 0139-5718.

EDUCATION.COM. *Can Smartphones Make Kids Smarter?* [Online] 27. 08 2013. [Citace: 27. 01 2019.] https://www.education.com/magazine/article/smartphones-kids/.

HOŁYST, Janusz A. *Cyberemotions: collective emotions in cyberspace*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg, 2016. ISBN 978-3-319-43637-1.

HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9.

ECKERTOVÁ, Lenka. Šikana v kyberprostoru. *Učitelské noviny.* 2013. Roč. 116, č. 37, s. 12. ISSN 0139-5718.

FILIPOVÁ, Dana. Pro koho a v jakém věku? Profil na sociální síti je třeba zabezpečit. *Týdeník školství.* 2013. Roč. 21, č. 8, s. 5. ISSN 1210-8316.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 4. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0741-2.

CHAPMAN, Gary D a **PELLICANE** Arlene. *Vztahy v digitálním světě: pomáhá technika vaši rodinu sbližovat, nebo ji od sebe odděluje?*. Přeložil Alena ŠVECOVÁ. Praha: Návrat domů, 2016. ISBN 978-80-7255-358-7.

KOPECKÝ, Kamil, **SZOTKOWSKI**, René a **GIBADULIN** Denis. Kyberšikana, sexting a rizikové seznamování českých dětí v prostředí internetu. *Komenský*. 2014. Roč. 139, č. 2, s. 11-13. ISSN 0323-0449.

KOPECKÝ, Kamil. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4861-9.

KOPECKÝ, Kamil. Specifické rysy kyberšikany u českých dětí v kontextu systému všeobecné primární prevence (pohledem kvantitativně-kvalitativního výzkumu). *E-pedagogium*. 2015. Roč. 2015, č. 3, s. 71-82. ISSN 1213-7758.

KOPECKÝ, Kamil. Sexting u českých dětí pohledem výzkumu. *Řízení školy*. 2017. Roč. 14, č. 9, s. 48-53. ISSN 1214-8679.

KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0.

KRČMÁŘOVÁ, Barbora. *Děti a online rizika: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.

KOUCKÁ, Pavla. Žijete on-line? *Psychologie dnes*. 2006. Roč. 12, č. 7-8, s. 11-15. ISSN 1212-9607.

LA SALA, Zdeněk. Na internetu se děti mohou setkat s pornografií, ale i s nebezpečným člověkem. *Týdeník školství.* 2007. Roč. 15, č. 6, s. 5. ISSN 1210-8316.

LIVINGSTONE, Sonia **and HADDON,** Leslie **and GÖRZIG,** Anke **and ÓLAFSSON, Kjartan. 2011.** Risks and safety on the internet. *LSE Research Online.* [Online] 30. 03 2011. [Citace: 16. 03 2019.]

http://eprints.lse.ac.uk/33731/1/Risks%20and%20safety%20on%20the%20internet%28lsero%29.pdf.

MORGAN, David L. 2001. *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu.* Boskovice : Albert - František Šalé, 2001. ISBN 80-85834-77-4.

PALYZA, Jiří. Sociální sítě - věk a ochrana soukromí. *Řízení školy*. 2011, Roč. 8, č. 6, s. 33-35. ISSN 1214-8679.

PEŠAT, Pavel. Rizika kyberprostoru a jejich vztah k sociální práci. *ACC Journal. Issue C, Social Sciences.* 2015, Roč. 21, č. 3, s. 38-46. ISSN 1803-9782.

POSPÍŠIL, Vít. *Primární prevence závislosti na alkoholu na základních školách*. Hradec Králové, 2017. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Kalibová Petra.

ROUBAL, Ondřej. Internauti : generace vyrůstající "na síti". *Psychologie dnes*. 2013, Roč. 19, č. 1, s. 48-51. ISSN 1212-9607.

RUSHKOFF, Douglas. *Kyberie: život v kyberprostoru*. Praha: SPVČ, 2000. Živel. ISBN 80-85239-34-5.

SAK, Petr. Děti a mládež na počátku mediální a informační společnosti. *Česko-slovenská pediatrie.* 2009, Roč.. 64, č. 5, s. 242-250. ISSN 0069-2328.

SÁMELOVÁ, Simona. Internet - áno, alebo nie? *Vychovávateľ.* 2011, Roč.. 60, č. 3-4, s. 38-40. ISSN 0139-6919.

SOUKUP, Petr. Mladí, internet a bezpečnost. *Kritické listy*. 2009, Roč.. 2009, č. 35, s. 5-7. ISSN 1214-5823.

STAŠOVÁ, Leona, **SLANINOVÁ** Gabriela a **JUNOVÁ** Iva. *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet **CORBIN**. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-x.

ŠEĎOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví.* Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-149-2.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu.* Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6.

ŠŤASTNÁ, Lucie, **WOLÁK**, Radim a **CIGÁNKOVÁ**, Klára. Mediální výchova v rodině: postoje a přístupy českých rodičů. *E-pedagogium.* 2014, Roč. 2014, č. 1, s. 89-100. ISSN 1213-7758.

ŠVANCAR, Radmil. Sehnat router s rodičovskou kontrolou je téměř nemožné : o bezpečnost na internetu se snaží starat i kraje (Rozhovor s Petrem Pavlincem). *Učitelské noviny*. 2017, Roč. 120, č. 26, s. 8-9. ISSN 0139-5718.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára **ŠEĎOVÁ**. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TĚTHALOVÁ, Marie. Jak se bránit kyberšikaně? : pomůže prevence! *Rodina a škola.* 2011, Roč. 58, č. 8, s. 10-12. ISSN 0035-7766.

ZIMBARDO, Philip G. a Nikita D. **COULOMBE**. *Odpojený muž: jak technologie připravuje muže o mužství a co s tím*. Přeložil Libuše ČÍŽKOVÁ, přeložil Kateřina KLABANOVÁ. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-247-5797-1.

ZORMANOVÁ, Lucie, Virtuální šrámy : kyberšikana jako problém současné rodiny. *Rodina a škola*. 2015. Roč. 62, č. 5, s. 10-11. ISSN 0035-7766.

Seznam tabulek a obrázků

Tabulka č. 1 Přehled respondentů 42
Tabulka č. 2 Přehled kategorií v otevřeném kódování 50
Tabulka č. 3 Odlišnosti mezi muži a ženami v oblasti kyberprostoru..... 57
Tabulka č. 4 Hlasování rodičů..... 59

Obrázek č. 1 Foto z hlasování o otázkách TO10-TO12 58

Seznam příloh

Příloha A Shrnutí dílčích výzkumných a tazatelských otázek včetně výzkumných metod

Příloha B Otevřené kódování: Kategorie a kódy v dílčích výzkumných otázkách

Příloha C Zajímavé zdroje pro vzdělávání a pomoc rodičům

Příloha D Pracovní list pro rodičovský seminář (metoda focus group)

Příloha E Pozvánka na seminář pro rodiče

Příloha F Transkripce rozhovoru s partnerským párem O5/ M5

Příloha A – Shrnutí dílčích výzkumných otázek a tazatelských otázek včetně výzkumných metod

Dílčí výzkumná otázka	Tazatelské otázky	Výzkumná metoda
(DVO1) Jaké strategie mediální výchovy zaměřené na internet rodiče využívají?	(TO1) *Na co nejvíce narážíte u svých dětí a jak to řešíte v oblasti internetu?*	**Focus group**
	(TO2) *Jaká máte pravidla používání médií vašich dětí a rodiny celkově?*	
	(TO3) *Jak se vám daří povídat si o možných rizicích internetu se svým dítětem? Kdy a jak se to nejčastěji děje?*	
	(TO4) *Jak dobře je vybaveno vaše dítě se pohybovat ve světě internetu?*	
	(TO5) *Co považujete za největší průšvih internetu? A naopak v čem vám přijde přínosný?*	
	(TO6) *Jaké negativní postoje a návyky by se děti mohly skrze internet naučit? Co považujete za největší slabinu internetu?*	
	(TO7) *Co jsou oblasti, se kterými byste nechtěli, aby se vaše děti v současném věku na internetu setkali?*	
	(TO15) *Jaká média (tv, internet, mobil) v rodině pravidelně používáte?*	**Polostrukturovaný rozhovor**
	(TO16) *Kdo v rodině umí nejlépe pracovat s počítačem či s médii obecně?*	
	(TO17) *Díváte se někdy společně na televizi nebo používáte někdy společně internet? Případně jak často a co bývá nejčastěji obsahem?*	
	(TO18) *Vadí vám něco, co děti v souvislosti s médii dělají? Případně, jak na to reagujete?*	
	(TO19) *Používáte někdy televizi nebo počítač jako nástroj výchovných opatření (zákaz, odměna)?*	

	(TO20) *Zdá se vám, že „obrazovky“ vám umožňují trávit více kvalitního společného času? Jak se to případně děje?*	
	(TO21) *Měl/a jste někdy kvůli televizi nebo počítači/internetu s dítětem konflikt? Jaký?*	
	(TO22) *Jaká (další) pravidla spojené s používáním internetu má vaše dítě?*	
	(TO30) *Používáte nějaký program, který by hlídal čas či obsah a reguloval jejich používání internetu?*	
	(TO34) *Jak se vám daří povídat si o možných rizicích internetu se svým dítětem? Kdy a jak se to nejčastěji děje?*	
(DVO2) Jak se liší výchovné strategie v oblasti kyberprostoru matky a otce?	(TO23) *Jak reaguje na přílišné trávení času dítěte na mobilu internetu či hraní počítačových her manžel/manželka?*	**Polostrukturovaný rozhovor**
	(TO24) *Koho více trápí, kolik času a co hraje jejich dítě v oblasti kyberprostoru?*	
	(TO25) *Kdo více zasahuje či nastavuje pravidla v oblasti mediální výchovy?*	
	(TO26) *Co vám nejvíce vadí ve způsobu používání médií na vašem manželovi/manželce/partnerovi/partnerce?*	
(DVO3) Jaké omezení využívají rodiče v souvislosti s chováním dítěte v kyberprostoru?	(TO10) *V jakém věku vám přijde, že by mohlo mít vaše dítě vlastní PC či TV ve svém pokoji?*	**Focus group/ polostrukturovaného rozhovoru**
	(TO11) *V jakém věku vám přijde, že by mohlo mít vaše dítě svůj telefon?*	
	(TO12) *Co vám přijde pro vaše dítě únosná doba hraní za den na mobile/ pc/ tabletu?*	
	(TO27) *Existují aktivity, které mohou děti na internetu dělat pouze s vaším (rodičovským) svolením?*	**Polostrukturovaný rozhovor**
	(TO28) *S čím byste nechtěli, aby se vaše děti v současném věku na internetu setkali?*	
	(TO29) *Co se děje, když vaše dítě nějaká pravidla v oblasti médií poruší?*	

(DVO4) Co považují rodiče za účinné nástroje, strategie v mediální výchově zaměřené na oblast kyberprostoru?	(TO8) *Co vám přijde jako nejlepší nástroj pro ochranu dětí před riziky na internetu?*	**Focus group**
	(TO9) *Co vám přijde jako nejdůležitější věc při výchově dětí v oblasti kyberprostoru?*	
	(TO31) *Jak připravujete svoje děti na nástrahy kyberprostoru, resp. internetu?*	**Polostrukturovaný rozhovor**
	(TO32) *Co si myslíte, že může rodič udělat jako největší chyby, které by mohly v oblasti zacházení s internetem dítěti nejvíce ublížit?*	
	(TO33) *Jaké konkrétní nástroje byste v oblasti rizik internetu při vedení svých dětí preferovali?*	
(DVO5) Jaké konkrétní potřeby mají rodiče v oblasti mediální výchovy svých dětí?	(TO13) *Co by vám nejvíce pomohlo, abyste svoje děti na rizika internetu co nejlépe připravili?*	**Focus group**
	(TO14) *Co vám nejvíce brání účinně provést svoje děti riziky internetu?*	
	(TO35) *Jak se cítíte vybaveni informacemi ohledně rizik internetu?*	**Polostrukturovaný rozhovor**
	(TO36) *Jaká podoba poradenství v oblasti sebevzdělávání a vedení dětí riziky internetu by vám nejvíce vyhovovala?*	

Příloha B – Otevřené kódování: Kategorie a kódy v dílčích výzkumných otázkách

Dílčí výzkumná otázka	Kategorie	Kódy
(DVO1) Jaké strategie mediální výchovy zaměřené na internet rodiče využívají?	***1. Aktivní mediace***	**Příležitosti k diskuzi***: musí čekat, kdy je to vhodný; čekat, kdy se to hodí; dovysvětlím; sdílí; zájem o informaci, tak ji dostanou; vyplyne to ze situace; mluvíme; jak to ty děti přinášej; poučený jsou...jim to říkám; musej bejt poučený; jsme si docela otevřeně promluvili; dítě máme sami pro sebe; rokujem kolem stolu; o víkendu… když není spěch; v klidu vysvětlili; čas o tom diskutovat*
	2. Co –viewing	*skype s babičkou; dívání se společně na pohádky; ta televize, …smějem se…ale počítač ne; ňákej dokument; hledáme dovolenou; neděláme, že bysme na tom společně hráli (pc); nějaký film; rodinný film; čtyřiadvacítka a sport..; pravidelně běží Simpsnovi; sport, mistrovství světa v hokeji...něco co je online; na tomhletom filmu jsme vysvětlovali dějiny;*
	3. Restriktivní mediace (nastavení pravidel)	**Vnímání pravidel a omezení rodiči***: děláme tak ňák intuitivně prostě tak jak to cejtíme…; furt fungujou ňáký vyjímky ; časově a asi i co, sledujem* ; *omezovali i v televizi* ; *nemůžem říct, nedrž to (mobil) v ruce* ; *věřím tomu, že nedělaj takový aktivity proti, kterým bysme byli* ; *sebere mu to* ; *necháváme, aby si to řešili sami ; snažíme je od toho odhánět ; Není jasné pravidlo* ; *to bychom asi nebyli schopni uhlídat* ; *řeší se to příležitostně* ; *udržet to v ňáké rozumné míře;* **Výchovná opatření (konflikty a jejich řešení):** *řekneš, že jakože dneska ne; třeba jakože už končí; vnímá prostě nespravedlivě; kvůli počítači; musela přestat; další kolo; říkám…ne už nemáš čas, uděláme záložku a příště tam můžeš pokračovat; nedohodnou, protože jsou tři; snažíme to omezit příště; redukci kapesného; pouze výhružka; když budete mít prostě uklizeno, tak za to je počítač; měl*

		tendenci ten mobil zabavovat; zákaz večerníčku fakt ne; na můj vkus je to moc… bojujem..někdy koukají na nějaké seriály; mohli koukat na něco kvalitnějšího; není to jako trest..spíš to zregulovat; tendenci ty média konzumovat víc, než je-, než bychom chtěli; vadí ten obsah; připomeneme dodržení toho pravidla; zrušili cukr bič přístup; maj tendence klikat; chtěj hrát hry; seděl u televize a do očí mu svítil telefon; koukat na něco kvalitnějšího; tendenci ty média konzumovat víc, než je-, než bychom chtěli; vadí ten obsah; youtubery;
	4. Monitoring	*nepoužívaj bez nás*; *počítači mají pod naší kontrolou; jde nastavit ten režim (rodičovský)..; přijde mail, že žádá více času; složité na nastavování; nemáme tenhle styl výchovy*
	5. Další vlivy, které působí na rodičovské mediace	**Rodičovské zkušeností a obavy:** *kyberšikana; násilí; stránky se sexuální obsahem; nevhodný komentáře; viry do počítače; nevinný klikání; obavy za svoje děti z „čehokoliv"; vliv reklam; upoutávky na filmy – drasťárny; prostor pro tvoji fanatazii; hrála jsem jedinou hru*
(DVO2) Jak se liší výchovné strategie v oblasti kyberprostoru matky a otce?	***6. Názorové odlišnosti a neshody mezi manžely/partnery***	**Otcové (muži):** *nechal bych je hrát více než 10 min, asi 20 nebo 30 min; nikdy úplně nevnímal tak, jakože bysme tady potřebovali nastavit ňáký tvrdý pravidla; méně často, ale když už to je vyhrocený,..tak rezolutně zakročím seberu jim to; nestavím se k tomu tak negativně* **Matky (ženy):** *já cejtím velký NE, pro mě už je kompromis těch 10 min; protože tady jsem já; manželka jim častěji mluví víc do duše; věci mimo realitu vadí víc mně....Já jsem důslednější..víc si všimnu..hlídám..* ***Co vadí jednomu na druhém:*** *on přijde z práce.. práce a někdy směřuje rovnou tam (k počítači); místo toho, abychom trávili čas spolu, tak já tam něco načítám na internetu, nebo odpovídám na maily…; takový ty jeho nápady právě ty tablety; pokud začnou ty sociální média moc prožívat……*

		přijde mi, že je to prostředek k tomu, aby došlo k porušení vztahu"; sluchátka na uších a najednou začne mluvit; vykecávaj..dlouhý hovory
(DVO3) Jaké omezení využívají rodiče v souvislosti s chováním dítěte v kyberprostoru?	***7. Rodič s malými dětmi***	**PC v pokoji:** *kdyby to byla nutnost a omezovalo by to náš rodinnej; potřeba vzít počítač někam do školy; až budou starší; když dcery chtějí hrát hry, tak dovolíme 10 minut každá; Přístup k počítači mají pod naší kontrolou, ale co se tam děje dále, to nevím* **TV v pokoji:** *: možná z donucení, „…nevím, možná až budou starší;* **Mobily***: od 13 telefon..o počítači jsme se nebavili..; nevím, možná kdyby na to došlo, kdyby musela…nevím; a sociální sítě nepotřebuje* **Únosná doba s médii***: musíme korigovat časově; chci jim to dopřát; Aby se prostě odreagovali; A takže prostě tu půlhodinu; zhruba hodina, dvě hodiny je maximum; přes týden, tak je to půl hodiny, maximálně tři čtvrtě; vybarvování, strojení panenek nic náročnýho…nejsou tam žádný levly;* **Další užitečná pravidla***: si můžou hrát jenom jednu nebo dvě hry; ta mladší by klikala na další… tatínek bude u toho stát;*

	8. Rodič s mladšími i dospívajícími dětmi	**PC v pokoji*:*** *dvanáct; , nemá vlastní..; velmi silná penetrace ; v naší domácnosti... máme 3 PC, každý máme notebook...každý už má mobil .. tablet, dokonce dva tablety* ***;*** *.. to má jen v pátek; střílečky jsou nevhodný; přes pracovní týden děti mají omezení hrát hry;* **TV v pokoji*:*** *: televizi do pokoje ne; nikdy; od šesti let ve svém vlastním pokoji* **Mobily*:*** *první syn tlačítkový v 6 třídě, chytrý ve 13; ta 17letá to měla ve čtvrté třídě, 13-ti letá už ve 3. třídě...a nejmladší zdědil v první nebo ve druhý; syn měl od třetí třídy chytrý telefon, dcera asi od taky třetí třídy; Ono se to hodně posunulo; starší je na sítích....nebo seriál; whats up; hry; youtube; telefon má..,já razím, ať to používá naplno..;* **Únosná doba s médii***: mě přijde třeba ty dvě hodiny...ale děti jsou na tom určitě i víc...; tak tohle tak úplně nehlídáme..; třeba několik hodin; dny, kdy ani nevím, že by to vzal do ruky; jsou na tom celej večer; hodinu* **Další pravidla***: nemaj omezené wifi; ňáký youtube kanál to jim neomezuju; žádný telefony u večeře;*
(DVO4) Co považují rodiče za účinné nástroje, strategie v mediální výchově zaměřené na	***9. Klíčové výchovné principy rodičů pro oblast kyberprostoru***	**Budování důvěrného vztahu:** *mluvit s dětmi o nich; smysluplně trávit volný čas; přiblížit se k dětem; dobří kamarádi; zdravé vztahy a komunikace v rodině; důvěra rodič – dítě; Komunikovat s dětmi; důvěra; vzájemná důvěra; Čas mluvit s dětmi o rizicích a problémech* **Jasná pravidla a omezení:** *nastavení pravidel a důsledné dodržování; jasně daný pravidla pro využívání internetu; časová restrikce (omezení); Přiměřená kontrol; pravidelná kontrola; Důslednost (2x); Omezení a rozumný přístup; sledovací..program; nastavením času; nemohli zapnout bez nás* **Komunikovat o rizicích internetu:** *včasná informovanost – prevence (2x); osvěta (1x); Edukovat děti a mluvit s nimi o rizicích na internetu; Povídat si s nimi o tom (2x); Edukace (2x); Pustit poučné*

oblast kyberprostoru?		*video; Ukázat reálné příklady; Mluvit o rizicích; Negativní příklady – poučná videa; Názorné příklady a videa; Ukázka reálných skutečností; Komunikace, informovanost, osvěta; Prevence; Ukázat a vysvětlit důsledky zveřejňování fotek; komunikace o tématu; Informace o riziku; Upozorňovat na riziko sdílení dat; Mluvit s dětmi o rizicích; Dát příklady; Informace; když se něco namane…tak to vysvětlíme…; předtim jsme se bavili o bezpečnosti; Pouštíme jim videa. Vysvětlujeme jim někdo jinej než rodič; přiblížit, …obeznámit je…proškolit je; od někoho jiného;* **Otevřený přístup:** *Nezakazovat, pojmenovat rizika a udělat z toho „výzvu"; Otevřená komunikace s dětmi; otevřená komunikace; Nedělat z věcí tabu; Být otevřený; když z něčeho uděláte tabu, nebo to vysvětlíte jenom jako, když se to neadresuje přímo, tak se vám to vrátí jako bumerang…;* **Rodič jako příklad:** *Jít příkladem; aby rodiče byli příkladem; Vlastní příklad (2x); nápodoba; když budu říkat nedělej to, nedělej to a uvidí, že to dělám,..; povídání jenom nestačí; potřebuje zažít, vidět..mít tu vlastní zkušenost*
	10. Největší chyby rodičovské výchovy v oblasti kyberprostoru	*ignorovat, že může být problém a taky úplně zakázat..; tabuizovat; ..chtěli by začít rebelovat ..co je to, že to tak musí být zajímavý…;nedělat z toho ani vzácnost ani zákaz úplně to vypustit; vrazit ten mobil dítěti do ruky, aby měl ten rodič klid; nechat je tam nekontrolovat je..; jít špatným příkladem; snažit extrémně zakazovat; úplně pustěj.. ani neuvědomujou, že je to špatně; vůbec neukázat;*
(DVO5) Jaké konkrétní potřeby mají	***11. Překážky a omezení pro účinné vedení dětí v kyberprostoru***	**Úroveň znalosti problematiky kyberprostoru:** *Neinformovanost a neznalost prostředí internetu; vlastní neznalost (6x); já nemám problém; já jsem asi na 12 (stupnice 1-10); já myslím, že dost...ale*

rodiče v oblasti mediální výchovy svých dětí?		*jsem překvapenej co vznikne za nový pasti; progres znalostí po přednášce; „co tě zajímá to si seženeš, třeba i mezinárodně* **Časové a komunikační omezení z pohledu rodičů:** *nedostatek času; nedostatek času pro neustálou kontrolu; najít čas na komunikaci; příležitost a čas; vlastní pohodlnost; stud – pornografie;* **Rodičovské nejistoty a tlaky okolí:** *vrstevníci – mobily, školka – pohádky, iluze, nezkušenost, youtubeři jako hrdinové, informace od vrstevníků (sexuální obsah); malé zkušenosti; sledování youtuberů; iluze;*
	12. Rodiči navržené řešení jejich potřeb v mediální výchově	**Kvalitní, dostupné a inspirativní zdroje:** *Informace, Vědět o internetu mnoho info; Manuál, vědět jak; Být o nich dobře informován; Edukativní filmy, videa, materiály pro rodiče a děti (3x); Kvalitní zdroj informací; Dostupné informace; konkrétní příklady – případy; Jednoznačný návod; Výuková videa; Vědět, jak na to!* **Vnější opatření a spolupráce:** *Lepší osvěta a prevence ve školách (4x), osvěta od MŠ (1x), Zákaz pro děti do 18ti let, Lepší zabezpečení programů; Provázaná spolupráce rodičů a školy; Vazba škola & rodina; edukace dětí ve škole a skrze děti mírná edukace rodičů; podpora města; Blokování nechtěných www; Vhodný software; provázanou spolupráci rodičů a školy* **Efektivní způsoby vzdělávání:** *Přednáška (3x), workshop Vzdělávání rodičů, Semináře zaměření na prevenci; série článků v časopise; dokumenty v televizi; online kurz; rychle získat informace zajímavým způsobem; diskuze; poradenství*

Příloha C - Zajímavé zdroje pro vzdělávání a pomoc rodičům

- **Kraje pro bezpečný internet**, www.kpbi.cz – **elearningové kurzy** pro děti, učitele, ale i pro rodiče! + semináře pro rodiče ve školách „Tušíte, co vaše děti dělají na internetu?“
- **Safer internet** – semináře pro rodiče či věřejnost https://www.saferinternet.cz/vzd%C4%9Bl%C3%A1n%C3%AD/vzd%C4%9Bl%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD.html?id=27
- **Bezpečně online** - https://bezpecne-online.saferinternet.cz/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=3
- **E-bezpečí**, národní projekt prevence rizikového chování na internetu, https://www.e-bezpeci.cz/
- **E-nebezpečí** pro učitele, http://www.e-nebezpeci.cz/
- **Minimalizace šikany**, http://www.minimalizacesikany.cz/chci-se-dozvedet/rady-pro-rodice
- **Seznam se bezpečně**, https://www.stream.cz/porady/seznam-se-bezpecne
- **Další materiály pro teenagery a i pro pedagogy**, které byly tvořeny mladými lidmi– The web we want, http://www.webwewant.eu

Příloha D - Pracovní list pro rodičovský seminář (metoda focus group)

A) Otázky do skupinek

1. ***Na co nejvíce narážíte u svých dětí a jak to řešíte v oblasti internetu?***
2. ***Jaká máte pravidla používání médií vašich dětí a rodiny celkově?***
3. ***Jak se vám daří si povídat o možných rizicích internetu se svým dítětem? Kdy a jak se to nejčastěji děje?***
1. ***Jak dobře je vybaveno vaše dítě se pohybovat ve světě internetu?***
2. *Co považujete za největší průšvih internetu? A naopak v čem vám přijde přínosný?*
3. *Jaké negativní postoje a návyky by se mohly děti skrze internet naučit? Co považujete za největší slabinu internetu?*
4. *Co jsou oblasti, se kterými byste nechtěli, aby se vaše děti v současném věku na internetu setkali?*

B) Hlasování

1. *V jakém věku vám přijde, že by mohlo mít vaše dítě vlastní PC či TV ve svém pokoji?*
2. *V jakém věku vám přijde, že by mohlo mít vaše dítě svůj telefon?*
3. *Co vám přijde pro vaše dítě jako únosná doba hraní za den na mobile/pc/tabletu?*

C) Co by bylo pro rodiče pomocí?

Co by vám nejvíce pomohlo, abyste svoje děti na rizika internetu nejvíce připravili?	***Co vám nejvíce brání podle vašeho názoru účinně provést svoje děti riziky internetu?***
DOSTUPNÉ INFORMACE SEMINÁŘE ZAMĚŘENÉ NA PREVENCI EDUKATIVNÍ FILMY VIDEA, MATERIÁLY PRO RODIČE A DĚTI	VLASTNÍ POHODLNOST A NEDOSTATEK ČASU NEINFORMOVANOST A NEZNALOST PROSTŘEDÍ INTERNETU

Co vám přijde jako nejlepší nástroj pro ochranu dětí před riziky na internetu?

1. INFORMOVANOST
2. DŮVĚRA RODIČ – DÍTĚ
3. PŘIMĚŘENÁ KONTROLA

PREVENCE
ČAS MLUVIT S DĚTMI O RIZIKÁCH + PROBLÉMECH

Co vám přijde jako nejdůležitější věc při výchově dětí v oblasti kyberprostoru?

Příloha E - Pozvánka na seminář pro rodiče

VIA HUMANICA

Logo školy

Jak mluvit s dětmi o rizicích on-line světa?

Lektor: Bc. Vít Pospíšil

Pro rodiče i pro pedagogy

Jak porozumět kybersvětu našich dětí z pohledu učitele a rodičů? Jaká opatření můžeme nastavit ve škole, v rodině? Společně se zorientujeme v problematice, zamyslíme se nad našimi výchovnými strategiemi v souvislosti s médii a nastavíme pravidla pro zdravý vztah dětí k on-line světu.

Úterý 5. března 2019, 16:30 – 18:30 h

Název a adresa školy

Vít Pospíšil - Etická výchova o.p.s., lektor primární prevence KAM, 5 let školním metodikem prevence na ZŠ a ředitelem Domu dětí a mládeže, organizace volnočasových a sportovních aktivit pro děti.

VÝSLEDKY DISKUZE BUDOU POUŽITY PRO DIPLOMOVOU PRÁCI LEKTORA.

Příloha F - Transkripce rozhovoru s partnerským párem O5/ M5

Rozhovor proběhl s partnerskou dvojicí O5 a M5, kteří jsou manžely 18 let a mají 2 děti (dcera – 10 let a syn -13 let). O5 – otec, 40 let, nejvyšší dosažené vzdělání: VOŠ; M5 – matka, 40 let, nejvyšší dosažené vzdělání

(TO1) Jaká média (tv, internet, mobil) v rodině pravidelně používáte?

M5: Takže televize, telefon, počítač.

TAZATEL: Mhm

M5: Tablet už(.) někde leží. Už se na něj práší.

TAZATEL: Je pohřben.

O5: No, jo. Noviny si kupujeme jenom časopisy někde na dovolený.

M5: On říkal, že ho to nezajímá.

TAZATEL: No, no. Jenom tyhlety elektronický média.

M5: I speaker se do toho počítá. Jakože wifi bezdrátový ee(.)

TAZATEL: Ne, ne, ne. Myslim tim teďka takový to multimediální zařízení hlavně no.

M5: Jo

(TO22) Jaká (další) pravidla spojené s používáním internetu má vaše dítě?

O5: Pravidla, pravidla máme pro děti, abysme to udrželi v ňáké rozumné míře. Ale pro sebe pravidla moc nemáme.

M5: Mhm, ne no. Eeh je to tak, že přes pracovní týden děti mají omezení s tím hrát hry.

TAZATEL: Mhm

M5: Aby netrávily čas hraním ňákých nesmyslných her. Samozřejně nemaj omezené wifi. Eeh když si potřebujou něco dohledat, prohlédnout. Oni i třeba se můžou podívat na ňáký Youtube kanál to jim neomezuju, protože třeba dcera kouká na anglické. Na tu gymnastiku, nebo komentáře () přízvuk v angličtině.

TAZATEL: A ona dě-... Takhle ona dělá gymnastiku? (My) jsme se o tom bavili.

M5: No, no

O5: Gymnastiku

TAZATEL: Spotovní?

M5: Je to cheerleading, takže to todle, takže v tom spíš sem ráda, protože její učitelka si myslela, že jsme tam žili ňákou dobu. (To) má krásně naposlouchané. Eeh u kluka tam to je takový spíš že se kouká na youtubery, jo. Že to má ty svoje hrdiny, ale tak jako, taky prostě on v tom svém věku člověk potřebuje hrdiny. A snažíme se hodinu denně. Aby to nebylo dýl, aby prostě se to vešlo do těch šedesáti minut. Vždycky říkáme: "Dej si časovač."

TAZATEL: Mhm

M5: Jó. Pořád omílám dokola: "Není to zdravý pro tvůj mozek." Jó, a vůbec hodinu před spaním. Teď jsme ňáký dokument viděli pěkný o modrém světle, že...

TAZATEL: Ano, modré světlo

M5: No, no jak vlastně(.) melatin se nevytváří žejo, takže člověk špatně spí. Tak říkáme: "Hodinu, minimálně hodinu před spaním vůbec ani esemesku si nečti nic. Dělej, že to prostě neexistuje."

TAZATEL: Jo, to je dobré.

M5: Takže takhle

TAZATEL: Daří se to i vám? Hodinu před spaním?

O5: Mě ne, mě ne. Já čtu třeba večer.

TAZATEL: Mhm

O5: Ale teď, teď co dostanu teď ten dokument tak se snažím nečíst.

M5: No, protože i třeba sis () zprávy že. Přečetl idnes nebo něco. Já spíš jsem pořád na ty tradiční knížky. Ty mám ráda. Teďka nemám nic rozečteného, ale ale no(..)

TAZATEL: Děkuju

(TO16) Kdo v rodině umí nejlépe pracovat s počítačem či s médii obecně?

O5: Asi já. Co? Asi já.

TAZATEL: Jo? Dobré. Většinou tatínek. Mě se stalo, že, a to jste pátý rozhovor jo, závěrečný, ten nejlepší nakonec (smích) a já jsem zjistil, že všichni, kteří se mi nahlásili, tak všichni tatínci pracují v IT, nebo prostě k tomu mají hrozně jako blízko. Pracují z domu, prostě sluchátka na uších, skypový porady. To jako mi přišlo hrozně vtipný. Tak se jenom chci zeptat. Ty máš k tomu ňáký jako i pracovní vztah? Jakože...

O5: Ne, ne ne ne. Mě to jako baví, ale rozhodně bych se nenazíval ajťákem, ale dělám takové ty uživatelské nastavení těch přístrojů a...

M5: No tak umí jakože(.) Ne restartovat, ale to druhé slovo(.)

O5: Jako přeinstalovat počítač

M5: Přeinstalovat počítač a takový ty věci, co je potřeba čas od času. Defragmentace disku jo.

TAZATEL: Jo, super.

(TO17) Díváte se někdy společně na televizi nebo používáte někdy společně internet? Případně jak často a co bývá nejčastěji obsahem?

M5: Určitě. Děti třeba přijdou s ňákym zajímavym eeh programem. Jakože přijdou nám ho ukázat. Povětšinou si ho pouštíme na velké televizi (). A teďka naposledy nám třeba syn ukazoval ten příklad jak hrál jakože slepý chlapec, žejo v Praze, že je slepec. Aby vlastně natáčeli, co udělají lidi, jak zareagují. No on prostě vyloženě: "Prosím vás, můžete mi tady někdo pomoct?" A on nám to ukazoval jakože to viděl, že to je zajímavé tak jako to je sdílený. Anebo my když jsme zase přišli z přednášky, tak jsme jim ukazovali, že () videa, že se můžou přijít podí- a povídali jsme o tom. A přes zimu často si pustili jako rodinný film. Že jsem měla tipy, jakoby i víc. Takže a pak vždycky jsme o tom debatovali a... Naposledy viděli eeh machři Sněženky a machři. Protože jel syn na lyžák, tak tématicky (smích)

O5: A to zrovna bylo v televizi no. My jako tu televizu moc nekonzumujeme jako takovou, obzvlášť ne zprávy a jako sdělovací... My si pouštíme filmy.

M5: No, no no no

TAZATEL: Vybíráte ňáké...

O5: A nevybírám vůbec jako... My bysme nepotřebovali ten příjimač TV. Jako my si stáhnem film a podíváme se. Cíleně no. Většinou třeba v angličtině, jako...

(TO18) Vadí vám něco, co děti v souvislosti s médii dělají? Případně, jak na to reagujete?

(ticho)

O5: Mě(.) nevadí co s nimi dělají, ale kromě toho, že třeba mají tendenci ty média konzumovat víc, než je-, než bychom chtěli. Tak mi vadí ten obsah, jo.

M5: U dcery mi to moc nevadí...

O5: U dcery ne, ale...

M5: U syna to je takový, že ti kluci () protože nic neumí. Ale jako nechcem mu to říct takhle, abysme mu neničili hrdiny

O5: Jak jsem-, jak jsem o tom mluvil, že prostě jako...

TAZATEL: Youtubeři

O5: ...youtubeři a ne všichni s sebou přinášejí něco. Většinou to jsou, v úvozovkách, lidi, kteří nic neumí, ale tu () maj sledovanost, takže sou známý a prostě...

M5: Přitom ani třeba nejsou dobří řečníci. Jo, že jim ani nerozumíme...

TAZATEL: Není-, není jim rozumět, drmolí jo, nemají tu průpravu

M5: Kdyby to byli třeba výborní řečníci, že třeba to by mohla být ta inspirace, tak dobře jo. Ale ani to ne, takže my tam třeba nevidíme(...) ten důvod proč by měli být takhle dobří hrdinové pro našeho syna.

TAZATEL: Je zajímavý, čím si je získaj ty mladý, žejo. Čím, čím jakoby trefí ten...

O5: Většinou, já jsem po tom pátral, a většinou eeh to je takzvaný game pipe. Kdy prostě youtubeři hrajou počítačovou hru a komentujou tu hru. A tímhle tím jak jsou počítačové hry masové, tak mají tydlety typy videa eeh.(.) velkou sledovanost. A tímhle se stávají známými, protože mají spoustu zhlédnutí, spoustu odběratelů a prostě v té hiearchii, protože ta hodnota mezi těmi mladými je jakou máš sledovanost, kolik máš odběratelů. Tak to je, to je hodnota na které oni vyrostou no a pak už jsou známí samozřejmě.

TAZATEL: Skrz komentáře, skrz ňáký glosování a něco, co...

O5: Jo, a přitom, přitom jsou katastrofální. Ta úroveň toho komentování je, je ubohá. (…)

(TO19) Používáte někdy televizi nebo počítač jako nástroj výchovných opatření (zákaz, odměna)?

M5: No, dělávali jsme to, pak () přibližně v lednu, co jsem se rozhodla, že to dělat nebudem. Že úplně jsme zrušili cukr bič(.) přístup. Eeh jsme se dohodli, že(.) Nedělalo to dobrou atmosféru v rodině. Nedělalo to prostě příjemno. Bylo takové dusno, jo. Nebo naštvanost z jejich strany, zklamaný z naší strany. Už se to, jako se to mlelo ty emoce nepříjemně. Tak jsme říkali, že od toho, že takhle to nechcem vést. Takže nedáváme ani za odměnu, ani za tresty. No, prostě...

TAZATEL: A dceři je jedenáct?

M5: Bude jí jedenáct, klukovi bude třináct.

TAZATEL: Aha, takže pátá třída?

M5: Pátá třída a sedmá

(TO20) Zdá se vám, že „obrazovky“ vám umožňují trávit více kvalitního společného času? Jak se to případně děje?

TAZATEL: Vy jste vlastně říkali to sledování těch filmů...

M5: To vnímám jako velice kvalitní čas. Jo, protože o tom se fakt bavíme, pak i třeba, když, já nevim, jsme šli na výstavu Titanik, tak jsme si pustili i ten (film) jo. Přejela jsem ty takový ty scény jo, aby to zas pro ty menší nebylo traumatizující. Ale je to takový mi to přijde-, Pelíšky jsme si třeba pustili. I k těm Pelíškům jsme pak lili olovo. Jo o Vánocích.

O5: A měli jsme hodně témat () osmašedesátý rok, takže to jsme to jako eeh. Na tomhletom filmu jsme vysvětlovali dějiny.

M5: Jsme třeba i zastavili, že, něco vysvětlili. Takže v tom to vidím jakože stmelovací pro rodinu jako hezky.

TAZATEL: Mhm(...) A co se týče třeba počítačovejch her nebo něco na internetu. Je tam ňáký jako prostor, kdy něco sdílíte nebo hrajete, nebo nevim.

M5: Já vlastně prakticky nikdy jsem internetové hry nehrála (). Nikdy mě to nechytlo. Co mě baví na internetu, snažím se to dětem vysvětlovat neustále, že oni mají vlastně odpovědi pořád v ruce. Jo takže zdůrazňovat jim, třeba teď máme prostě rovnoběžník tak říkáM5: "Anči, víš to, že vlastně najdu to, že tě někdo vede, jak to máš rýsovat? Pojď já ti to ukážu." Oni vlastně ani nevědí, že všechno, to co potřebují vědět, nosí s sebou, tak tohle mě v tom baví a v tom vidím, že to je bezva. Jo, nebo řeknu: "Nerozumíš ňákému slovu. Šup napiš si to tam, ono ti to vyjede, co to znamená." Takže se snažím je vést, aby viděli i tu druhou stránku. ŘíkáM5: "A my, když jsme byli malí, my jsme museli běžet do knihovny. Najít si tu knížku, vyhledat si to." Takže se na nás tak koukají. No tak v tom já vidím to, co bych jim chtěla jako dát.

O5: Ale, že bychom hráli nějakou společnou hru to ne.

M5: Ne, to ne. My nikdy jsme ani nehráli že.

(TO22) Jaká (další) pravidla spojené s používáním internetu má vaše dítě?

M5: Vždycky nám to usnadnila škola. Protože škola od září dala jasné pravidlO5: Žádná elektronika.

O5: Nesměj vytáhnout mobil.

TAZATEL: A děcka chodí do XXXX, nebo jsou tady?

M5: Chodí na ZŠ XX.

TAZATEL: ZŠ XX ano.

M5: Takže vlastně tam co jsou XXXXX. Takže oni vlastně nesmí vůbec vytáhnout elektroniku z tašek po celou dobu, takže to je krásné, že my víme, že tu dobu strávenou, co jsou ve škole, protože tam je taky volná wifi, jo přestože všichni říkaj, že je zaheslovaná, ale není. Všichni ty děcka choděj () odemknout. Tak to nám dává takovou pěknou-, data nemají. Jo takže vlastně co jsou v autobuse, tak si poslouchají na pecku do ucha hudbu. Což proti tomu nic nemáme, proti poslouchání. Takže máme pravidlo, že nesmí mít obě pecičky v uchu, že pořád musí jedním uchem...

O5: A nesmí poslouchat, když jdou mimo autobus, když jdou po ulici.

M5: Tak to pravidlo je nastavený, jestli to dodržují to je druhá věc. Jo, ale prostě jsou upozorněný, že potom člověk neslyší co se děje kolem něho žejo. Že to je nebezpečné. No takže to poslouchaj hudbu a prakticky wifi mají, když přijdou domů.

TAZATEL: Mhm

M5: A zrovna jeden přichází

O5: Dcera (..)

M5: Se nám vrací konečně postupně (smích)

(TO27) Existují aktivity, které mohou děti na internetu dělat pouze s vaším (rodičovským) svolením?

(mimo téma)

TAZATEL: Tak ono jim je deset, třináct. Tak to je větší věk.

(TO10) V jakém věku vám přijde, že by mohlo mít vaše dítě vlastní PC či TV ve svém pokoji?

M5: No

O5: Dvanáct

M5: No, to jsme jakože teďka před Vánocema jsme, syn dostal nový počítač...

O5: Po Vánocích

M5: ...ale s tím, že jsem měla pravidlo, aby nebyl v pokoji. Jo naštěstí jsme to vymysleli tak, že mají šatnu. Takže on to má vlastně v rohu šatny, takže furt u toho nesedí. Jo, že mu to tam nehučí, takže to má na síti někde tam

O5: No, takže jako myslim si, že těch dvanáct let je dobrý, aby zase nebyl, aby byl informovaný víš. No, že prostě to je, to je médium, které mladí mají a tak to je prostě. Tak aby zas byl trošku in.

TAZATEL: Stejně tak eeh, v podstatě stejná otázka:

(TO11) V jakém věku vám přijde, že by mohlo mít vaše dítě svůj chytrý telefon?

O5: To je těžko, to je těžko takhle.

M5: Syn měl od třetí třídy chytrý telefon, dcera asi od taky třetí třídy

O5: Jo, asi no, to znamená od...

M5: Jo, a ten důvod byl, že se cítili špatně ve škole, ve třídě. Protože vlastně měli tlačítkový, aby se nám nahlásili. Aby to bylo prostě takový, že se necítili(.) dobře, že se styděli, protože měli tlačítkový. A taky je fakt, že jsme je chtěli jako potěšit. To je pravda. () (smích)

(TO12) Co vám přijde pro vaše dítě jako únosná doba hraní za den na mobile/pc/tabletu?

O5: Hodina

M5: No tak hodina. Pro tyhlec děti hodina

TAZATEL: To jste říkali

M5: Myslím si, jak se mozek utváří jo, prostě oči, všechno zdraví, sezení.

(TO28) S čím byste nechtěli, aby se vaše děti v současném věku na internetu setkali?

O5: To je to téma kyberšikany. To co jsme vlastně na tvoji přednášce řešili. Todle nás asi jako nejví děsí.

(mimo téma)

TAZATEL: Tak jo. Teď mám pár otázek jako na vás

O5: Mhm

(TO24) Koho více trápí, kolik času a co hraje jejich dítě v oblasti kyberprostoru? + 11. Kdo více zasahuje či nastavuje pravidla v oblasti mediální výchovy?

M5: Já bych řekla, že nejpíš oba

O5: Mhm

M5: Věci mimo realitu vadí víc mně. ()

TAZATEL: Jak to pak jako řešíte? Nevim, máte v tom shodu...

O5: Ne, my v tom nemáme ňáký zásadní rozpor, ale s tou filozofií souhlasím, ale možná se k tomu nestavím tak negativně

M5: Já jsem důslednější

O5: () je důslednější. Ale jako jsme zajedno tady v tomhletom.

M5: Jsem víc taková, že si všimnu, že třeba na to šel v pět, jo. Takže si to hlídám, jestli prostě on sám se odpojí. Kdežto manželovi to tak jako steče

(TO30) Používáte nějaký program, který by hlídal čas či obsah a reguloval jejich používání internetu?

O5: Ano, přemýšleli jsme, ale nikdy jsme to neaplikovali, protože jsou ňáké, ňáké programy, které dokážou hlídat eeh čas strávený na různých-, na počítači, v systému, různé aplikaci a tak dál. Ale většinou ty, ty programy jsou takové jako docela složité na nastavování, že jsme k tomu nakonec nikdy nesáhli. A v tom okamžiku, když jsme měli nejvíc potřebu to nějakým způsobem regulovat, tak jsme radši to vyřešili prostě(.) tím, že jsme si docela otevřeně promluvili o tom, jak by to mělo být a než abysme šli cestou restrikcí tak jsme, tak jsme si promluvili o tom, o ňákých pravidlech a hodláme(..) trvat na tom, že(.) ty pravidla budou dál-, budou fungovat.

M5: V lednu jsme měli takové temnější období jako mezi námi, kdy se nám to vymykalo, měli jsme pocit, že oni nedodržujou ta pravidla, co byly nastavený. Tak jsme vytáhli ze zdi wifi. A pak ty jako děti z toho byly úplně vyplašené žejo. A měli jsme asi týden, kdy takhle prostě byla vyškubnutá wifi. Takže oni, když přišli ze školy, tak vlastně nemohli to využívat. A trvali jsme na tom, že vytáhnou myčku, dělaj si úkoly, jo, že prostě uvidíme, jak to bude fungovat, bylo to takový jako hodně striktní, prostě takový asi vcelku, že jsme rodiče (nemilí jako nejvíce pádní.) A oni se na nás strašně zlobili. Jo bylo to pak už špatně a já si myslim, že jsme vlastně i trestali sebe, protože jsme měli () Jo (smích). Děti se nemohly dostat na bakaláře, co mají, elektronické vlastně, třeba domácí úkoly žejo a todle. Jo, takže po tom týdnu to bylo fakt takový nepříjemný.

O5: A vznikaly tam nefér situace, kdy dcera vyloženě eeh si nezasloužila ňáký trest touto formou, ale jako ten trest byl obecný. Takže bylo to nefér prostředí no.

M5: No, byl to takový temný týden a tak jsme si pak s nima oběma promluvili a řekli jsme, že ne, že takhle žít nechcem, že to, že nám není dobře, že nás to prostě vzdaluje jeden od druhého a že takhle to dobře není jo, že prostě my je musíme respektovat a oni musej respektovat nás. No, tak to byla zkouška, že(.) ohněm, ale dobrá.

O5: Ale jo, myslim si, že ze všech opatření, co jsme kdy dělali tak jsme, v tomhletom jsme asi na sebe pyšní.

M5: Jo, to jsme zvládli moc pěkně

TAZATEL: (smích)

M5: Že jsme oba dva přijeli těma autama domů a tak jsme oba dva stáli () a já jsem taky přemejšlela

O5: Ale přitom, přitom eeh během dne, jak jsme si volali, tak jsme zjistili, že prostě, že to jako takhle, ne že to takhle nejde, ale že oni to hodně porušujou a porušujou i ostatní (pravidla), nedělaj si věci a tak dál. A tak jsme říkali: "No tak jim to asi úplně jako zrušíme," ale pak jsme přišli domů a začli jsme s tím, že jako oni ale nejsou takoví jako špatní. Oni jsou jako jsou slušní, jsou-, nedělají eeh vylomeniny, jo prostě, jenom si svým způsobem věnujou něčemu, co je asi láká a tak dál.

M5: Dýl, než my chcem třeba

O5: Takže jsme jako poukli jsme náš vztek, že a řekli jsme si, když jsme se na ně podívali, že eeh hledali jsme to dobré v nich. Takže vlastně...

M5: No, a všimli jsme si, že jsme to hezky, z toho vybruslili a neublížili jsme tomhlenctomu vztahu jo.

TAZATEL: To je pěkné. Jinak takový tip, jako na to, používám teda s tou nejmladší akorát jo. S tou desetilietou jako na to trávení na mobilu. Už jsem říkal, že jsou ňáký aplikace, teď úplně nevim, jak se jmenuje ňáký time-, a fakt jí to jako hlídá, ona si to hlídá, že jí to fakt pípne, protože to není někdy souvislý čas žejo. Takže chvilku to má na zastávce, chvilku to má tady. Takže to si špatně hlídá, ale já (se) jí občas jenom zeptám: "Jak to máš? Jak jsi na tom?" Ještě mám pět minut," jako protože o tom ví.

M5: No, to je dobrý

TAZATEL: Takže to-, ale to vlastně není nijak náročné. To se tam prostě nastaví ta hodina, i tam jdou nastavit jako ke který té aplikaci to má. Třeba ne hudbu, ale že jenom tyto.

M5: Hmm, a ještě do toho vstupuje osobnost toho dítěte, kdy dcera je tady těmhletem více věcem nakloněná. () holky. A syn chce víc svobody. Jo, ten je takový, že jakmile bysme ho trošku víc jako svazovali, tak hned rebeluje a hned jakože proti nám a tohle. Že on víc potřebuje prostě eeh důvěru.

TAZATEL: Už je starší taky

O5: A je opravdu svobodomyslný no

TAZATEL: Ti kluci to tak mají no

M5: No to tak má odmalička. No to tak má jakože

TAZATEL: A ještě mám jednu otázku, ta je víc jako na tělO5:

(TO26) Co vám nejvíce vadí ve způsobu používání médií na vašem manželovi/manželce/ partnerovi/partnerce?

O5: Jako, jestli mi vadí něco

TAZATEL: Vám dvoum jako. Někdo je moc na mobilu, nebo bere ho když...

O5: Mě to nevadí. Jako v souvislosti s těmi médii?

TAZATEL: S médii. Teď jsem myslel opravdu s médii.

O5: S médii to vůbec.

M5: No, já teda taky ne. Jak si čte svůj idnes tak to beru že to, že se kouká do novin nebo jestli prostě si otevře idnes

TAZATEL: My to třeba doma řešíme, že i já i manželka dost telefonujeme. Takže to je někdy pak takový, a že jak pracujem oba z domu částečně, tak nám to přelejzá do toho rodinnýho života. Že pak musim říct: "Tak teď jako je konec. Teď fakt skončila práce jako."

M5: Jo, to my ne, tím že my pracujem mimo domov, jo tak dneska je výjimečná situace. Ale to třeba, když jedeme jako rodina v autě a někdo ti zavolá pracovně tak to je nepříjemné. To je nepříjemné protože samozřejmě to jsou dvě věci jako. Nemůže vědět ten dotyčný, že tam jsme nemůže vědět, že tam jsme v tom autě tak to je trochu třeba nepříjemné. I když jsme třeba na dovolené jo. Takže on ví (). Takže on zavolá, že to jenom chce odbýt. Jo, takže to je takový(.) takový. Jo ale tak to víme

O5: Jo, ale to se nestává zas jako...

M5: Ne, není to jako každodenní věc

O5:...pravidelně

TAZATEL: To jsme řešili a to asi tak vyplynulo, že nechceme mít žádný telefony u večeře. Tak to byly takový jako detaily

M5: To my dodržujem. Telefony to já je vždycky vystrčim na chodbu, pryč.

TAZATEL: Tak jo, tak se přesouváme do poslední třetiny. Už možná jste odpovídali na spoustu těch otázek. (...) Mám tady otázku:

(TO29) Co se děje, když vaše dítě nějaká pravidla v oblasti médií poruší?

O5: Když porušují tydlety pravidla, tak já mám tendenci je zahrnout smysluplnou prací (smích)

M5: Ano, ano. Manžel má vždycky představu, že málo pracují.

O5: Ano, ano

M5: A já, protože my jsme oba dva z velkých domů, víc jakože z farmy jako hospodářství, manžel z velkého dřevařského. Takže my jsme jakože zvyklí od rána do večera pořád bychom měli ruce v práci. Jo, což jako naše moderní děti nemají ze života jako bytu. Takže manžel, když chytne takový jako ten pocit, že teda jak je to možný, že maj tolik volného času, tak hnedka řekne: "A víc práce na ně," a já říkáM5: "Tak co budou třeba dělat? Jako natírat ploty nebo prostě cokoliv co jako jim dáme za práci, nebo krmit slepice, které tady nemáme." Takže samozřejmě oni musí vyluxovat. Jo, jednou za týden, vytáhnout myčku. Mají své povinnosti, ale velice omezeně, že. To jsou věci, které jsou normální třeba ne jako my jsme pracovali celý den někde na poli.

O5: Ale spíš, když to jako poruší, tak eeh my eeh trváme na tom, aby se to dodržovalo. Tak jim připomeneme dodržení toho pravidla

M5: Při tom nedodržení samozřejmě. Jako pak teďka od toho temného ledna se snažíme nedělat eeh ňáká jakoby, žejo cukr a tady todleto no. Takže jako pěkně, zvesela. Třeba: "Haló! Co budeš svým dětem vyprávět jednou, co jsi prožíval?

(smích)

TAZATEL: Jo, to je pěkný

(TO31) Jak připravujete svoje děti na nástrahy kyberprostoru, resp. internetu?

O5: Chodíme na přednášky

(smích)

M5: Pouštíme jim videa. Vysvětlujeme jim, protože oni třeba to video s těmi skrytými tam těmi špióny, tak jako nepochopil syn. Že jsme mu to museli jako povyprávět a povysvětlovat. Jo, že třeba si myslim, že někdy, když to v těch školách se pouští, tak že je dobré i zpětnou vazbu, jestli to ty děti pochopili.

TAZATEL: Určitě.

O5: A myslim si, že už i předtim jsme se bavili o bezpečnosti. Že prostě nikdy nevíme, když tam je zobrazená fotka, jméno, věk, tak že stejně to vlastně musí-. Jako snažíme se redukovat

M5: O tom bavit, no to je žejo, aby prostě věděli(.) Pak jak jsou vpuštěni do ulice že, tak my prostě taky nevíme s kým se pobaví v tom autobuse. Prostě teď vyskočili oba nahoru, tak prostě mají zapnutou elektroniku žejo.

TAZATEL: Teď se bavíme o rizicích internetu

M5: No přesně. A nahoře to fičí

(TO32) Co si myslíte, že může rodič udělat jako největší chyby, které by mohly v oblasti zacházení s internetem dítěti nejvíce ublížit?

M5: Tak extrém. Jeden extrém je jim to vůbec neukázat. Vůbec jim to nedat jako možnost, protože to jsou obrovské možnosti. Tak to si myslim, že to je jedna velká chyba a druhá, další extrém, naši kamarádi třeba eeh nechali kluka šest hodin, sedm hodin prostě hrát, to jsou (), a ten se jim úplně jako vzdálil. Jo jako prostě vůbec(..) Jo, jak kdyby to třetí dítě neměli. Jo, že mu dali vlastně příliš mnoho volnosti a on to neuměl si sám(.) zkorigovat, regulovat jo. Protože ve škol měla jako jakž takž obstojné výsledky, tak oni neměli důvod(.) něco jakože: "Uč se!" říkat nebo todle. A ztratili ho jako sociálně. No, to si pamatuju, že pak vždycky říkali, že to zanedbali.

O5: Já si myslim, že eehm jít cestou a skrze nemá smysl. Prostě to médium si je najde a oni žijou v době, kdy ta média jsou a nebudou za lůzry, ale na druhou stranu má smysl to regulovat.

TAZATEL: Mhm

(TO33) Jaké konkrétní nástroje byste v oblasti rizik internetu při vedení svých preferovali?

M5: Konkrétní nástroje. Takže třeba ten edukativní(.) film jo. Jo, tak prostě () nástroj

O5: Vysvětlování možných rizik jo. Prostě verbálně je zpravit o tom, co tam hrozí, jak můžou být eh ty média zneužitelná. No, jaké útoky můžou hrozit

M5: Jedna věc je povídat si o tom doma. Jenomže my rodiče někdy říkáme tolik informací, že sami si k nim nedojdou. Takže mě se třeba líbí, když prostě pravidelně byly i workshopy ve škole. Jo tak to třeba za mě, protože zase mluví k nim někdo jiný, mluví k nim jiným jazykem jo. Jo, to je to, co si myslim že je pro ty děti asi nejvíc no.

O5: Navíc, jak si říkala těch informací a těch upozornění - nedělěj tohle, tohle dělej.

M5: Protože tam to...

O5: Je toho moc od rodičů a někdy prostě ty děti si mávnou jako aah.

M5: Syn na to má krásnou větu: Mami, ty moc čteš.

TAZATEL: (smích) Já jsem teď přemýšlel nad tim, co se tak v tý lidový moudrosti jako ujímá a občas teda to jako používáme a dochází mi, že si to děti pamatují. To jsou takový ty rčení. A to mi přijde, že tak vleze pod kůži. Protože to je jednoduché. Líná huba, holé neštěstí a takový ty jako věci, který jako člověk použije a děti je pak přejímají. Tak si to občas vybaví, že vlastně ta moudrost v tom ňáká je. Tak možná by stálo za to v tom kyberprostoru mít takový jako nástroj, který by jako člověk tak jako vypustil.

M5: Mmm, to je pravda.

TAZATEL: Takový ty jednoduché věci. To bychom mohli na nějakém rodičovském workshopu mohli...

O5: Líná huba, zabezpečí tvůj status

(smích)

O5: Až se ucho utrhne

M5: AnebO5: Virtuální realita není život. Třeba, nebo já nevim něco.

TAZATEL: Jo, to by bylo dobré vymýšlení na ňákym semináři

M5: Jo, to by bylo tak jako pěkný. Bysme mohli udělat rodinnou hru (smích)

TAZATEL: Vy už jste to říkali, ale kdyby jste to jakoby shrnuli:

(TO34) Jak se vám daří si povídat o možných rizicích internetu se svým dítětem? Kdy a jak se to nejčastěji děje?

M5: No, za mě jednoznačně, nebo mám pocit, že mě nejvíc těší(.) představu, že oni jsou umytí, jsme už všichni tak jako v pyžamu, ležíme si v posteli, já se k nim přitočím, přimazlím a teď je ten moment, kdy je zavřeno, to dítě máme sami pro sebe a teď já prostě(.) dobře kladenými dotazy (smích), ne to si jedu v jídelně v řadě, umim a snažím se to odkrývat žejo. Prostě ten den, todle. A i třeba dobře () mu mé rady, protože mám pocit, že pak už není ten jejich mozek zahlcený něčím jiným a že si to víc jakoby uloží do těch vrstev. Tak to já vnímám jako takový nejvíc(.) eeh smysluplný čas. Kdy není ten šrumec kolem a tak v žádném případě v běhu jo a eště pěkně rokujem kolem stolu, ale to oni se do sebe pustí. No prostě teď jsou v tom věku, kdy se musí chvilku nenávidět, aby vznikly romantické vztahy (smích) () mým synem a dcerou. Takže to, takže tam pak vznikají různý kolize že, názorově nebo tak, ale je to taky možnost no. U večeře, u oběda.

TAZATEL: Uměj se pěkně pohádat

O5: Když není spěch, to znamená třeba o víkendu. Že se můžem na nějaké téma-. Když chcem vysvětlit nějaké důležitý téma, tak zrovna ty videa, co jsme jim ukazovali o té bezpečnosti, tak na to jsme si vzali čas o víkendu a v klidu jsme jim to vysvětlili, abysme měli čas o tom diskutovat. Přes týden většinou toho času není večer. Byť si myslim, že večer to manželka, to takhle máme takový rituál manželka umí pokládat i dobře zvolené otázky, to já zdaleka neumím. A...

M5: Manžel si mi pak stěžuje: "() Ty jim to vůbec neřekneš." No jo, jenže já na to du od lesa. Já na to nejdu přímo

TAZATEL: Já mám takový tip. To bylo eeh to vám můžu poslat do mailu to manželka někde má. Ona v tom tak je jako šikovná že. Ženy v tý komunikaci prostě to jako hledají ty cestičky. A ona právě tak se to jmenuje jako Jak ses měl dnes ve škole? jo. Taková klasika. A pak tam mají asi dalších dvacet otázek, jak se zeptat jinými způsoby. Jak se zeptat jinými způsoby(..) a nechat je tak jako-. Tak to bych moh poslat.

M5: Já třeba du a říkáM5: "Tak jakou měla dneska paní učitelka náladu?" Jo, jako jdu úplně jiným směrem jako.

TAZATEL: To je dobré

M5: No. A co atmosféra? Byla dobře vyspaná paní učitelka? Jako jo. "No, jako jo dobrou náladu měla, to jo, pak ji naštval ten a ten a už se dozvídám, co se ve třídě dělo."

TAZATEL: A to my, když se snažíme, i já se někdy teda snažim, tak na tu nejmladší to funguje a náš syn, ten to prostě nemá rád. "Nutíte mě přemejšlet." A už i, žejo je mu šestnáct, takže jediný tak co prostě: "Dobrý, dobrý, dobrý."

O5: Ano. Co bylo ve škole? Dobrý.

TAZATEL: A teď jenom podle intonace já poznávám jak moc dobrý nebo špatný to bylo. Podle toho dobrý, dobrý, teď jednou řek: "Výborný." Tak nám spadla čelist

M5: Počkej jak mi říkala ta švagrová, jak () byl v tomhle věku složitém náš synovec. A že: "Tak co bylo ve škole?" "Dobrý" No a všecko bylo dobrý, dobrý dvacetkrát. Prosím tě umíš říst i něco-

O5: Ne on říkal jo

M5: Jo na všecko

O5: () chceš něco? Jo. Další otázka - jo. Umíš taky něco delšího než jo? Jóóó

TAZATEL: (smích)

M5: Mě to přišlo úplně krásné prostě

TAZATEL: A tak chlapci jsou stručnější že a jasnější. Zas kdyby bylo ňáký téma o sportu že, nebo něco takovýho

M5: Právě

TAZATEL: To jsou takový věci, který, pak nebo auta

O5: A tak eeh můj brácha má dva kluky, jsou o čtyři, pět let starší, a vidíme, že prostě eeh to že syn nám nesděluje informace je jasnej rozdíl mezi klukem a holkou, protože kluk nevypouští ty informace žejo. Takže švagrová nám říká: "No my se dovídáme všechno s dvou až třítýdenním zpožděním." Víme to. Třeba děti chodili do školky v jeden den jo, nebo v jeden rok. A prostě my jsme se vždyky: "Tak co synku, co bylo ve školce? Co jste dělali? S čím jste si hráli?" No a krásné bylo, že jak oni šli spolu do té školky, se tam potkali, tak on řekl: "Ségra, řekni to."

TAZATEL: (smích)

O5: A ona to vysypala: "Ráno jsme si hráli (), na svačinku jsme měli tohle, pak jsme dělali todle, pak jsme šli na vycházku... A prostě on: "Ségra, řekni to."

TAZATEL: (smích)

M5: To je úplně přesné

TAZATEL: Tak poslední dvě otázky:

(TO35) Jak se cítíte vybaveni informacemi ohledně rizik internetu?

M5: No teď po přednášce jsem jako silnější v kramflecích a předtím před tou přednáškou jsem tak váhala. Já jsem to jenom cítila, že by bylo potřeba něco v tomhle udělat

O5: A už je edukovat

M5: No, no no. A že ve škole jednou za rok to není dost, tak jsem i psala do školy. Ptala jsem se teď co má předmět Výuka (), tak jestli tam něco takovýho dělají. Tak ne, tak jako viděla jsem, že by bylo potřeba trošinku víc, ale nevěděla jsem jak. Tak jsem byla hrozně vděčná kamarádce, že to sdílela tu poznámku. Sdílela to na facebooku, takže taky těmi médii. Tak jsem tomu nerozuměla.

O5: A strašně se mi to líbilo. Mě taky

M5: Nebylo to toho moc. Tak akorát

TAZATEL: No a poslední otázka:

(TO36) Jaká podoba poradenství v oblasti sebevzdělávání a vedení dětí v oblasti internetu by Vám nejvíce vyhovovala?

M5: Pro mě rozhodně přednáška.

O5: Mmm

TAZATEL: Jo?

M5: Kniha je na druhém místě, ale ta přednáška, ten lidský prostě ten workshop spíš

O5: Ano, ano. Ta diskuze.

TAZATEL: Diskuze

M5: No tak to beru na prvním místě

O5: Mmm, rozhodně no

M5: Protože tam je pocit

O5: Takže to cos udělal, teda, tak to je velmi velmi záslužné jo. A já jsem se divil, že eeh tam nepřišlo víc lidí jo. A myslim si, že by to bylo potřeba jo. A jestli děláš ňáké takové přednášky, tak rozhodně si myslim, že to je- stojí za to, aby...

M5: Tyjo to by bylo dobré si takhle o těch věcech povídat na různý další témata jako.

M5: Protože i ty rodiče se pak necítí sami

TAZATEL: Ano, mají možnost to sdílet...

M5: Protože na tohle nejsou žádné manuály, nebo prostě poradenství. Nebo to je nová věc ve společnosti a jak všichni se snažíme jako rodiče být- dělat to co nejlíp, tak my nemáme k tomu manuály jo. Člověk si chce žumpu udělat na poli a tak si o tom přečte ledaccos no, ale jak dítě připravit na život.

TAZATEL: Jo, každé dítě je jiné a to přesně. I kluci, holky jsou jiní...

M5: A i třeba s podporou města ne jako. Oni, město jako, si myslim odbor tam tady takhle to, že by to taky bylo prostě zajímavý. Jedna věc je škola že, druhá věc je třeba eště i podpora města.

M5: () No, někdo to nevnímá tak, že to dělá pro sebe. Je to takový no je to těžký. To je těžký tady tohle. No, dobrý. Jako mě se líbí, že děti si jdou na policii, tam prostě mají třeba ňáký ()

O5: Navíc v té, v té eeh Výchově ke zdraví tak nemůžou probírat pořád jenom potraviny a zdravý životní styl. Jako výživa a sport? Dobře. Ale podle mě, tady tahle věc je jedna z forem být zdravý, být duševně zdravý jo. Takže to si myslim, že by mohlo mít třetinu té výukové dotace jo.

M5: Oni ten předmět mají od šesté třídy do deváté. Tam je prostoru. A pořád jenom budeš počítat kalorie? Tak

O5: Co je zdravý, co je nezdravý. Děcka si stejně pudou a koupí si prostě

TAZATEL: Ano. Anebo to zas některý, který to vezmou vážně vede k takovýmu tomu jak

O5: "Ahh, teď jsem prostě zase něco přešvih a už nebudu zdravý."

M5: No, vždyť těch oblastí jak žít zdravý život je tolik, že...

O5: Ale fakt si myslim, že-, a je dobré, aby tu informaci měli mimo jiné od někoho jiného, než od rodičů jo. A aby se s těmi informacemi setkávali častěji. Jo aby věděli. Protože oni nám potom, když to otevřou, tak tam jsou, ale eeh aby pořád měli na paměti, že ta rizika tam můžou být.